

Anul XVII nr. 4/2025

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Publicație indexată în bazele de date internaționale EBSCO și CEEOL

**Revistă cu prestigiu științific recunoscut de Consiliul Național de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)**

Direcția Generală de Informații a Apărării

CUPRINS

PERSPECTIVE GEOPOLITICE ȘI GEOSTRATEGICE

**Analiza tendințelor în războiul cu spectru larg al Rusiei în Ucraina:
strategia Rusiei 2025-2026**

Iulian CHIFU5

Conflictul din Gaza: implicații geopolitice, militare și informaționale

Eugen-Nicolae BOGOVICI14

Singapore – puterea celui mic

Alba Iulia Catrinel POPESCU25

TRANSFORMAREA MILITARĂ

**„Inteligentizarea” din 2027 a lui Xi Jinping și reforma Armatei
Populare de Eliberare (APE)**

Isabela ANCUȚ43

**Implementarea conceptului operațiilor multidomeniu
în Armata României**

Alin VICLIUC52

SECURITATE ȘI TEHNOLOGII EMERGENTE

**Tehnologiile emergente și disruptive – delimitări conceptuale
în contextul acțiunilor militare actuale**

Răzvan-Georgian ZMĂDU66

Strategii de apărare cibernetică în contextul amenințărilor hibride de pe flancul estic al NATO

Valentina BOBRIC78

Evoluții în domeniul ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) - folosirea JChat

Alin DREPTATE85

CULTURĂ ORGANIZAȚIONALĂ

**Leadership și cultură organizațională în organizațiile militare.
Gestionarea diversității generaționale pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor**

Dorin Sebastian PANCHIOSU92

SEMNAL EDITORIAL

**România în sistemul de securitate al Europei Centrale și de Sud-Est.
Obiective, evoluții, provocări (1919-2022)**

Ion GIURCĂ104

ANALIZA TENDINȚELOR ÎN RĂZBOIUL CU SPECTRU LARG AL RUSIEI ÎN UCRAINA: STRATEGIA RUSIEI 2025-2026

*Iulian CHIFU**

Abstract

The analysis of lessons learned from the full scale, high intensity, long-term war of aggression that Russia launched in 2022 in Ukraine is of main interest since it is the first real war of the 21-st century. Therefore, following the trends and monitoring evolutions is of first importance for the frontline states in the Eastern Flank of NATO and EU. We used a three-stage analysis sequence, bringing together the prospective studies of today's world developments made by the Center for Conflict Prevention and Early Warning, the analysis of the type of full-spectrum operations in the current military operation from the worst period of the last five years, as well as global forecasting strategies that combine net assessment strategies with current trends, to focus on the future trends of the war that Russia has launched against Ukraine for the period 2025-2026.

Keywords: *prospective studies; foresight; hybrid war; full spectrum warfare; net assessment; trends; strategic challenges; systemic aggression.*

INTRODUCERE. METODOLOGIE

Pentru a face analiza tendințelor cele mai acute și probabile ale strategiei Rusiei în agresiunea împotriva Ucrainei, pentru perioada 2025-2026, am folosit rezultatele celor mai recente studii bazate pe metodologii diverse, dar convergente în concluzii, și care se susțin reciproc. Din această perspectivă, am folosit – pentru context și trendurile globale – rezultatele studiilor prospective despre viitorul lumii de

mâine evaluate de către Centrul de Prevenirea Conflictelor și Early Warning (CPCEW) pe parcursul anului 2025¹. Realizată pe baza metodologiei românești pe care am introdus-o în materie de studii prospective², cercetarea are drept scop evitarea surprizei strategice pentru decidenți³. Am aplicat de mai multe ori metodologia referitoare la Ucraina⁴, regiunea Mării Negre⁵ sau evoluția relațiilor internaționale⁶, așa cum am făcut-o pentru momente de stabilitate și calm, dar am avut la dispoziție o metodologie adaptată și pentru crize în evoluție – Ucraina 2014.

** Președintele Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning, profesor universitar doctor la Universitatea Națională de Apărare Carol I și profesor asociat la SNSPA. Specializat în analiză de conflict, decizie în criză, studii prospective și studii strategice.*

Metodologia se bazează pe evaluarea marilor actori, cu influență globală (Rusia, UE, SUA, NATO, China⁷), pe relațiile relevante dintre aceștia, în dinamică⁸, pe războaie, conflicte și confruntări de impact în evoluția ordinii mondiale⁹, dar și pe rivalități economice și comerciale cu impact și care determină tangaj global¹⁰, prin afectarea lanțurilor de furnituri (inclusiv cu destinație militară). Am adăugat perspectiva schimbărilor dramatice la nivel societal¹¹ și tehnologic, care sunt amplificatori și multiplicatori de resurse în conflict¹². Am analizat certitudinile relative cu care am identificat scenariile de tip *black swan* în tentative de a le infirma¹³, precum și incertitudinile critice¹⁴, pentru a decanta sistemul de indicatori esențiali, jucând scenariile cele mai favorabile, cele mai nefavorabile și cele mai probabile aparent¹⁵.

În al doilea caz am investigat principalele trei războaie de după 2020 și numeroase operațiuni hibride din perioada 2020-2025 pentru a identifica ce lipsește și de ce nu am putut preveni aceste acțiuni, deși existau capacități, personal pregătit, doctrine și strategii, precum și instrumentar adecvat¹⁶. Am încercat să identificăm, pornind de la conceptul de război cu spectru larg, *full spectrum warfare*¹⁷ - utilizarea coordonată, cu comandă unică, a mai multor instrumente militare și nemilitare pentru a atinge un obiectiv politic, elementele care lipsesc și care au dus la surpriza strategică și imposibilitatea prevenirii operațiunii. Cazurile Boracay și Spider Web au fost ilustrative pentru identificarea faptului că acțiunea e pe deplin planificată și că nicio componentă nu e întâmplătoare sau că succesiunea este realizată cu noroc și din improvizație, cum ar putea fi în alte cazuri.

În fine, dar nu în cele din urmă, prin cooperarea cu Global Foresight Strategies – GFS, prezentă, prin președinta sa, Patricia Morrissey, și prin directorul GFS Europa, gen. Mario Greco, la București, la conferința „Gândirea Militară Românească” - am realizat la finalul anului 2025 analiza tendințelor combinate și a efectelor acestora pentru a decipta trendurile pentru 2025-2026 în războiul de agresiune al Rusiei în Ucraina. Impactul este major, uneori ar putea fi catastrofal, dacă nu ar fi blocat de acțiunea preemptivă ucraineană și de nivelul

coeziunii societale și al rezilienței ucrainenilor în fața vicisitudinilor de tot felul. Lecții de învățat sunt multiple pentru statele europene și membre NATO, în special pentru România vecină, țintă a elementelor războiului cu spectru larg, inclusiv a acțiunilor kinetice cu drone de observare și drone-capcană în spațiul aerian.

ABORDAREA PROSPECTIVĂ A CPCEW: SCENARIILE ȘI TENDINȚE

Dezbaterea privind certitudinile relative¹⁸ a determinat identificarea a zece scenarii de tip *black swan*¹⁹. Apoi, pe baza incertitudinilor critice identificate²⁰, am stabilit sistemul de indicatori critici pe termen scurt, mediu și lung, între care am identificat următorii:

1. **Alterarea abordărilor democratice actuale:** exportul sistemului MAGA în Europa și în lume ar modifica sistemul democratic din Europa însăși; sau, alternativ, moda acestor abordări populiste/ naționaliste va dispărea (va trece).
2. **Era militaristă:** lumea intră într-o eră predispusă la conflicte, un război global/ război pe toate fronturile, ca regulă, sau elanul va înceta și confruntarea se va stinge din cauza lipsei de mijloace, bani, oameni, voință sau a creșterii vigilenței, pregătirii și rezilienței din partea oamenilor.
3. **Rolul SUA în Europa:** alianța democratică UE/ Europa - SUA sau SUA - Rusia plus mișcările naționaliste care demontează Europa/UE în state naționale sau SUA - China vor lupta pentru sprijinul UE/ Europei în propriile programe.
4. **Ucraina va rezista/ Ucraina va eșua** (printr-un efect de domino, după o breșă în prima linie).
5. **UE va sprijini Ucraina pe termen lung sau va opri finanțarea Ucrainei/ va bloca sprijinul.**
6. **Rusia în război:** Moscova va continua războiul cu orice preț și va solicita drept de veto asupra securității Europei sau Rusia va opri războiul din cauza problemelor economice și a nemulțumirii societății față de utilizarea resurselor sociale și de dezvoltare pentru alimentarea războiului.

7. **UE ca actor global:** vom avea o Europă divizată sau o convergență și mai mare a statelor membre din cauza existenței unui dușman comun, ceea ce va face din UE un actor global, relevant în dinamica noii ordini mondiale.
8. **Impactul tehnologic:** prima opțiune este distrugerea componentei sociale de către tehnologie, care duce la colapsul societății umane (doar indivizi, care nu cred în nimic), într-o lume dominată de mașini și algoritmi; a doua ar fi supraviețuirea și adaptarea rasei umane la tehnologie, cu un număr substanțial de oameni lăsați în urmă; și a treia opțiune, o lume complet nouă, integrată, tehnologică și umană, cu dominarea și controlul omului asupra tehnologiilor pe care le-a inventat²¹.
9. **Rivalitatea SUA-China: confruntare sau coabitare; globalizare sau divizare în blocuri globalizate.**

În total, am avut 20 de scenarii jucate dintr-un total de 112 posibile - 88 de scenarii din indicatori și 24 de scenarii *black swan*. Pe baza indicatorilor critici, am stabilit scenariile care vor fi analizate în cadrul studiului și ne-am limitat la scenariul optimist, scenariul pesimist și scenariul cel mai probabil²² pentru fiecare dintre cele trei perioade de timp – pe termen scurt, mediu și lung. Am adăugat un caz special de dezbatere a impactului tehnologic, adică scenariile care plasează tehnologia ca un factor de schimbare dramatică²³ în evoluția ordinii mondiale, care duce la amplificarea trendurilor și la multiplicarea consecințelor, ca să nu vorbim despre lanțurile de aprovizionare²⁴ sau despre impactul asupra omenirii și societății umane²⁵, precum și despre relevanța în dominarea lumii.

LECȚII ÎNVĂȚATE DIN RĂZBOIUL CU SPECTRU LARG

Analiza făcută conflictelor și operațiunilor hibride din ultimii ani ne-a demonstrat o schimbare dramatică, ce provine de la interpretarea principiilor și valorilor democratice, în cadrul „Doctrinei Gherasimov”, drept vulnerabilități ale sistemului democratic și care trebuie valorificate

pentru a distruge acest sistem²⁶. De această dată, în planificarea operațiunilor intră și acțiuni de exercitare legitimă a drepturilor și libertăților cetățenești, ca element al planificării integrate a operațiunilor. În analiza enciclopedică și epistemologică a definiției războiului cu spectru larg²⁷, am identificat pe lângă dimensiunea nucleară (pentru moment doar la nivel retoric), pe cea convențională (cu toate componentele sale), pe cea hibridă și o a patra componentă, acțiune legitimă a cetățenilor individuali, care, ca efect al orchestrării intervenției în contextul operațiunilor agresive, hibride, convenționale planificate, cu consecințe majore, antrenează responsabilități, chiar dacă sunt acțiuni săvârșite din culpă și nu intenționat.

Problema rămâne – și am demonstrat-o – dacă avem de-a face cu planificarea integrată originară sau dacă este vorba despre întâmplare, noroc sau succesiune potrivită de evenimente în cazul operațiunilor de acest fel. La origine e posibil ca o coincidență într-o anumită operațiune sau o intervenție de ajustare ad-hoc să fi dus la conștientizarea aportului unor cetățeni care, în cunoștință de cauză sau exploatați în orb, plătiți sau convingși, efectuează diferite acțiuni pe care le consideră benigne și ca expresie a exercitării propriilor drepturi fundamentale și libertăți²⁸. Cazurile Boracay²⁹ și Spider Web³⁰, planificate într-un caz de către GRU, *intelligence*-ul militar rus, iar în celălalt de forțele speciale ucrainene, dovedesc clar că avem de-a face cu planificarea integrată a operațiunii, care include acțiunea unor cetățeni, precum a fost cazul celor trei cetățeni ai Republicii Moldova, identificați și arestați în Franța pentru că au scris falsuri pe pereții unor clădiri (ex.: despre soldați francezi care mor în Ucraina)³¹.

O OPERAȚIUNE SISTEMICĂ A RUSIEI ÎN UCRAINA ȘI CINCI PROVOCĂRI

Convergența de idei și concluzii este fascinantă, chiar dacă analiza este făcută pe metodologii diferite. În cazul GFS, metodologia *Integrated Strategic Assessment* – ISA a integrat pilonii planificării strategice într-un curs unic, care a vizat mai întâi analiza strategică situațională

comparativă și evaluarea de tip *net assessment* pentru a stabili mediul, actorii, constrângerile și provocările relative, avantajele relative, asimetrii și vulnerabilități în conflict. Apoi a identificat trendurile emergente, modele strategice, factori cu potențial de a influența sau modifica provocările identificate, pentru ca apoi să determine opțiunile strategice care permit decidenților să observe cu claritate intenții și obiective. Ulterior, procesul leagă aceste date de politici, strategie, dezvoltarea capacităților și alocarea resurselor, respectiv de execuția și adaptarea strategică a actorului în cauză prin utilizarea mecanismelor de *feed-back* și indicatori utili pentru a rafina presupunerile.

Pe baza acestei metodologii, au fost identificate cinci provocări strategice emergente care sintetizează obiectivele strategice individuale ale Rusiei într-un set de probleme majore ordonate în privința Ucrainei și partenerilor săi, pe care aceștia trebuie să le confrunte și rezolve simultan și pe termen lung.

1. Prezervarea leadership-ului statal, al guvernării și legitimității

Astfel, există o provocare strategică majoră, un efort de durată al Rusiei pentru a neutraliza leadership-ul și a submina legitimitatea și guvernanta instituțională în Ucraina și în statele aliate. Aceasta presupune țintirea liderilor politici, erodarea statului de drept, coruperea elitelor, delegitimizarea proceselor democratice prin intermediul războiului cognitiv, al corupției, coerciției și acțiunilor acoperite. Efectul cumulativ este presiunea asupra decidenților, coerenței, încrederii publice și continuității guvernării în condiții de război. Acest indicator este, în același timp, un multiplicator de impact odată ce degradarea leadership-ului determină o slăbire a coordonării militare, diminuarea credibilității internaționale și reducerea rezilienței societale.

2. Menținerea unor capacități militare și capacități de generare a forței suficiente, eficiente și constante

Strategia Rusiei rezultată din analiza operațiunilor sale hibride, cu spectru larg, arată constanța obiectivului de a degrada abilitatea Ucrainei de a lupta și susține forța de luptă, nu numai prin operațiuni pe teren, ci și prin atacuri la adresa centrelor de comandă și control, degradarea moralului trupelor, a disponibilității

personalului și a producției interne de armament. Aceasta combină operațiuni militare convenționale cu acțiuni în spectrul cibernetic, de război electronic, sabotaj, acțiuni sub pragul de alertă la nivel convențional. Provocarea constă în faptul de a se asigura că Ucraina poate menține eficacitatea operațională și își poate regenera forțele mai repede decât capacitatea Rusiei de a i le degrada, mai ales în actuala situație de presiune multi-domeniu.

3. Protecția infrastructurii critice și a viabilității economice

O altă provocare majoră este apărarea infrastructurii critice și susținerea activității economice, în ciuda eforturilor deliberate ale Rusiei de a distruge, disrupe și degrada sistemele energetice, cu precădere, dar și capacitatea industrială, rețelele logistice și funcțiunile economice, în sens general. Atacurile ruse sunt proiectate să afecteze moralul civililor și să reducă veniturile statului, dar și să limiteze capacitatea Ucrainei de a purta războiul. Această provocare este de natură strategică deoarece degradarea simultană a economiei și a infrastructurii afectează logistica militară, anduranța civilă și încrederea internațională în viabilitatea Ucrainei, pe termen lung, ca stat.

4. Menținerea coeziunii societale și a voinței societății de a rezista

Utilizarea de către Rusia a războiului cognitiv, a dezinformării și cooptării elitelor, pe lângă manipularea socială, creează o provocare majoră și extinsă la nivel societal în Ucraina de a menține coeziunea societală și hotărârea la nivel național de a rezista. Subminarea încrederii între cetățeni, între societate și stat și de-a lungul liniilor identitare regionale este făcută cu intenția de a slăbi rezistența din interior. Această provocare traversează longitudinal toate celelalte componente: fără coeziune societală leadership-ul se erodează, recrutarea militară și moralul suferă și narațiunile internaționale devin mult mai complicat de susținut.

5. Securizarea și extinderea sprijinului internațional și al alinierii strategice

În fine, Rusia încearcă sistematic să submineze sprijinul internațional pentru Ucraina și să blocheze integrarea acesteia în structurile UE și NATO. Acest lucru include țintirea statelor

partenere, a instituțiilor internaționale și a opiniei publice de peste hotare prin operațiuni de influență, pârgăhii economice și subminare diplomatică a diferiților actori. Provocarea pentru Ucraina este de a asigura susținerea externă politică, militară și economică durabilă și pe termen lung din partea Occidentului, în timp ce este avansată integrarea euroatlantică, în ciuda presiunii susținute externe și a fragmentării globale.

CONCLUZII

După ce am analizat toate scenariile în cazul studiilor prospective³², am ajuns la o serie de concluzii care se impun și care vor fi decisive pentru viitorul ordinii mondiale, pentru viitorul UE/Europei ca actor global și pentru viitorul umanității³³.

În primul rând, **tehnologia va juca un rol mai important, chiar critic în unele cazuri**, pentru viitorul ordinii mondiale, sub condiția ca umanitatea să aibă posibilitatea de a începe să se adapteze la acest viitor cât mai curând posibil, pentru a evita tendințele negative care ar putea diviza complet umanitatea și societatea în indivizi incluși în triburi cognitive sau care ar lăsa o mare parte a umanității în urmă, la un nivel de analfabetism în ceea ce privește noile tehnologii, împiedicând integrarea cu mașinile și algoritmi.

În al doilea rând, **așa-numiții dușmani interni din cadrul societăților democratice**, care subminează regulile și le canalizează către forme autocratice de guvernare, în care puterea fizică și tehnologică joacă cel mai important rol, vor afecta și chiar vor defini lumea de mâine și rolul UE/Europei ca actor global sau tendința de a izola comunitățile din interiorul statelor-națiune, predispuse la războiul dezinformării care modelează alegerile libere, testele și modul de viață, alterând libertatea și drepturile omului.

În al treilea rând, istoricii ne spun că **orice schimbare de mare amploare între substanța și forma Ordinii Mondiale survine după un război**, o confruntare cinetică la nivel global. Depinde de omenire și de liderii săi dacă vom rămâne într-un război cu spectru larg, fără un război cinetic la scară largă, sau dacă vom repeta istoria trecutului, distrugând părți din patrimoniul nostru, clădiri, oameni și diversitate³⁴.

Analiza noastră vizând ce lipsește în războiul cu spectru larg – *full spectrum warfare* – a adăugat aportul individual al unor cetățeni care-și exercită legitim drepturile și libertățile, dar care, conștient sau din culpă, adaugă la planificarea integrată a apărării și nu pot fi combătuți decât prin elemente extrem de nuanțate și stricte de prevenție, care ar putea fi lesne interpretate drept blocând exercitarea drepturilor și libertăților democratice chiar dacă au consecințe și atrag răspunderea (inclusiv) penală a lor. Poate cea mai importantă descoperire aici este abandonarea pudibonderiei în analiza și realizarea planificării integrate a apărării, care trebuie să țină cont și de posibilitatea utilizării unor asemenea instrumente.

Soluția este, așa cum rezultă și din studiul GFS, planificarea integrată a apărării. În cazul nostru, pledăm pentru luarea în considerare și a *thinking the unthinkable*³⁵, a gândirii și elementelor inacceptabile, de negândit altfel, sau a soluțiilor de tip *black swan* care contrazic certitudinile relative. Așa cum s-a dovedit în cazul 11 septembrie 2001 și analiza care a dus la crearea DHS - Department of Homeland Security, existau elementele sesizate la nivelul fiecărei instituții, pe fiecare dimensiune a spectrului, dar nu exista planificarea integrată a apărării și, respectiv, integrarea semnalelor de *early warning* aferente.

Ca formule de integrare a apărării și securității, SUA are Consiliul Securității Naționale – deși nu am mai evaluat cognitiv-instituțional cum mai funcționează, e o limită a studiului și un spațiu pentru viitor; Germania a înființat propriul Consiliu Național de Securitate – iar motivațiile pentru instituirea lui în subordinea Cancelarului sunt relevante – așa cum am încercat instituirea acestuia în România, în subordinea CSAT, propunere pentru moment respinsă. Am rămas la nivelul clasic, tradițional, de instituții independente și de separare clară a domeniului militar și a celui de urgențe civile, în subordinea Ministerului de Interne.

Aici ar trebui revizuită și adaptată formula planificării integrate, așa cum a propus-o GFS. Potrivit propriilor evaluări, concluzia este faptul că în strategia Rusiei, evaluată prin prisma celor cinci provocări aferente obiectivelor strategice ale operațiunilor integrate cu spectru larg

asupra Ucrainei și statelor democratice, nu este vorba despre o singularitate militară la nivelul agresiunii, ci despre o agresiune sistemică ce vizează concomitent leadership-ul, generarea forței, infrastructura, societatea și alianțele, într-un întreg planificat strategic de o comandă unică la Kremlin. O contra-strategie eficientă necesită, de asemenea, un răspuns integrat, care să acopere în același timp guvernanta, apărarea, economia, informația și diplomația.

Mai mult, din analiza pe termen mediu (3-5 ani), realizată prin integrarea instrumentelor convergente rezultate din cele trei studii,

rezultă că, de-a lungul provocărilor înregistrate drept strategice și cruciale, există o competiție în care sunt implicate dominația cognitiv-informațională a narațiunilor³⁶, reziliența la nivelul infrastructurilor și adaptarea rapidă într-un spațiu de luptă *high tech*, care pot determina din ce în ce mai mult reușite relevante, în timp ce fragmentarea globală și polarizarea cresc costurile susținerii unității interne și peste hotare, în beneficiul Ucrainei, și, ca lecție învățată, în cazul oricărui stat care s-ar găsi vreodată în această situație sau este posibil să meargă în acest sens și își pregătește apărarea pe această direcție.

BIBLIOGRAFIE

1. BONDAR Kateryna, *How Ukraine's Operation "Spider's Web" Redefines Asymmetric Warfare*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2 June 2025; <https://www.csis.org/analysis/how-ukraines-spider-web-operation-redefines-asymmetric-warfare>.
2. CANCIAN F. Mark, *Avoiding coping with surprise in Great Power Conflicts*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2018; www.jstor.com/stable/resrep22428.8.
3. CAULCUTT Clea, "French military arrests 2 crew on suspected Russian shadow fleet vessel", *Politico*, 2 October 2025; <https://www.politico.eu/article/french-military-arrests-crew-russian-shadow-fleet-vessel-boracay/>.
4. CHIFU Iulian, Bălășoiu Narciz, *Prospective Studies of the Wider Black Sea Region. Scenarios for its future in times of high international turbulence*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, București, 2018.
5. CHIFU Iulian, Bălășoiu Narciz, Sauliuc Adriana, *Tomorrow's World. A Prospective Study on Reshaping the Post-Transitional World Order*, Editura RAO, 2025.
6. CHIFU Iulian, „Conceptualizare și evaluare epistemologică: războiul cognitiv”, *Infosfera*, nr. 2/2025, p. 5.
7. CHIFU Iulian, „Construirea unui studiu prospectiv pentru lumea de mâine”, *Gândirea Militară Românească*, nr. 4/2025, în curs de apariție.
8. CHIFU Iulian, Grigore Cosmin, *Full spectrum warfare and the need for an integrated strategic planning. Case study: Spider Web and Boracay operations*, lucrare prezentată la 9th Conference on Terrorism and Security, Baykent University, Istanbul, 10-12 decembrie 2025, în curs de publicare.
9. CHIFU Iulian, Grigore Cosmin, "Full-spectrum warfare. From broadening the instruments to thinking the unthinkable", *Romanian Military Thinking*, nr. 2/2025, pp. 10-35, DOI: 10.55535/GMR.2025.2.01.
10. CHIFU Iulian, Nantoi Oazu, Getmanchuk Aliona, *Prospective on Ukraine Crisis. A Trilateral Approach*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, București, 2015.

11. CHIFU Iulian, "Prospective Analysis of Ukrainian Crisis: Scenarios for midlong term evolution", *Ukraine Analytica*, nr. 1, 9 octombrie 2015, Odesa.
12. CHIFU Iulian, "Prospective Studies: a Romanian Methodology. Ukraine as a Case Study in Scenarios for a Short-Mid-Long-Term Evolution", in *New Approaches in Social and Humanistic Sciences*, September 11-13, 2015, Chişinău, Republic of Moldova, Working Papers, International Conference, Lumen Media Publishing UK, 2016, Iaşi, pp. 75-113.
13. CHIFU Iulian, *Prospectives on Ukraine Crisis. Scenarios for a mid-long term evolution*, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, Bucureşti, 2014.
14. CHIFU Iulian, Savu Lavinia, *The Impact of Technology on Human Being, Society and Politics*, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, Bucureşti, 2020.
15. CHIFU Iulian, „Securitatea tehnologică. Un nou domeniu de strictă actualitate a securităţii viitorului”, *Infosfera*, nr.2/ 2021, pp.13-22.
16. CHIFU Iulian, *Studii prospective şi metodologii alternative în eşafodajul de securitate din secolul 21*, vol. 4 din tetralogia *Reconfigurarea Securităţii şi a Relaţiilor Internaţionale în Secolul 21*, Editura RAO, Bucureşti, 2023.
17. CURVERWELL Dominic, "Moldovan citizens detained over graffiti warning against sending French soldiers to Ukraine", *Kyiv Independent*, June 9, 2024; <https://kyivindependent.com/moldovan-citizens-detained-over-graffiti-depicting-dead-french-soldiers-in-ukraine/>.
18. DANG Trung Anh, *Known Knowns, Unknown Knowns, and Unknown Unknowns. What you know and what you don't?*, Data Driven Investor, 2002; <https://medium.com/datadriveninvestor/known-knowns-unknown-knowns-and-unknown-unknowns-b35013fb350d>.
19. GOWING Nik, Langdon Chris, *Thinking the unthinkable: a new imperative for leadership in the digital age*, John Catt Educational Ltd., 2018, ISBN 978-1911382744, 202 p.
20. GRABO M. Cynthia, *Anticipating Surprise. Analysis for Strategic Warning*, Center for Strategic Intelligence Research, Joint Military Intelligence College, 2002, ISBN 0-9656195-6-7, 175 p.; http://www.ni-u.edu/ni_press/pdf/Anticipating_Surprise_Analysis.pdf.
21. MANNING A. Robert, *Envisioning 2030: US Strategy for a Post-Western World. A report of the Strategic Foresight Initiative at the Brent Scowcroft Center on International Security*, Atlantic Council, Washington DC, 2012; <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/envisioning-2030-us-strategy-for-a-postwestern-world/>.
22. RAMSBOTHAM Oliver, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *Contemporary conflict resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*, 3d ed., Polity Press, Cambridge, 2011.
23. ROGER James, *Audit of Geopolitical Capability. An assessment of 20 major powers*, Henry Jackson Society, January 2019, ISBN: 978-1-909035-50-8, 64 p.; <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2019/01/HJS-2019-Audit-of-Geopolitical-Capability-Report-web.pdf>.
24. TALEB Nassim Nicholas, *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2010.
25. WALPOLE J. R. Nigel, *Thinking the Unthinkable: The Lives of Royal Air Force and East German FastJet Pilots in the Cold War*, Astonbridge Publishing, 2012, ISBN 9780953793327, 250 p.
26. *** Ministry of Defense, Strategic Trends Programme, *Global Strategic Trends - Out to 2040*, 4th edition, Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC), UK, 2010; NIC, *Global Trends 2030*.
27. *** Oxford Analytica, *Predictions have key limits in global risk assessment*, Thursday, May 16 2013; <https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB183360/Predictions-have-key-limits-in-global-risk-assessment>.

- ¹ Iulian Chifu, Narciz Bălăsoiu, Adriana Sauliuc, *Tomorrow's World. A Prospective study on reshaping the post-transitional World Order*, Editura RAO, 2025.
- ² Iulian Chifu, "Prospective studies: a Romanian Methodology. Ukraine as a case study in Scenarios for a Short-Mid-Long-Term Evolution", în *New Approaches in Social and Humanistic Sciences*, September 11-13, 2015, Chişinău, Republic of Moldova, Working Papers, International Conference, Lumen Media Publishing UK, 2016, Iaşi, pp. 75-113.
- ³ Mark F. Cancian, *Avoiding coping with surprise in Great Power Conflicts*, 2018, Center for Strategic and International Studies (CSIS); www.jstor.com/stable/resrep22428.8.
- ⁴ Iulian Chifu, *Prospectives on Ukraine Crisis. Scenarios for a mid-long term evolution*, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale al Academiei Române, Bucureşti, 2014; Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Aliona Getmanchuk, *Prospective on Ukraine Crisis. A trilateral approach*, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, Bucureşti, 2015; Iulian Chifu, "Prospective Analysis of Ukrainian Crisis: Scenarios for midlong term evolution", *Ukraine Analytica*, Nr.1/9 octombrie 2015, Odessa.
- ⁵ Iulian Chifu, Narciz Bălăsoiu, *Prospective studies of the Wider Black Sea Region. Scenarios for its future in times of high international turbulence*, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române, Bucureşti, 2018.
- ⁶ Iulian Chifu, *Studii prospective şi metodologii alternative în eşafodajul de securitate din secolul 21*, vol. 4 din tetralogia Reconfigurarea Securităţii şi a Relaţiilor Internaţionale în Secolul 21, Editura RAO, Bucureşti, 2023.
- ⁷ James Roger, *Audit of Geopolitical Capability. An assessment of 20 major powers*, Henry Jackson Society, January 2019, ISBN: 978-1-909035-50-8, 64 p.; <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2019/01/HJS-2019-Audit-of-Geopolitical-Capability-Report-web.pdf>.
- ⁸ Oxford Analytica, *Predictions have key limits in global risk assessment*, Thursday, May 16 2013; <https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB183360/Predictions-have-key-limits-in-global-risk-assessment>.
- ⁹ Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *Contemporary conflict resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*, 3d ed., Polity Press, Cambridge, 2011.
- ¹⁰ Nigel J. R. Walpole, *Thinking the Unthinkable: The Lives of Royal Air Force and East German FastJet Pilots in the Cold War*, Astonbridge Publishing, 2012, ISBN 9780953793327, 250 p.
- ¹¹ Iulian Chifu, tetralogia *Reconfigurarea Securităţii şi a Relaţiilor Internaţionale în Secolul 21*, Editura RAO, Bucureşti, 2023.
- ¹² Nik Gowing, Chris Langdon, *Thinking the unthinkable: a new imperative for leadership in the digital age*, John Catt Educational Ltd, 2018, ISBN 978-1911382744, 202 p.
- ¹³ Nassim Nicholas Taleb, *The Black Swan. The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2010.
- ¹⁴ Trung Anh Dang, *Known Knowns, Unknown Knowns, and Unknown Unknowns. What you know and what you don't?*, Data Driven Investor, 2002; <https://medium.com/datadriveninvestor/known-knowns-unknown-knowns-and-unknown-unknowns-b35013fb350d>.
- ¹⁵ Robert A. Manning, *Envisioning 2030: US Strategy for a Post-Western World. A Report of the Strategic Foresight Initiative at the Brent Scowcroft Center on International Security*, Atlantic Council, Washington DC, 2012; <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/envisioning-2030-us-strategy-for-a-postwestern-world/>.
- ¹⁶ Iulian Chifu, Cosmin Grigore, *Full spectrum warfare and the need for an integrated strategic planning. Case study: Spider Web and Boracay operations*, lucrare prezentată la 9th Conference on Terrorism and Security, Baykent University, Istanbul, 10-12 decembrie 2025, în curs de publicare.
- ¹⁷ Iulian Chifu, Cosmin Grigore, "Full-spectrum warfare. From broadening the instruments to thinking the unthinkable", *Romanian Military Thinking*, nr. 2/ 2025, pp. 10-35, DOI: 10.55535/GMR.2025.2.01.
- ¹⁸ Nassim Nicholas Taleb, *Op. cit.*
- ¹⁹ Iulian Chifu, „Construirea unui studiu prospectiv pentru lumea de mâine”, *Gândirea Militară Românească*, nr. 4/ 2025, pp. 216-229.
- ²⁰ Trung Anh Dang, *Op. cit.*
- ²¹ Iulian Chifu, Lavinia Savu, *The Impact of Technology on Human Being, Society and Politics*, Editura Institutului de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, Bucureşti, 2020; Iulian Chifu, „Securitatea tehnologică. Un nou domeniu de strictă actualitate a securităţii viitorului”, *Infosfera*, nr. 2/ 2021, pp.13-22.
- ²² Robert A. Manning, *Op. cit.*
- ²³ *** UK Ministry of Defense, Strategic Trends Programme, *Global Strategic Trends out to 2040*, 4th edition, Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC), UK, 2010; a se vedea şi National Intelligence Council, *Global Trends 2030*.
- ²⁴ Cynthia M. Grabo, *Anticipating Surprise. Analysis for Strategic Warning*, Center for Strategic Intelligence Research, Joint Military Intelligence College, 2002, ISBN 0-9656195-6-7, 175 p.; http://www.ni-u.edu/ni_press/pdf/Anticipating_Surprise_Analysis.pdf.
- ²⁵ Iulian Chifu, Lavinia Savu, *Op. cit.*
- ²⁶ Iulian Chifu, *Reconfigurarea securităţii şi a Relaţiilor Internaţionale în Secolul 21*.

- ²⁷ Iulian Chifu, Cosmin Grigore, "Full-spectrum warfare. From broadening the instruments to thinking the unthinkable".
- ²⁸ Iulian Chifu, Cosmin Grigore, *Full spectrum warfare and the need for an integrated strategic planning. Case study: Spider Web and Boracay operations*.
- ²⁹ Clea Caulcutt, "French military arrests 2 crew on suspected Russian shadow fleet vessel", *Politico*, 2 October 2025; <https://www.politico.eu/article/french-military-arrests-crew-russian-shadow-fleet-vessel-boracay/>.
- ³⁰ Kateryna Bondar, *How Ukraine's Operation "Spider's Web" Redefines Asymmetric Warfare*, Center for Strategic and International Studies, 2 June 2025; <https://www.csis.org/analysis/how-ukraines-spider-web-operation-redefines-asymmetric-warfare>.
- ³¹ Dominic Curverwell, "Moldovan citizens detained over graffiti warning against sending French soldiers to Ukraine", *Kyiv Independent*, June 9, 2024; <https://kyivindependent.com/moldovan-citizens-detained-over-graffiti-depicting-dead-french-soldiers-in-ukraine/>.
- ³² Iulian Chifu, Narciz Bălășoiu, Adriana Sauliuc, *Op.cit.*
- ³³ Iulian Chifu, „Construirea unui studiu prospectiv pentru lumea de mâine”.
- ³⁴ *Idem.*
- ³⁵ Iulian Chifu, *Reconfigurarea securității și a Relațiilor Internaționale în Secolul 21*.
- ³⁶ Iulian Chifu, „Conceptualizare și evaluare epistemologică: războiul cognitiv”, *Infosfera*, nr. 2/2025, p. 5.

CONFLICTUL DIN GAZA: IMPLICAȚII GEOPOLITICE, MILITARE ȘI INFORMAȚIONALE

*Eugen-Nicolae BOGOVICI**

Abstract

The ongoing conflict between Israel and Hamas in the Gaza Strip represents one of the most complex and persistent sources of instability in the Middle East, with repercussions far beyond the immediate geographical area. As the war has taken both conventional and asymmetric forms, its analysis requires a multidisciplinary approach that considers not only the military dimension but also the informational and geopolitical layers shaping the crisis.

Militarily, the recent clashes have highlighted the interplay between advanced technologies (such as missile defence systems, drones and artificial intelligence) and adaptive guerilla tactics in dense urban environments, offering critical lessons for future asymmetric conflicts. On the informational front, the war has evolved into a „digital theater”, where propaganda campaigns, disinformation and media manipulation are strategically employed to influence both local population and the global audience.

In terms of geopolitics, the conflict directly impacts the stability of the Middle East through the involvement of regional actors such as Iran, Turkey, Egypt and Saudi Arabia, while also resonating globally, shaping the policies of major powers and alliances.

Keywords: *Gaza; Israel; Hamas; regional security; NATO; informational warfare; Middle East.*

INTRODUCERE

Conflictul dintre Israel și organizația Hamas de pe teritoriul Fâșiei Gaza este unul dintre cele mai controversate și persistente puncte de instabilitate din zona Orientului Mijlociu. În esență, conflictul reflectă tensiuni de ordin istoric dintre israelieni și palestinieni, dar, în același timp, depășește cadrul bilateral, devenind astfel un fenomen de impact la nivel regional și global.

De-a lungul ultimelor decenii conflictul a trecut prin faze de relativă acalmie și intensificare,

însă cea mai recentă perioadă a demonstrat un potențial ridicat de escaladare. Operațiunile militare israeliene la adresa Hamas și răspunsurile din partea grupării palestiniene au evidențiat reziliența și adaptabilitatea actorilor implicați. În același timp, comunitatea internațională este martoră la o transformare a conflictului într-un „laborator” de testare a strategiilor de luptă în mediul urban, a dezvoltării tehnologiilor de luptă cu sisteme de apărare antirachetă și a noilor modalități de operare a dronelor și a inteligenței artificiale în teatrul de luptă.

**Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

Totodată, dimensiunea mediului informațional a căpătat o importanță strategică majoră. În era vitezei și a digitalizării, percepția publicului asupra conflictului poate fi modelată instantaneu prin dezinformare, manipulări vizuale (generate cu ajutorul inteligenței artificiale) și conținut viral. Din acest punct de vedere, războiul mediatic din jurul conflictului din Fâșia Gaza nu s-a rezumat doar la actorii implicați direct, ci și la state (actori globali și regionali), organizații internaționale, ONG-uri și indivizi (ex.: lideri politici).

Dincolo de dimensiunile militare și informaționale, conflictul israeliano-palestinian are implicații semnificative în sfera geopolitică. Fâșia Gaza reprezintă un punct al intersecției intereselor distincte ale actorilor regionali: Iranul – care susține Hamas și alte grupări regionale; Egiptul – este preocupat de securitatea granițelor proprii și de controlul Peninsulei Sinai; Turcia – urmărește consolidarea influenței regionale; Arabia Saudită – este prinsă între dorința de normalizare a relației cu Israelul și opinia populației arabe. Totodată, marii actori - Statele Unite ale Americii, R.P. Chineză și F.Rusă - urmăresc conflictul din Gaza ca pe un element perturbator al stabilității regionale, fiecare încercând să-și maximizeze influența.

Pe plan european, conflictul din Gaza a generat multiple riscuri: potențiala creștere a radicalizării grupurilor minoritare, posibilitatea intensificării atacurilor teroriste inspirate sau coordonate de extremiști, precum și presiuni suplimentare asupra fluxurilor migratorii deja complexe. Astfel, statele europene au fost nevoite să găsească un echilibru între angajamentele cu Israelul, sprijinul pentru găsirea unei soluții

de încheiere a conflictului și gestionarea amenințărilor interne aduse securității. Pentru NATO conflictul a avut un impact indirect, în contextul în care destabilizarea Orientului Mijlociu poate afecta semnificativ securitatea energetică, libertatea de navigație și stabilitatea partenerilor strategici ai Alianței.

CONTEXTUL ISTORIC ȘI STRATEGIC

Conflictul israeliano-palestinian își are rădăcinile în perioada mandatului britanic asupra Palestinei (1920-1948), când aspirațiile naționale ale evreilor și ale arabilor s-au suprapus pe același teritoriu. Crearea statului Israel (1948), în urma planului ONU de partajare a Palestinei, a provocat primul război arabo-israelian și strămutarea a sute de mii de palestinieni (fenomen cunoscut în memoria colectivă arabă drept *Nakba* - „catastrofa”).

Gaza, o fâșie îngustă de teritoriu la Marea Mediterană, a fost ocupată de Egipt între 1948 și 1967. În timpul Războiului de Șase Zile (iunie 1967), Israelul a preluat controlul acestei zone, alături de Cisiordania și Ierusalimul de Est. De atunci, Gaza a devenit în timp un punct nevralgic, caracterizat prin densitate demografică ridicată, sărăcie cronică și tensiuni sociale.

Emergența mișcărilor palestinene și schimbarea paradigmei strategice

Inițial, Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP), condusă de Yasser Arafat, a fost principalul reprezentant politico-militar al palestinienilor. În perioada 1970-1980, strategia OEP s-a bazat pe combinarea rezistenței armate cu încercările de obținere a recunoașterii internaționale. Totuși, pierderea bazei din Liban

și presiunile de ordin geopolitic au diminuat semnificativ capacitatea organizației de a controla situația teritorială. La finalul anilor 1980, odată cu izbucnirea Primei Intifade (1987-1993), a apărut Hamas - o organizație islamistă care a combinat rezistența forțelor armate cu activitatea de ordin social și cea religioasă. Fondată ca o ramură a Fraților Musulmani, Hamas a venit cu o nouă paradigmă strategică, accentuând componenta ideologică și religioasă a luptei împotriva Israelului.

Acordurile de la Oslo (1993-1995) au oferit o speranță de diminuare a tensiunii dintre israelieni și palestinieni, prin înființarea Autorității Naționale Palestiniene, dar procesul de pace s-a blocat rapid pe fondul violențelor și divergențelor asupra elementelor cheie de interes: statutul Ierusalimului, dreptul de întoarcere al refugiaților palestinieni și stabilirea granițelor.

Gaza după retragerea israeliană și ascensiunea Hamas

Un moment critic a fost retragerea unilaterală a Israelului din Gaza în 2005, prin evacuarea coloniilor și retragerea trupelor. Deși aceste acțiuni au fost percepute ca un pas spre pace, au creat un vid de putere exploatat rapid de Hamas. În 2006 Hamas a câștigat alegerile parlamentare palestinene, iar în 2007, după confruntările violente cu membrii Fatah, și-a consolidat controlul deplin asupra Fâșiei Gaza. Astfel, Gaza a devenit un teritoriu guvernat de Hamas, izolat atât de Israel (care a impus o blocadă severă), cât și de Egipt (care a restricționat trecerile de la graniță). Această situație a transformat Gaza într-un „stat de facto” controlat de o organizație islamistă, nerecunoscut internațional și dependent de sprijin și ajutor extern, în special din partea Iranului și a Qatarului.

După 2007, conflictul Israel-Hamas a intrat într-o dinamică de ordin ciclic, cu runde de confruntări armate urmate de armistiții fragile. Operațiunile „Plumb Turnat” (2008-2009), „Protective Edge” (2014) sau cele din 2021 și 2023 au expus diferențele masive de capacități militare dintre Israel și Hamas. Totuși, Hamas a compensat prin tactici asimetrice: atacuri

cu rachete artisanale, rețele de tuneluri pentru infiltrare și contrabandă, utilizarea zonelor civile pentru mascarea operațiunilor. Această strategie a avut drept scop, pe lângă provocarea de pierderi Israelului, să creeze tensiuni psihologice și politice la nivelul opiniei publice internaționale, exploatând imaginea de „rezistență a celor oprimați”. Urmând această perspectivă, conflictul din Gaza a devenit un exemplu clasic de război asimetric, în care un actor non-statal utilizează tactici de luptă neconvenționale pentru compensarea inferiorității militare.

ROLUL ACTORILOR REGIONALI ȘI LOCALI

Criza din Fâșia Gaza nu poate fi înțeleasă doar ca o problemă de ordin local. Iranul, prin sprijinul financiar și militar îndreptat către organizațiile Hamas și Jihadul Islamic Palestinian, a transformat conflictul într-o piesă a confruntării sale cu Israelul și cu ordinea regională dominată de SUA. Organizația Hezbollah din Liban, aliată cu Iranul, constituie o altă variabilă de ordin strategic, reprezentând o amenințare constantă privind deschiderea unui al doilea front în nordul Israelului.

Egiptul joacă un rol bivalent, fiind intermediar în negocierile de încetare a focului, dar menținând, în același timp, restricții severe la granița cu Gaza, pe fondul preocupărilor de securitate internă. Turcia, sub conducerea lui Recep Tayyip Erdogan, a adoptat o poziție pro-palestiniană, folosindu-se de conflict cu scopul de a-și proiecta influența în lumea musulmană, în timp ce Arabia Saudită, aflată într-un proces de negociere a unei eventuale normalizări a relației cu Israelul, se confruntă cu dileme de ordin strategic generate de presiunile interne și regionale.

Pe plan mondial, SUA a rămas aliatul principal al Israelului, dar a fost presată să gestioneze critica internațională privind (dis)proporționalitatea acțiunilor întreprinse de armata israeliană. UE a încercat să-și mențină poziția echilibrată între susținerea soluționării conflictului dintre cele două state și condamnarea

acțiunilor teroriste, în timp ce F.Rusă și R.P. Chineză s-au folosit de conflict cu scopul subminării credibilității occidentale și pentru a-și propaga influența diplomatică în regiune.

Dincolo de încărcătura de natură simbolică, Fâșia Gaza are o importanță strategică deosebită. Poziția geografică la Marea Mediterană o face relevantă din punct de vedere al facilitării comerțului și livrării de resurse energetice. În același timp, fiind în proximitatea Peninsulei Sinai, situația din acest teritoriu amplifică riscurile pentru Egipt și pentru securitatea regională, zona fiind predispusă la activități de ordin terorist. Din perspectiva desfășurării luptelor armate, Fâșia Gaza reprezintă un epicentru al testării noilor doctrine militare, teritoriul fiind folosit de Hamas pentru experimentarea procedeelelor de război asimetric, iar de Israel ca zonă de testare pentru sistemele avansate de apărare.

DIMENSIUNEA MILITARĂ A CONFLICTULUI

Conflictul Israel-Hamas în Fâșia Gaza a fost, în esență, o confruntare între un stat înzestrat cu una dintre cele mai avansate forțe armate din lume și o organizație non-statală care se folosește de tactici asimetrice. Din acest contrast a derivat caracterul unic al conflictului. Dimensiunea militară a războiului a relevat nu doar diferența de capabilități dintre părți, ci și modul în care inovațiile tehnologice, adaptabilitatea și psihologia luptătorilor transformă teatrul de luptă.

Forțele de Apărare Israeliene (IDF) dispun de o dotare militară avansată, bazată pe tehnologie de ultimă generație, fiind susținute de un complex militar-industrial performant. Printre elementele definitorii se regăsesc:

- supremația aeriană: avioane de luptă F-35 și F-16, drone de recunoaștere și atac, muniții de mare precizie;
- sisteme de apărare antirachetă: *Iron Dome* este cel mai cunoscut, capabil să intercepteze rachete cu rază scurtă de acțiune, completat de *David's Sling* și *Arrow* pentru rachete cu rază medie și lungă;
- forțele terestre: tancuri Merkava, vehicule blindate Namer, unități specializate în război urban;
- intelligence militar: capacități de supraveghere prin sateliți, interceptări de comunicații și recunoaștere cibernetică.

Acest arsenal a permis Israelului să desfășoare operațiuni de mare precizie și intensitate, cu obiectivul declarat de a neutraliza infrastructura militară a Hamas și de a preveni atacurile asupra civililor israelieni.

În contrast, Hamas nu a dispus de o armată convențională comparabilă. Resursele sale s-au bazat pe următoarele:

- rachete improvizate și importate: de la proiectilele artisanale Qassam la rachete cu rază mai lungă, unele furnizate sau inspirate de tehnologia iraniană;
- tuneluri subterane: o rețea complexă de pasaje pentru mobilizarea trupelor,

depozitarea armamentului și infiltrarea în Israel;

- forțe de gherilă urbană: unități mici, dispersate, care folosesc densitatea populației civile pentru protecție;
- atacuri surpriză: infiltrări peste graniță, atacuri cu drone rudimentare, utilizarea IED.

Operațiuni militare majore în Gaza

Din 2008 conflictul a fost marcat de mai multe operațiuni de amploare:

(a) „Plumb Turnat” (2008-2009): Israelul a urmărit reducerea atacurilor cu rachete lansate de pe teritoriul Fâșiei Gaza, utilizând intens bombardamente aeriene/ rezultatul operațiunii s-a soldat cu o scădere temporară a capacităților Hamas, dar cu pierderi masive din partea populației civile, aspect ce a alimentat criticile internaționale;

(b) „Protective Edge” (2014): una dintre cele mai intense și lungi confruntări, caracterizată prin lupte urbane dure și descoperirea extinsă a rețelei de tuneluri;

(c) operațiunile din 2021 și 2023: au evidențiat evoluția tehnologică a Hamas, care a lansat rachete cu rază mai lungă de acțiune și a testat utilizarea dronelor în câmpul de luptă, dar și eficiența Iron Dome, care a interceptat mii de proiectile.

Aceste cicluri de violență au consolidat caracterul repetitiv al războiului – Hamas își reconstruiește arsenalul după fiecare luptă, iar Israelul intensifică periodic loviturile pentru a limita amenințările.

Un element principal al conflictului militar de pe teritoriul Fâșiei Gaza îl constituie mediul urban

extrem de dens. Cu o populație de peste 2 milioane de locuitori pe o suprafață redusă de teren, Gaza devine un teren de luptă complex, unde granița dintre combatanți și populația civilă este, de cele mai multe ori, greu de distins. Hamas a folosit clădiri rezidențiale, spitale și școli ca adăposturi pentru armament sau posturi de comandă, ceea ce a complicat operațiunile israeliene. La rândul său, Israelul a invocat dreptul la autoapărare, însă s-a confruntat cu presiuni din mediul internațional din cauza victimelor provenite din rândul populației civile. Aceste realități au ridicat dileme etice majore și au alimentat narativul mediului informațional, unde fiecare imagine cu victimele civile a devenit o armă de propagandă îndreptată împotriva Israelului.

Războiul militar nu se rezumă doar la pierderile materiale. Hamas a avut ca obiectiv să transmită mesajul rezistenței în fața unui adversar considerat net superior, urmărind consolidarea legitimității sale în ochii opiniei publice arabe și musulmane. Israelul, pe de altă parte, a pus accentul pe protejarea populației sale civile prin sistemele de apărare antirachetă și prin utilizarea superiorității de ordin tehnologic. Astfel, fiecare confruntare dintre cele două părți devine și o bătălie pentru moralul populației internaționale. În Israel, capacitatea de succes sau de eșec a Iron Dome are un impact major asupra încrederii cetățenilor în stat, în timp ce în Fâșia Gaza, supraviețuirea Hamas în fața loviturilor masive este percepută ca o victorie simbolică.

DIMENSIUNEA INFORMAȚIONALĂ ȘI MEDIATICĂ A CONFLICTULUI

În era digitalizată și globalizată, unde informația livrată prin imagini și mesaje circulă instantaneu, controlul narațiunilor publice poate fi un element decisiv pentru legitimitatea politică în scopul obținerii sprijinului extern și chiar pentru moralul propriei populații. Din această perspectivă, conflictul din Fâșia Gaza poate fi considerat unul dintre cele mai intense

exemple de război informațional modern, în care presa tradițională, rețelele de socializare, propaganda și operațiunile psihologice au jucat un rol crucial.

Atât Israelul, cât și organizația Hamas, s-au străduit să prezinte la nivel mondial propria versiune asupra evenimentelor. Israelul a adus în prim-plan dreptul la autoapărare și caracterul terorist al Hamas; pe de altă parte, Hamas și-a construit o narațiune a rezistenței eroice a unui popor subjugat. Aceste două narațiuni, aflate în antiteză, nu se exclud, ci concurează activ pe plan internațional pentru a câștiga veridicitate și, astfel, simpatia internațională. Fiecare atac cu rachete și fiecare bombardament, asociat cu victimele produse de acțiunile militare, a fost imediat transpus în mesaje, imagini și videoclipuri care au alimentat un război al percepțiilor.

Presa internațională a jucat un rol bivalent în acest război. Pe de o parte, acoperirea mediatică a făcut vizibilă totalitatea atrocităților și pierderilor umane, atrăgând atenția opiniei publice globale. De cealaltă parte, selecția imaginilor livrate internațional și modul de prezentare a acțiunilor a influențat direct proporțional percepția asupra faptelor. Imaginile cu victimele civile din rândul palestinienilor au dominat, de cele mai multe ori, ecranele posturilor de televiziune, provocând indignare și presiuni externe asupra Israelului. Pe de altă parte, declarațiile oficialilor israelieni, deseori însoțite de prezentări tehnice sau dovezi video ale atacurilor din partea Hamas, au avut drept scop contracararea acestor percepții și au urmărit demonstrarea legitimității operațiunilor.

Mass-media occidentale s-au confruntat cu dileme legate de echidistanță: prezentarea suferințelor populației palestiniene, însă fără a relativiza responsabilitatea din partea Hamas pentru atacurile îndreptate asupra statului israelian. În aceeași sferă de interes, mass-media arabe, precum Al Jazeera, au adoptat adesea un ton pro-palestinian, acceptând dimensiunea umanitară a conflictului și criticând cu vehemență

acțiunile israeliene. Astfel, conflictul nu a fost reflectat uniform, ci filtrat prin perspective de natură culturală, politică și editorială diferite. Dacă presa tradițională a avut drept scop modelarea opiniilor elitei și ale publicului larg, rețelele de socializare au transformat războiul într-un fenomen viral globalizat. Platforme precum Twitter/ X, Facebook, TikTok și Instagram au fost inundate cu imagini, live-uri și mesaje din Fâșia Gaza și Israel, care ajungeau instantaneu la publicul internațional.

Pentru gruparea Hamas rețelele de socializare au oferit posibilitatea de transmitere directă a mesajelor, nefiltrate, și de a viraliza imaginile șocante cu victimele din rândul populației civile. Astfel, cultivarea sentimentului de solidaritate internațională a produs mobilizarea și organizarea de proteste în stradă în capitalele statelor occidentale. De asemenea, pentru Israel, rețelele de socializare au devenit un instrument primordial de contracarare, prin publicarea de înregistrări ale atacurilor venite din partea organizației Hamas, urmate de explicații vizuale despre infrastructura militară din subteran. Totuși, dinamica platformelor are drept element favorizant emoția în detrimentul analizei de fapt. O imagine livrată în mod dramatic poate genera un impact psihologic mult mai puternic și concentrat decât o explicație tehnică, ceea ce oferă avantaje actorilor care se folosesc de suferința populației civile pentru a-și atinge scopurile propagandistice.

Un element specific al conflictului informațional din Fâșia Gaza a fost reprezentat de utilizarea simbolurilor și imaginilor pentru crearea impactului emoțional. De exemplu, fotografiile cu copii răniți sau decedați au fost unele dintre cele mai puternice arme de propagandă utilizate de Hamas pentru a arăta disproporționalitatea răspunsului israelian. Videoclipurile de pe rețelele de socializare și din mass-media cu rachete interceptate de Iron Dome au devenit simboluri ale rezilienței și superiorității tehnologice israeliene. De asemenea, steagurile, martirii și

sloganurile religioase au fost folosite de Hamas pentru a da naștere unui sentiment de misiune sacră, în timp ce Israelul a recurs la imagini cu refugii antiaeriene și civili speriați pentru a arăta puncte de vulnerabilitate ale populației sale.

Războiul informațional include și componente deliberate de manipulare și dezinformare. Din această perspectivă, Hamas a fost acuzată de fabricarea sau extragerea unor elemente din context, precum prezentarea unor victime false sau reinterpretarea unor atacuri accidentale ca fiind deliberate. La rândul său, Israelul a fost aspru criticat pentru „*framing*” selectiv, prin prezentarea doar a țintelor militare distruse, în timp ce minimaliza pierderile populației civile.

Pe rețelele de socializare, conturile false și utilizarea boților amplifică anumite narațiuni unilaterale, creând impresia unui consens sau a unei revolte masive. Astfel, dezinformarea devine o puternică armă strategică, menită să influențeze pe lângă opinia publică, poziția guvernelor și a organizațiilor internaționale. În același timp, pe scară globală, percepțiile generate de războiul informațional au impact direct proporțional asupra deciziilor politice. Din această perspectivă, statele din Occident s-au confruntat cu presiuni interne – proteste pro-palestiniene, campanii online și tensiuni sociale între comunități, care au limitat libertatea de acțiune a guvernelor și le-au obligat să adopte un ton mai critic față de Israel, chiar dacă sprijinul strategic a rămas neafectat. Organizațiile internaționale, precum ONU, au

reacționat în funcție de rapoartele și imaginile prezentate, ceea ce a amplificat rolul mass-mediei ca factor de influențare a actului decizional. Țările arabe și musulmane au valorificat indignarea publică pentru a-și justifica pozițiile și pentru a câștiga capital politic regional. Astfel, războiul informațional nu este doar un fenomen apărut în paralel, ci unul determinat de politicile externe și de pozițiile diplomatice.

Un aspect remarcabil este faptul că deși Gaza este un teritoriu restrâns, ea devine periodic centrul atenției globale. Spre deosebire de alte conflicte regionale mai puțin mediatizate, intensitatea imaginilor și a simbolismului din Fâșia Gaza captează constant atenția internațională. Această vizibilitate este amplificată de densitatea populației și numărul ridicat de victime civile, de simbolismul Ierusalimului și al Palestinei și de polarizarea opiniei publice occidentale.

IMPLICAȚII REGIONALE ȘI GLOBALE ALE CONFLICTULUI

Conflictul din Fâșia Gaza nu reprezintă doar un episod izolat al rivalității dintre Israel și Hamas, ci o expresie a tensiunilor structurale din Orientul Mijlociu și a fragilității ordinii internaționale. Gaza nu este doar o enclavă dens populată, ci și un teren de proiecție al rivalităților ideologice politico-militare cu impact mondial.

Conflictul dintre israelieni și palestinieni a constituit timp de decenii un reper central al identității politice din lumea arabă. În prezent, lumea arabă este fragmentată între state care susțin ferm cauza palestiniană și state care prioritizează securitatea și modernizarea internă. Statele pro-palestiniene, precum Qatar și Algeria, mențin o retorică puternic anti-israeliană și au sprijinit material sau diplomatic gruparea Hamas, în timp ce state pragmatice, precum Egipt și Iordania, au semnat tratate de pace cu Israelul și caută să prevină escaladarea acestui conflict pentru a-și proteja securitatea internă și relațiile cu Occidentul. Statele în proces de normalizare

a relațiilor cu Israelul, precum Emiratele Arabe Unite și Bahrain (semnatare ale Acordurilor Abraham), se confruntă cu dileme de ordin strategic: cum să mențină parteneriatul cu Israelul fără să-și compromită legitimitatea în fața opiniei publice arabe (opinie publică foarte sensibilă la suferința palestiniană).

Iranul a încercat să valorifice conflictul din Fâșia Gaza pentru a-și extinde influența în Levant și pentru a submina Israelul și aliații săi. Sprijinul financiar, logistic și militar pentru organizațiile Hamas și Jihadul Islamic Palestinian au transformat Gaza într-un avanpost al „axei rezistenței”, ce includea Hezbollah în Liban, regimul Assad din Siria și milițiile šiite din Irak și Yemen. Această axă a conferit Iranului capacitatea de a exercita presiuni pe mai multe fronturi: Gaza în sud, Libanul în nord și Golful Persic (prin atacuri asupra infrastructurii petroliere). Pentru liderii de la Teheran, Fâșia Gaza era piesa strategică în arhitectura de descurajare împotriva Israelului și a SUA.

Egiptul joacă un rol indispensabil în gestionarea conflictului, fiind unul dintre mediatorii principali ai încetării acestuia. Totuși, proximitatea geografică transformă Gaza într-o sursă de vulnerabilitate pentru securitatea egipteană – penetrarea grupărilor islamiste în Sinai, traficul de arme și presiunea refugiaților reprezintă riscuri constante. Pe de altă parte, Egiptul se confruntă cu o dublă ipostază: solidaritatea pan-arabă cu palestinienii și obligațiile internaționale asumate prin tratatul de pace cu Israelul.

Acordurile Abraham (inițiate de președintele american, D.Trump, în 2020) au marcat începutul unei noi ere în care interesele strategice împotriva Iranului și oportunitățile economice au depășit retorica tradițională pro-palestiniană. Însă, fiecare raport de forțe în Gaza pune aceste acorduri la încercare. Emiratele Arabe, Marocul și Bahrainul trebuie să justifice în fața propriilor populații menținerea relațiilor cu Israelul, în timp ce evoluțiile din Fâșia Gaza sunt generatoare

de indignare. Arabia Saudită, considerată cheia pentru o normalizare amplă, își temperează deschiderea către Israel din cauza sensibilității opiniei publice cu privire la palestinieni. Astfel, stabilirea statutului viitor al Fâșiei Gaza reprezintă și obstacolul principal pentru reconfigurarea geopolitică a Orientului Mijlociu.

Pentru SUA, Fâșia Gaza reprezintă o dilemă de natură strategică. Pe de o parte, Washingtonul rămâne principalul aliat al Israelului, oferindu-i constant sprijin militar, financiar și diplomatic. Pe de altă parte, fiecare escaladare tensionează relațiile cu partenerii arabi și afectează direct imaginea SUA ca mediator imparțial. Suplimentar, conflictul a avut și un ecou intern: comunitățile musulmane și arabe americane au exercitat presiuni pentru o politică cât mai echilibrată, în timp ce o parte a electoratului progresist critică vehement sprijinul necondiționat pentru Israel; astfel, Fâșia Gaza devine și un subiect de polarizare politică internă în testul diplomației americane.

UE este împărțită între două imperative contradictorii: apărarea drepturilor omului și a normelor internaționale, dar și menținerea relațiilor de natură strategică cu Israelul. Diviziunile interne din cadrul Uniunii fac articularea unei politici comune un curs de acțiune foarte dificil. Astfel, Germania, Cehia și Austria au oferit sprijin ferm Israelului, în timp ce Spania, Irlanda și Belgia au criticat disproporționalitatea ripostelor israeliene și au solicitat accentuarea ajutorului umanitar. Această lipsă a unității slăbește rolul UE ca actor la scară globală și limitează capacitatea sa de mediator. Totodată, conflictul a alimentat tensiuni interne în legătură cu migrația, radicalizarea și securitatea comunităților musulmane.

Atât F.Rusă, cât și R.P. Chineză s-au folosit de războiul dus pe teritoriul Fâșiei Gaza pentru a submina influența occidentală. F.Rusă a dorit să se impună ca mediator alternativ, însă a încercat instrumentalizarea conflictului pentru a devia atenția de la războiul din Ucraina și pentru a

cultiva relații de parteneriat cu actorii arabi cu atitudini anti-occidentale. R.P. Chineză a susținut retorica pro-palestiniană apelând la discursul Sudului Global despre colonialism și injustețea istorică; Beijingul și-a consolidat astfel profilul de actor global care sprijină statele în ascensiune.

În același timp, instabilitatea regională declanșată de acțiunile militare de pe teritoriul Fâșiei Gaza au avut un impact relativ ascuns asupra securității transporturilor maritime din estul Mării Mediterane și din Golful Persic. Atacurile milițiilor pro-iraniene asupra navelor comerciale și asupra infrastructurii petroliere au amplificat starea de risc și au generat o volatilitate ridicată pe piața mondială. Descoperirea rezervelor de gaze naturale din estul Mării Mediterane a transformat Israelul într-un potențial exportator pentru Europa. Pe de altă parte, conflictul cu organizația Hamas a devenit un factor descurajant al investițiilor în regiune și a complicat inițierea proiectelor destinate diversificării surselor de aprovizionare cu resurse energetice pentru spațiul european.

CONCLUZII

Conflictul dintre Israel și Hamas desfășurat pe teritoriul Fâșiei Gaza, departe de a fi un simplu element al instabilității din regiunea Orientului Mijlociu, reprezintă un fenomen multi-domeniu, cu ecouri puternice regionale și implicații internaționale profunde. Dincolo de așezarea geografică, acest conflict are la bază tensiuni de natură istorică, rivalități ideologice, competiții geopolitice și dileme normative care transcend granițele enclavei. Fâșia Gaza funcționează asemănător unui barometru al ordinii și stabilității mondiale, un loc de intersecție a intereselor marilor actori statali.

Un prim element este faptul că Fâșia Gaza reprezintă, simultan, atât un teatru de război convențional, cât și un spațiu al confruntărilor asimetrice. Operațiunile de forțe israeliene

și utilizarea tehnologiilor militare de ultimă generație se confruntă cu reziliența mișcărilor insurgente bazate pe tuneluri, mobilitate în mediul urban și un sistem extern complex de sprijin. Aceste acțiuni produc aspecte notabile de analizat pentru alianțele militare moderne, care pot concluziona faptul că luptele viitorului nu vor mai avea drept câmp principal de luptă mediul deschis, ci se vor desfășura în compactul mediului urban dens, loc în care comasarea populației din rândul civililor poate fi utilizată ca mijloc propriu de protecție fizică. Cu implicații asupra NATO, experiența confruntărilor de pe teritoriul Fâșiei Gaza reprezintă un avertisment timpuriu că apărarea maselor trebuie să includă pregătirea în medii vaste, unde delimitarea dintre combatant și inocent este aproape imposibilă.

În același timp, conflictul din Gaza a evidențiat rolul primordial al informației ca armă strategică. Dacă în confruntările recente, propaganda era limitată doar la câteva canale convenționale, astăzi rețelele de socializare transformă fiecare eveniment într-o bătălie a narativelor cu impact internațional. Israelul a încercat să se legitimeze prin apelul la dreptul de autoapărare, pe când Hamas a instrumentalizat fiecare imagine a victimelor civile pentru a mobiliza sprijinul global. Acest tip de „democratizare” a informației complică misiunile statelor occidentale, care se confruntă cu polarizarea opiniei publice și cu dificultatea de menținere a unei poziții coerente. Pentru spațiul euroatlantic, războiul informațional dus pe rețelele de socializare nu este periferic, ci unul central, iar reziliența societală la dezinformare trebuie luată în calcul ca un element principal al securității naționale.

Dimensiunea geopolitică a războiului confirmă că Orientul Mijlociu rămâne o regiune-cheie în arhitectura securității globale. Implicarea Iranului, rolul Egiptului ca mediator, dilemele Arabiei Saudite și efectele asupra Acordurilor Abraham arată că fiecare rundă de violență în Fâșia Gaza are reverberații asupra echilibrului regional. În paralel, marile puteri - SUA, China

și F.Rusă - folosesc conflictul pentru proiectarea propriilor interese și influențe. SUA își reconfirmă rolul de aliat strategic al Israelului, dar plătesc din perspectivă politică prin erodarea imaginii lor în rândul populației arabe și musulmane. China și F.Rusă instrumentalizează războiul pentru a submina legitimitatea Occidentului, apelând la discursuri duale.

Implicațiile pentru securitatea euroatlantică sunt multiple și complexe, conflictul din Fâșia Gaza amplificând riscul de radicalizare în rândul statelor europene. Comunitățile populației musulmane din statele occidentale resimt un puternic sentiment de solidaritate cu palestinienii, iar grupările de extremiști se folosesc de acest context pentru exploatarea situației cu scopul de mobilizare și recrutare a adeptilor. De asemenea, acțiunile desfășurate pe teritoriul Fâșiei Gaza influențează semnificativ dinamica fenomenului migraționist, care vine cu presiuni la granița cu statele europene. Un alt aspect la care conflictul contribuie semnificativ este cel al creării instabilității energetice la nivel global, materializată prin proporționalitatea directă a percepției riscului din Orientul Mijlociu cu prețurile barilului de petrol și gazelor, aspect ce afectează economia europeană și, implicit, resursele pentru apărare.

Pentru România, concluziile sunt deosebit de relevante. Ca stat situat geografic pe flancul estic al NATO, România nu se confruntă direct cu instabilitatea din Fâșia Gaza, însă resimte efectele indirecte: volatilitatea prețurilor energiei, presiunea migratorie, riscurile la radicalizare și atacurile cibernetice motivate de ideologie. De asemenea, România are oportunitatea de consolidare a diplomației prin participarea la inițiativele internaționale ce au Fâșia Gaza ca subiect principal - fie prin contribuții umanitare, fie prin implicarea activă în misiunile civile desfășurate sub egida ONU sau UE.

Astfel, conflictul poate fi transformat dintr-o vulnerabilitate într-o oportunitate strategică.

Un alt aspect important al conflictului este legat de dimensiunea securității privită prin filtrul social. Fâșia Gaza a evidențiat faptul că niciun conflict nu poate fi rezumat doar la termenii militari: suferința populației civile, distrugerea elementelor de infrastructură și precaritatea umanitară sunt factori generatori de efecte pe termen lung. Pentru comunitatea globală, protecția populației nu este doar o obligație de ordin moral, ci și o investiție strategică în prevenirea radicalizării și perpetuării conflictului.

Pe termen lung, conflictul din Fâșia Gaza ridică incertitudini privind viitorul ordinii internaționale. Lumea post-Război Rece, concentrată pe hegemonia americană și pe instituțiile multilaterale este contestată tot mai puternic. Gaza devine un simbol al acestei contestări: pentru Sudul Global, ea ilustrează dublul standard al Occidentului, care susține principiile dreptului internațional în mod selectiv. Pentru puterile emergente, Gaza reprezintă instrumentul prin care își pot proiecta influențele și pot atrage simpatia statelor non-occidentale. În acest sens, securitatea euroatlantică nu mai poate fi privită ca un proiect exclusiv regional, ci trebuie integrată în viziunea globală, capabilă să răspundă competiției asimetrice dintre democrație și autoritarism.

În concluzie, conflictul din Fâșia Gaza ne obligă să observăm peste harta geografică și să înțelegem interdependența dintre securitatea regională și cea globală. Acest conflict a evidențiat multe aspecte: necesitatea pregătirii pentru confruntările asimetrice și urbane, centralitatea războiului informațional, fragilitatea proceselor de normalizare regională, vulnerabilitatea economiei globale la instabilitatea energetică și importanța rezilienței interne ca fundament al securității.

BIBLIOGRAFIE:

1. ABURISH K. Said, *A Brutal Friendship. The West and the Arab Elite*, Indigo, London, 1997.
2. ALPHER Joseph, *Periphery: Israel's Search for Middle East Allies*, Rowman & Littlefield, Lanham, 2015.
3. BICKERTON J. Ian, Carla L. Klausner, *A History of the Arab-Israeli Conflict*, 8th ed., Routledge, New York, 2022.
4. BUZAN Barry, Ole Waever, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
5. BYMAN Daniel, *A High Price: The Triumphs and Failures of Israeli Counterterrorism*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
6. BYMAN Daniel, Matthew Waxman, *Confronting Iraq: U.S. Policy and the Use of Force Since the Gulf War*, RAND Corporation, Santa Monica, 2000.
7. CARTER Jimmy, *Palestine: Peace Not Apartheid*, Simon & Schuster, New York, 2006.
8. CHOMSKY Noam, *Fateful Triangle: The United States, Israel and the Palestinians*, Haymarket Books, Chicago, 2015.
9. CIOBANU Radu, "Romania's Middle East Diplomacy: Between East and West", *Studia Politica*, vol. 18, nr. 3, 2018, pp. 77-98.
10. CORDESMAN H. Anthony, *The Arab-Israeli Military Balance*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, 2017.
11. FAWCETT Louise (coord.), *International Relations of the Middle East*, 6th ed., Oxford University Press, Oxford, 2022.
12. FISK Robert, *The Great War for Civilisation: The Conquest of the Middle East*, Vintage, New York, 2007.
13. GERGES A. Fawaz, *The Far Enemy: Why Jihad Went Global*. 2nd ed., Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
14. GHEORGHE Florian, *Radicalisation in the Balkans and Black Sea Region*, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române, Bucharest, 2021.
15. HROUB Khaled, *Hamas: Political Thought and Practice*, Institute for Palestine Studies, Washington DC, 2000.
16. HROUB Khaled, *Hamas: A Beginner's Guide*, Pluto Press, London, 2010.
17. SAID Edward, *Peace and Its Discontents*, Vintage, New York, 1996.
18. SAID Edward, *The Question of Palestine*, Vintage, New York, 1992.
19. *** Amnesty International, *Israel/Gaza: Evidence of War Crimes*, Amnesty International, London, 2014.
20. *** Council of the European Union, *Conclusions on Security and Defence*, European Union, Brussels, 2022.
21. *** European Commission, *EU Security Union Strategy*, European Union, Brussels, 2020.
22. *** European Council, *Conclusions on the Middle East Peace Process*, European Union, Brussels, 2022.

SINGAPORE – PUTEREA CELUI MIC*

*Alba Iulia Catrinel POPESCU***

Abstract

At first glance, Singapore is just a dot on the map of the globe. A seaport turned into a city and a city transformed into a micro-state. And yet, Singapore has enormous geostrategic and geoeconomic importance.

This article aims to present the geopolitical, geostrategic and geoeconomic assets that transformed the small British colony of Singapore into one of today's "Asian tigers" and geopolitical "barometers", as well as the impact of this metamorphosis on the regional geopolitical game.

The research model is a linear one, starting from the objectives, continuing with the collection, analysis and synthesis of data and ending with the formulation of conclusions. The research methods used are specific to geopolitics and combine data analysis and synthesis with ambispective (historical and prospective), statistical and descriptive methods.

Keywords: *Singapore; geopolitical nexus; geoeconomic hub; microstate geopolitics; Asia-Pacific region; Malacca Strait; Phillip Channel; geopolitical barometer.*

Motto: *„Am fost, de asemenea, tulburat de aparenta încredere excesivă a unei generații care a cunoscut doar stabilitate, creștere și prosperitate. Credeam că poporul nostru ar trebui să înțeleagă cât de vulnerabil a fost și este Singapore, pericolele care ne asaltează și cât de aproape am fost de eșec. Mai presus de toate, sper că vor ști că un guvern onest și eficient, ordinea publică și securitatea personală, progresul economic și social nu au apărut ca un curs firesc al evenimentelor.”*

Lee Kuan Yew (1923-2015), fost prim-ministru și fondator al statului modern Singapore.

DETERMINANȚI GEOPOLITICI

Transformarea micro-statului Singapore dintr-un mărunț avanpost britanic, situat în vecinătatea Strâmătorii Malacca, în „tigrul asiatic” de astăzi, i-a surprins pe mulți teoreticieni. Și, cu toate acestea, Singapore, prin valoarea sa geopolitică, geostrategică și geoeconomică, era

predestinat unei astfel de transformări. Articolul de față își propune să prezinte resorturile geopolitice, geoeconomice și geostrategice ale acestei transformări și impactul acestei metamorfoze asupra jocului geopolitic regional. Modelul cercetării este linear, pornind de la obiective, continuând cu colectarea datelor, analiza și sinteza lor și sfârșind cu formularea concluziilor. Metodele de cercetare folosite sunt

**Versiunea inițială, în limba engleză (Singapore – The Power of the Small One), a apărut în Annals - Series on Military Sciences, The Academy of Romanian Scientists, vol. 17, nr. 3, 2025, pp. 104-129.*

***Conferențiar universitar doctor habilitat, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”/Colegiul Național de Apărare. Membru asociat al Secției de Științe Militare din cadrul Academiei Oamenilor de Știință din România.*

specifice geopoliticii și combină analiza și sinteza datelor cu metodele ambispectivă, statistică și descriptivă.

1. Surse geografice de putere

• Poziția geografică, forma și mărimea teritoriului de stat

Republica Singapore - identificată latitudinal și longitudinal prin coordonatele: 1, 22 N; 103, 48 E¹ - este situată în sud-estul Asiei, între Malaysia și Indonezia, în extremitatea sudică a Peninsulei Malay, la aproximativ 137 de kilometri nord de Ecuator (vezi harta din Figura 1).

Fig. 1: Poziția latitudinală a statului Singapore²

Este un stat maritim, arhipelagic, alcătuit din insula principală, Pulau Ujong, în formă de diamant, și alte 62 de insulițe dispuse în sudul acesteia. Având suprafața maritimă și terestră de 719 kmp, din care uscatul măsoară 709.2 kmp, Singapore se înscrie în categoria microstatelor. Acestor coordonate li se adaugă teritoriul aerian al statului singaporez, reprezentat de coloana de aer ce se desfășoară între teritoriul maritim și terestru al statului și orbita inferioară a Pământului.

În nord, insula principală este separată de Malaezia Peninsulară prin Strâmtoarea Johor, un canal îngust de peste 800 m. (vezi harta din Figura 2). Acesta este traversat de un drum rutier

și feroviar construit în 1923, care leagă orașul Woodlands, din Singapore, de orașul Johor Bahru din Malaysia și blochează traficul naval prin strâmtoare³.

Fig. 2: Poziția geografică a arhipelagului Singapore⁴

În sud, coastele arhipelagului singaporez delimitează fațada maritimă vestică a Strâmtoării Singapore, în timp ce fațada estică este asigurată de coastele arhipelagului indonezian Riau-Lingga. Strâmtoarea Singapore, cu lungimea de 113 km. (70 de mile marine) și lățimea de 19 km. (12 mile marine), unește Strâmtoarea Malacca la vest și Marea Chinei de Sud la est, fiind parte a sistemului de constricție maritimă Malacca, ce asigură accesul între Pacificul de Sud (Marea Chinei de Sud) și Oceanul Indian (Marea Andaman). În sudul insulei principale, prin Strâmtoarea Singapore, trece Canalul Phillip, porțiunea cea mai îngustă a sistemului de constricție maritim Malacca-Singapore, cu o lățime de numai 2,8 km. (1.5 mile marine).

• Relief, climă, resurse

Relieful insulei principale, în proporție de două treimi, este alcătuit din câmpie joasă, la

mai puțin de 15 m. deasupra nivelului mării, întreruptă în zonele centrală, de nord-vest și sud-est, de dealuri cu altitudini de maximum 166 m. (Bukit Timah) și zone joase de platou. Clima este musonică ecuatorială, cu două anotimpuri, umedă, cu temperaturi ridicate și precipitații constante pe toată perioada anului⁵.

Resurse:

- Rețeaua hidrografică este asigurată de râuri permanente, care, din cauza gradientilor mici de înălțime, predispun la inundații masive. În nord, cursurile de apă se varsă în ocean prin estuare largi, mărginite de mangrove.
- Solurile sunt puțin fertile și degradate prin eroziune. Există mici terenuri agricole unde se cultivă intensiv legume și fructe și se cresc păsări de curte.
- Vegetația este tropicală, dar pădurea tropicală a fost defrișată în mare parte. Fauna este diversă și include macaci, lemuri, reptile, păsări. În zonele litorale există recife de corali franjurate, cu faună sălbatică specifică. Există o mică industrie de acvacultură pentru merluci, biban de mare și creveți. Singapore este un exportator major de orhidee și de pești de acvariu⁶. Cu toate acestea, activitățile portuare intensive au afectat, prin poluare, masa piscicolă.
- Resurse minerale și energetice practic absente. Necesarul de hidrocarburi este asigurat prin importuri. Gazele naturale, în volum de 12,3 miliarde mc. (bcm), ajung în Singapore fie în forma lichefiată (4 bcm), din Australia și Qatar, fie prin gazoducte dinspre Indonezia și Malaysia⁷. Țițeiul, care asigură 64,8% din necesarul energetic al țării, este accesat exclusiv prin importuri⁸. În prezent, statul asiatic deține spații de stocare pentru țiței la 150 m. în subsol, care adăpostesc circa 9 milioane de barili⁹. De asemenea, Singapore a dezvoltat sisteme de producere a energiei verzi (panouri solare, turbine eoliene),

iar necesarul de cărbune și-l asigură prin importuri.

● **Frontiere**

Frontierele statului sunt în totalitate maritime și se desfășoară pe lungimea de 193 km. Ele separă statul de cei doi vecini maritimi ai săi, Indonezia și Malaysia, și presupun existența apelor teritoriale, a platoului continental și a zonelor economice exclusive. Frontiera maritimă cu Indonezia, din dreptul Strâmătorii Singapore, a făcut subiectul mai multor tratate și acorduri de frontieră, semnate în anii 1973, 2009 și 2014. La ora actuală, frontiera maritimă bilaterală se întinde pe 36 de mile marine și delimitează drepturile maritime teritoriale aferente celor două state. Atât la est, cât și la vest, aceasta se intersectează cu frontiera maritimă a Malaysiei¹⁰. Nu există litigii de frontieră care să angajeze statul singaporez.

● **Capitala**

Capitala statului este orașul Singapore (vezi harta din Figura 2). Etimologic, numele său provine din cuvintele sanscrite *simha* – leu și *pur* – oraș și semnifică „Orașul leilor”. Un nume paradoxal, ținând cont că pe insulă nu există asemenea carnivore. Explicația este folclorică și ea prezintă mai multe variante. Prima susține că, în secolul al VII-lea, regele indian Rajendra cel Mare (971-1044) ar fi vizitat insula și ar fi confundat un animal local cu un leu, motiv pentru care ar fi numit insula *Singapura - Orașul Leului*¹¹. Alta este de părere că, în secolul al XIV-lea, niște călugări budiști ar fi fost autorii actualei denumiri a insulei. A treia variantă ia în considerare cronică malaeziană *Sejarah Melayu*, potrivit căreia orașul ar fi fost fondat de prințul indonezian (din Sumatra) Srivijayan Sri Buana¹².

Capitala este situată excentric, în sudul insulei principale, în dreptul portului natural de mare adâncime cu același nume, dar relativ central raportat la ansamblul teritoriului arhipelagic. Pe cale de consecință, capitala exercită în bune condițiuni funcțiunea de *MittelPunkt*, centripetă, asupra teritoriului național, având totodată o poziție strategică de primă mărime în dreptul

Fig. 3: Harta politică a statului Singapore¹⁴

Strâmătorii Singapore. Cu o populație de 3.547.809 locuitori¹³, capitala reprezintă centrul urban al statului, motiv pentru care se poate afirma că *Republica Singapore este un oraș-stat*. Precum se poate observa în harta din Figura 3, acest spațiu urban este structurat administrativ în cinci regiuni (Nord, Nord-Est, Est, Centrală, Vest) și deține două bazine colectoare de apă (Vest, Centru). Înspre granița malaeziană, în dreptul Strâmătorii Johar, s-au dezvoltat mici așezări urbane, de fapt suburbii ale capitalei, precum Woodlands, Tampines și Yishun. Extinderea capitalei a făcut ca, în timp, zonele rurale dinspre centrul insulei să fie înglobate în spațiul urban, astfel că, în prezent, populația insulei este complet urbanizată și asimilată orașului Singapore.

2. Sursa de putere demografică

Conform Departamentului ONU pentru Afaceri Economice și Sociale, la nivelul lunii iulie 2025, populația totală a statului a fost de 5.870.750 locuitori, reprezentând 0,071% din populația globului. În tabelul din Figura 4 este

prezentată evoluția unor indicatori demografici în perioada 1955-2025. Se remarcă tendința de creștere constantă a populației, care în prezent este de cinci ori mai mare decât era în anul 1955, în paralel cu creșterea de opt ori a densității medii. Se mai observă dublarea vârstei mediane, de la 17,9 ani, în 1955, la 36,2 ani în 2025, și scăderea considerabilă a ratei fertilității, de la 6,38 născuți / femeie cu vârsta de 18-45 ani la 0,96 în 2025 – cea mai scăzută valoare din Asia de Sud-Est¹⁵.

La nivelul anului 2025, conform aceleiași surse, speranța de viață la naștere a unui cetățean singaporez era de 84 de ani, rata mortalității infantile era de 1,7 decedați cu vârsta de 0-1an / 1000 de născuți vii, iar mortalitatea până la vârsta nodală de 5 ani era de 2,2 decedați / 1000 de născuți vii. Cifre care oglindesc, pe de o parte, un nivel de bunăstare economică și socială remarcabil, tradus printr-o rată a mortalității infantile la jumătate față de media europeană (3.3) și de cinci ori mai mică față de situația

Population of Singapore (2025 and historical)

Year	Population	Yearly % Change	Yearly Change	Migrants (net)	Median Age	Fertility Rate	Density (P/Km ²)	Urban Pop %	Urban Population	Country's Share of World Pop	World Population	Singapore Global Rank
2025	5,870,750	0.66%	38,363	16,892	36.2	0.96	8,387			0.071%	8,231,613,070	115
2024	5,832,387	0.75%	43,297	20,011	35.6	0.95	8,332			0.071%	8,161,972,572	115
2023	5,789,090	2.46%	139,205	26,996	35.1	0.94	8,270			0.072%	8,091,734,930	115
2022	5,649,885	0.26%	14,868	214,842	34.9	0.94	8,071			0.070%	8,021,407,192	116
2020	5,620,150	0.34%	18,962	-145,556	34.5	0.94	8,029			0.071%	7,887,001,292	116
2015	5,525,340	1.71%	89,665	41,852	33.3	0.98	7,893			0.074%	7,470,491,872	115
2010	5,077,014	3.53%	161,730	72,571	32.7	0.93	7,253	99.9%	5,074,252	0.072%	7,021,732,148	116
2005	4,268,364	1.13%	46,624	92,023	32.4	1.07	6,098			0.065%	6,586,970,132	120
2000	4,035,245	2.69%	100,324	55,218	31.2	1.34	5,765	97%	3,913,960	0.065%	6,171,702,993	121
1995	3,533,624	3.06%	98,807	91,947	30	1.44	5,048	98.4%	3,478,779	0.061%	5,758,878,982	126
1990	3,039,591	2.13%	60,912	66,950	28.5	1.58	4,342	99.1%	3,012,953	0.057%	5,327,803,110	129
1985	2,735,030	2.33%	59,507	-31,036	26.3	1.53	3,907	98.9%	2,705,535	0.056%	4,868,943,465	129
1980	2,437,493	1.45%	33,794	42,433	23.7	1.74	3,482	98.9%	2,411,700	0.055%	4,447,606,236	129
1975	2,268,523	1.64%	35,393	4,104	20.9	2.08	3,241	99.6%	2,259,748	0.056%	4,070,735,277	129
1970	2,091,558	2.26%	44,147	4,024	18.7	3.07	2,988	99.1%	2,072,290	0.057%	3,694,683,794	128
1965	1,870,822	2.93%	50,300	4,199	17	4.67	2,673			0.056%	3,334,533,703	127
1960	1,619,322	4.17%	59,818	2,008	17.2	5.76	2,313			0.054%	3,015,470,894	129
1955	1,320,230	5.43%	61,383	25,051	17.9	6.38	1,886	98.9%	1,305,091	0.048%	2,740,213,792	131

Source: Worldometer (www.worldometers.info)

Elaboration of data by United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *World Population Prospects: The 2024 Revision* (Medium fertility variant).

Fig. 4: Dinamica istorică demografică a statului Singapore în perioada 1955 - 2025¹⁶

acestui indicator în România (6.9)¹⁷, iar pe de altă parte, un proces de îmbătrânire a populației care, în timp, va duce la creșterea imigrației dinspre spațiile învecinate. Un fenomen demografic care a caracterizat, de altfel, procesul formării poporului singaporez, alcătuit astăzi în proporții de 74,2% din etnici chinezi, 13,7% malaezieni, 8,9% indieni¹⁸. Trebuie amintit că majoritatea chineză nu este omogenă, fiind împărțită între vorbitorii de dialect Amoy (Xiamen) din Fujian și vorbitorii de dialect Teochew din orașul Shantou din provincia Guangdong, dialecte reciproc incompreensibile¹⁹. Mozaicul lingvistic este mai puțin pronunțat în rândul malaezienilor și este foarte divers în grupul indian, format din tamili (mai mult de jumătate), sikhi, comunități pakistaneze și sinhaleze.

Diversitatea etnică a făcut ca, în prezent, statul singaporez să recunoască patru limbi oficiale: engleză, chineză mandarină, malaeziană

și tamilă, dintre care engleza reprezintă principala limbă de comunicare în administrație și activitatea economică. Structura confesională reflectă mozaicul etnic. În rândul comunității chineze majoritare (peste 3 milioane de cetățeni) există practicanți ai budismului, daoismului, confucianismului și creștinismului. Malaezienii, sikhi și pakistanezii practică islamul. Indienii și majoritatea tAMILILOR sunt hinduși. La nivelul anului 2020, structura confesională era reprezentată de 31,1% budiști, 18,9% creștini, 15,6% musulmani, 8,8% taoiști, 5% hinduși, 20% neafiliați²⁰.

3. Sursa de putere economică

Înainte de toate, Singapore este o importantă putere economică regională, cu o creștere constantă în ultimele decenii și previziuni pozitive pentru deceniul în curs, precum se poate constata în graficul din Figura 5. Dinamica sa economică, accelerată începând cu anii 1990, i-a conferit

titulatura de „tigru asiatic”, pe care o împarte și cu alți actori regionali, precum Coreea de Sud, Taiwan și Hong Kong (între timp provincie chineză). În anul 2024, statul singaporez a raportat un PIB de 547,39 miliarde dolari și un PIB/ capita de 90.670 dolari²¹.

Industrializarea orientată spre export a început în anii 1960, când economia statului a fost liberalizată și au fost create zone de liber schimb. La ora actuală, sectorul industrial furnizează 22,4% din PIB și produce o gamă largă de mărfuri: „electronică, substanțe chimice, servicii financiare, echipamente de foraj petrolier, rafinare petrol, produse biomedicale, instrumente științifice, echipamente de telecomunicații, alimente și băuturi procesate, reparații navale, construcție de platforme offshore, comerț cu depozite”²². Serviciile, pe de altă parte, asigură 72,4% din PIB, și sunt reprezentate în mod special de telecomunicații, servicii financiare, servicii turistice și comerțul duty-free, servicii portuare și de antrepôt etc. Serviciile financiare sunt extrem de sofisticate și sunt orientate, printr-o piață de capital de risc în creștere, spre susținerea antreprenoriatului interesat în dezvoltarea înaltelor tehnologii și a cercetării tehnologice. La ora actuală, Singapore este un important centru financiar internațional, la nivelul căruia funcționează Piața Dolarului Asiatic, o piață internațională monetară și de capital care

tranzacționează și alte monede decât dolarul din Singapore. Predictibilitatea și stabilitatea pieții i-au conferit cel mai înalt calificativ (AAA) din partea agențiilor de rating (Fitch, Moody’s, Standard&Poors). În perioada 2023-2024 Singapore a raportat o datorie publică de 177% din PIB, o balanță de cont curent pozitivă de 96,015 miliarde dolari, care l-a poziționat pe locul al 6-lea global, rezerve de aur și valută în valoare de 365,494 miliarde dolari, care l-au plasat pe locul al 10-lea global, o rată a inflației scăzută – 2,4% și o rată a șomajului de numai 3,2%²³.

Portul Singapore, desemnat de agenția Menon Consulting *capitala maritimă principală a lumii* în anii 2012, 2015, 2017, 2019, 2022, 2024, datorită atractivității, competitivității economice și performanței în activitățile de transport maritim, finanțe și drept maritim, tehnologie maritimă, porturi și logistică²⁵, reprezintă axul central al acestei construcții economice. La ora actuală, Singapore este cel mai mare port din Asia de Sud-Est, cel mai mare port de bunkeraj din lume²⁶ și se clasează pe locul al doilea în rândul celor mai aglomerate porturi din lume în privința tonajului total de marfă, fiind depășit, începând cu anul 2010, de portul chinez Shanghai²⁷. Prin portul Singapore sunt transbordate²⁸ o cincime din totalul containerelor maritime mondiale și jumătate din volumul de țigări transportat anual

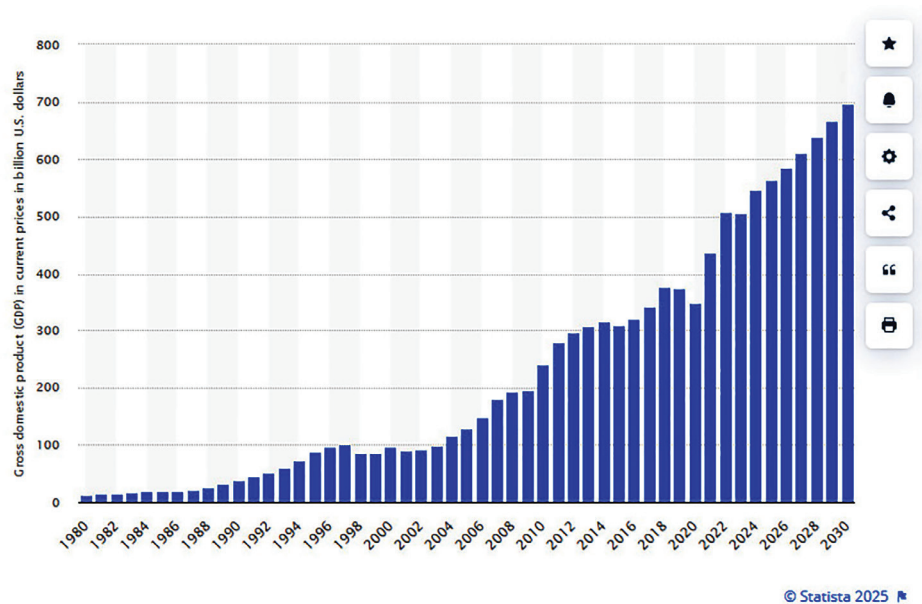

Fig. 5: Dinamica PIB în Singapore în perioada 1980 - 2030²⁴

la nivel global²⁹. Transbordarea este extrem de importantă economic, ca urmare a economiei de timp și eficienței costurilor. Mai exact, „dacă fiecare navă efectuează o singură călătorie directă către portul de destinație, numărul de călătorii va fi semnificativ mai mare decât dacă ar fi transbordată prin Singapore”³⁰. De asemenea, activitățile de antrepôt, care presupun transbordarea mărfurilor și eventual prelucrarea sau fabricarea lor în zonele limitrofe, constituie circa o treime din exporturile statului³¹. Spre exemplu, Singapore este inclus *printre primele trei hub-uri de trading și rafinare de țiței la nivel global*, cu o capacitate totală de rafinare a țițeiului de 1,5 milioane de barili pe zi (bbl/d)³².

În anul 2024, valoarea totală a exporturilor singaporeze a fost de 978,597 miliarde de dolari. Principalele mărfuri exportate au fost circuite integrate, petrol rafinat, mașini, vaccinuri, aur, iar principalii parteneri de export - Hong Kong 13%, China 11%, SUA 10%, Malaezia 9%, Coreea de Sud 6%³³. Importurile, în contra-partidă, au atins valoarea de 786,02 miliarde de dolari și au inclus circuite integrate, petrol rafinat, țiței, aur, turbine cu gaze. Principalii săi parteneri de import au fost China 15%, Malaezia 11%, Taiwan 11%, SUA 10%, Coreea de Sud 6%³⁴. Din scurta enumerare de mai sus se poate deduce amplitudinea activităților de antrepôt, la care se mai adaugă transporturile de materii prime (cauciuc, cherestea și condimente din regiunea Asiei de Sud-Est) și participarea de tip *joint-venture* în proiecte de investiții cu Malaysia și Indonezia (de exemplu cele din insula indoneziană Batam)³⁵.

Precum se menționează pe site-ul oficial al portului, Singapore reprezintă *„cel mai mare centru de transbordare din lume, cu o conectivitate de neegalat, facilitând mișcările containerelor în întreaga lume, 24/7, pe tot parcursul anului”*³⁶. Întrucât sectorul agricol este nesemnificativ, fără vreo contribuție la structura PIB³⁷, portul este, totodată, poarta de intrare a alimentelor și resurselor necesare populației. Pe cale de consecință, putem spune că portul

Singapore este atât *Mittelpunkt*-ul statului, de a cărui performanță depinde existența populației, cât și principalul punct nodal al lanțurilor globale de producție și aprovizionare, de care depinde economia globală! Fiind esențialmente structurată de servicii, și mai ales de servicii portuare, spre deosebire de celelalte țări din Asia de Sud-Est, economia singaporeză nu este dependentă de producția și exportul de mărfuri, fiind însă dependentă de capitalul de investiții al corporațiilor multinaționale străine și de buna funcționare a portului.

4. Sursa de putere militară

Din punct de vedere militar, Singapore este o micro-putere. Binecunoscutul site „Global Firepower” nu include Singapore în clasamentul anual al celor 145 de puteri militare pe care le măsoară pe baza a 60 de indicatori³⁸; cu toate acestea, micuțul stat asiatic cheltuiește anual 3% din PIB pentru cei 55.000 de militari activi (40.000 în Forțe Terestre; 7.000 în Marină; 8.000 în Forțe Aeriene) și dotările materiale de care au nevoie pentru îndeplinirea misiunilor de luptă. Efectivele militare sunt alcătuite din militari de carieră și recruți – bărbați în vârstă de 18 ani, care sunt încorporați timp de trei ani în serviciul militar obligatoriu³⁹. Pe lângă armata regulată, există și două forțe paramilitare: Forța Populară de Apărare, compusă în principal din rezerviști, și Corpul Național de Cadeți, format din elevi de liceu și studenți. Aceștia li se adaugă forțele de poliție și Forța de Apărare Civilă, formată din rezerviști și voluntari⁴⁰.

Însă, trebuie amintit că, în calitatea sa de membru al *Commonwealth*-ului, Singapore este parte a *The Five Power Defence Arrangements* – *Acordurilor defensive ale celor cinci puteri*, sistemul de apărare colectivă ce îi asigură cupola de securitate, „înființat în 1971 ca un acord defensiv între cele cinci națiuni membre: Australia, Malaysia, Noua Zeelandă, Singapore și Regatul Unit, pentru a se consulta reciproc în cazul unui atac armat împotriva Malaysia și Singapore”⁴¹.

5. Cupola diplomatică

Pe lângă apartenența la Commonwealth, Singapore este membru într-o serie de organisme internaționale, începând cu Organizația Națiunilor Unite (ONU) și continuând cu Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), Cooperarea Economică Asia-Pacific (APEC), Alianța Pacificului (observator), Consiliul Arctic (observator) și multe altele. Din datele prezentate anterior reiese foarte clar că principalele *atuuri de putere* ale statului singaporez sunt:

- poziția geostrategică excepțională, în dreptul complexului de strâmtori Singapore - Malacca, unul dintre cele șapte puncte de constricție maritimă ale lumii, prin care tranzitează anual miliarde de dolari în bunuri și servicii și, în mod special, hidrocarburi necesare economiilor Japoniei, Chinei, Coreei de Sud;
- transformarea portului Singapore în principalul punct nodal (hub) al lanțurilor globale de producție și aprovizionare, de care depinde economia globală!
- cupola diplomatică și securitară conferită de apartenența la Commonwealth.

Pe de altă parte, eterogenitatea etnică și confesională (în special prin mixajul unor confesiuni aflate în conflict în alte regiuni, precum hinduși - musulmani sau creștini - musulmani), îmbătrânirea accelerată a populației, dependența de importurile de alimente și de alte resurse, predispoziția naturală pentru inundații devastatoare, defrișarea pădurii tropicale și poluarea aferentă activităților portuare intensive, precum și poziționarea sa la intersecția intereselor de dominație regională ale superputerilor momentului (SUA și China) constituie tot atâtea vulnerabilități.

FOARTE SCURT ISTORIC

Insula Singapore a fost, timp de secole, un refugiu pentru pescari și pirați și un avanpost al imperiului Srīvijaya din Sumatra. În diverse inscripții javaneze și chinezești, datând de la

sfârșitul secolului al XIV-lea, insula era denumită Tumasik sau Temasek, din cuvântul javanez *tasek* - mare. După ce, la sfârșitul secolului al XIV-lea, Singapore a fost ocupată de Sultanatul Malaezian, la începutul secolului al XIX-lea, Compania Engleză a Indiilor Orientale a cumpărat masiv terenurile insulei de la autoritățile locale. În urma unei dispute cu olandezii, în 1824, tratatul anglo-olandez a arondat Malaya și Singapore sferei de influență britanice. În 1851, Singapore a fost transferată sub controlul direct al guvernatorului general al Indiei, iar, în 1867, a devenit colonie britanică sub Biroul Colonial din Londra. După ce, la mijlocul secolului al XIX-lea, comerțul singaporez a fost afectat de emergența coloniilor maritime britanice, olandeze, portugheze și franceze din regiune (Hong Kong, Indonezia, Macao, Saigon, Haiphong), deschiderea Canalului Suez (în 1869), dezvoltarea navelor cu aburi și cererea tot mai crescută de staniu și cauciuc au dinamizat dezvoltarea portului Singapore, transformându-l într-unul dintre cele mai mari din lume.

Acest nou statut economic, dublat de excepționala sa poziție strategică, au angrenat Singapore în jocul de putere al secolului al XX-lea. După Primul Război Mondial, britanicii au decis să întărească apărarea Malaysiei și să construiască o mare bază navală în Singapore. În februarie 1942, în contextul celui de-al Doilea Război Mondial, comandantul britanic al insulei a predat-o japonezilor, în controlul cărora a rămas până în septembrie 1945. În 1959, Singapore și-a dobândit autonomia față de coroana britanică, iar în septembrie 1963 a participat la fondarea Federației Malaeziei. Dar, Partidul Acțiunii Populare (PAP), aflat la guvernare și condus de primul ministru **Lee Kuan Yew**, a reușit separarea de Malaysia și declararea independenței în data de 9 august 1965, urmată, la sfârșitul lunii octombrie 1971, de retragerea militară completă a britanicilor din regiune. În locul tratatului anglo-malaezian (încheiat în 1957), prin care Marea Britanie era responsabilă de apărarea regiunii, a intrat în vigoare un acord de apărare între cinci puteri, în calitate de parteneri egali, respectiv Marea

Britanie, Australia, Nouă Zeelandă, Malaysia și Singapore. Lee Kuan Yew a demisionat din funcția de prim ministru în 1990, dar a rămas figura politică centrală a statului asiatic până la decesul său, în 23 martie 2015. Partidul său, PAP, este principalul beneficiar politic al deceniilor în care marele Yew a construit statul singaporez modern. Moștenirea politică a lui Lee Kuan Yew se traduce prin uriașul succes în alegeri al PAP, care nici astăzi nu a putut fi doborât de partidele de opoziție⁴².

Trecând în revistă scurtul istoric remarcăm două aspecte:

- destinul istoric al acestei insule a fost configurat de competiția dintre vecinătățile sale statale imediate – Malaysia și Indonezia, peste care s-au suprapus interesele puterilor coloniale regionale, Olanda și Imperiul Britanic (ultimul rămânând și astăzi, prin Commonwealth, jucător geostrategic activ în regiune);
- Lee Kuan Yew, chinez Hakka, reprezintă figura istorică centrală a statului singaporez independent, iar partidul său, PAP, forța politică majoritară.

IDENTITĂȚILE STATULUI SINGAPOREZ

Geopolitic, Singapore este un *spațiu de lateralitate* - concept diferit de cel de marginalitate, care atrage după sine ideea de periferie. Lateralitate care, dacă ar fi fost prinsă

între două mari puteri, s-ar fi transformat în interpoziție și, implicit, în zonă tampon. În cazul de față, teritoriul redus și absența vecinătăților imediate puternice diluează identitatea de spațiu tampon, fără a o anula cu desăvârșire.

Civilizațional, Singapore este o *subcivilizație a spațiului sinic* asupra căreia a acționat creuzetul civilizațional specific spațiului insular, maritim, cosmopolitan. De altfel, precum se afirmă într-o prezentare a orașului, „în cartierul chinezesc din Singapore, construit în jurul anului 1820, se află *Templul Relicvelor Dinților lui Buddha*, construit în roșu și auriu, despre care se spune că adăpostește unul dintre dinții lui Buddha”⁴³.

Geostrategic, Singapore este un *pivot și un cap de pod cu valoare excepțională*. Pivotul singaporez este crucial pentru permeabilitatea Phillip Channel (vezi harta din Figura 6), porțiunea cea mai îngustă și cea mai aglomerată a sistemului de constricție maritimă Malacca-Singapore. O blocare mecanică sau de ordin securitar a acestui canal poate întrerupe complet fluxurile maritime, comerciale și militare dintre Oceanul Indian și cel Pacific, decuplând spațiul geoeconomic extrem-oriental de piețele de mărfuri și de hidrocarburi din Europa și Asia de Sud. Este suficient să amintim că Strâmtoarea Malacca a devenit, în ultimii ani, artera maritimă prin care se transportă zilnic 23,7 milioane de barili de țiței, cel mai mare volum de hidrocarburi la nivel global⁴⁵. Pe cale de consecință, o blocare a acestuia sau o intensificare a atacurilor piraterești

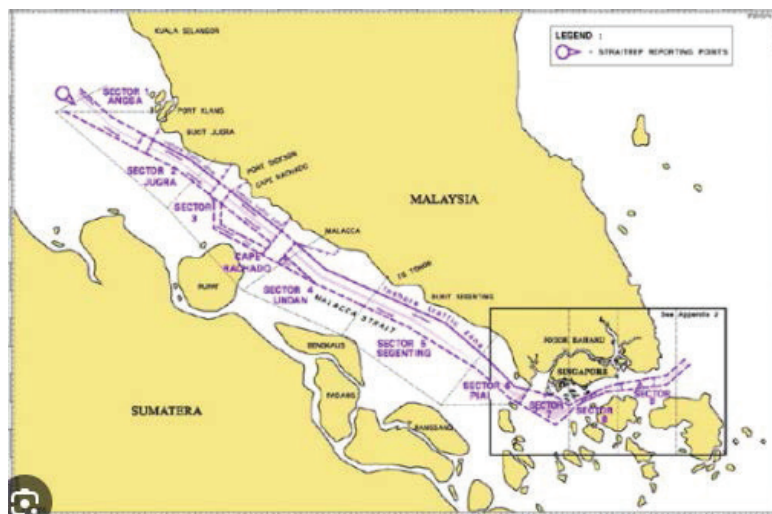

Fig. 6: Sistemul maritim Malacca – Singapore cu menționarea expresă a Phillip Channel⁴⁴

în regiune⁴⁶ poate avea un impact devastator asupra stabilității geoeconomice și financiare globale.

Pe de altă parte, funcțiunea de cap de pod este, deja, o trăsătură istorică, din perioada Evului Mediu, când imperiul Srīvijaya folosea insula ca avanpost militar și refugiu al ambarcațiunilor sale. În prezent, fiind parte a Commonwealth, Singapore este un cap de pod maritim, britanic, în sistemul de strâmtori Malacca-Singapore, în imediata vecinătate a spațiului strategic al Mării Chinei de Sud și Mării Andaman.

Geoeconomic, Singapore este expresia cea mai elocventă a conceptului de *nexus geopolitic*, adică de produs geopolitic al unei activități economice. În cazul de față, portul cu activitățile sale a născut și crescut statul, conferindu-i nu doar bunăstare economică, ci și importanță geopolitică și geostrategică. O importanță covârșitoare prin serviciile de transbordare portuară, care l-au transformat în **punct nodal al lanțurilor globale de producție și aprovizionare**. Un statut privilegiat, exclusivist, pe harta geopolitică a lumii, întrucât de buna sa funcționare depinde economia globală! Totodată, Singapore este un hub al rutelor de tranzit maritim indo-pacifice, întrucât portul găzduiește nu doar danele portuare cu spațiile de depozitare, ci și spații de producție și manufacturare, un aeroport, precum și facilități de transport rapid rutier și feroviar care unesc insula de continentul asiatic, prin podul de peste Strâmtoarea Johor⁴⁷.

MIZELE CE CONFIGUREAZĂ COMPORTAMENTUL GEOPOLITIC

Mizele ce configurează comportamentul geopolitic al statului singaporez pot fi structurate după cum urmează:

a) Geopolitice:

- prezervarea statalității și a *statu-quo*-ului regional în contextul competiției tot mai acerbe dintre blocul asiatic, continental, condus de China, și cel occidental, maritim, condus de SUA;
- dezvoltarea cupolei diplomatice (inclusiv prin accedea în OECD⁴⁸) și potențarea staturii de jucător geopolitic regional;

- evitarea transformării în stat tampon și a intrării în zona gri, neafiliată securitar.

b) Civilizaționale:

- prezervarea *statu-quo*-ului și evitarea transformării în spațiu de compresie civilizațională.

c) Geostrategice:

- controlul strategic al Canalului Phillip și Strâmtorii Singapore;
- asigurarea permeabilității sistemului de strâmtori Malacca-Singapore;
- securizarea coridoarelor maritime care se intersectează în nexusul singaporez;
- asigurarea permeabilității coridorului maritim-continental, Singapore – Malaezia.

d) Geoeconomice:

- prezervarea statutului de *hub* al lanțurilor de producție și aprovizionare globale;
- prezervarea statutului portului Singapore de capitală maritimă principală a lumii, a statutului de cel mai mare port din Asia de Sud-Est/ cel mai mare port de bunkeraj din lume;
- dobândirea supremației globale în activitățile de transbordare;
- asigurarea resurselor de hrană, energie și minereuri necesare bunăstării populației și statului, în paralel cu prezervarea condițiilor de mediu.

Mize materializate de jocul geopolitic dintre următorii jucători geostrategici activi:

- statali regionali - Indonezia și Malaysia;
- statali extraregionali - China, SUA și spațiul Commonwealth;
- non-statali regionali și extraregionali – companii multinaționale, organizații internaționale (ASEAN, ONU, BRICS⁴⁹, OCS⁵⁰, Forumul Islamic Mondial, Liga Islamică), alianțe militare (NATO⁵¹, AUKUS⁵²), grupuri infracționale (piraterie maritimă), rețele islamiste (Frăția Musulmană Egipteană, cu filiale în Malaezia și Indonezia) care acționează asupra complexului de securitate singaporez.

Complex de securitate descris prin următoarea schemă de interacțiuni statale: axele Singapore – Malaysia, Singapore – Indonezia, Singapore – China și Singapore – SUA; trilaterală Singapore

– Regatul Unit - Australia; trilaterală Singapore – Malaysia – Indonezia; trilaterală SUA – Marea Britanie / Commonwealth – China; pentagonul Singapore – Australia – Noua Zeelandă – Malaysia – Regatul Unit. Peste acestea se suprapun provocările de tip non-statal, generate de multitudinea intereselor și de competiția pentru supremație economică, militară și politică în regiune.

Marea provocare la adresa *statu-quo*-ului regional o constituie emergența Chinei în calitate de superputere și ambițiile sale hegemonice. Ambiții exprimate deja atât prin comportamentul său revendicativ asupra unor spații arhipelagice și maritime din Marea Chinei de Sud (insulele Sparty, Paracel, Natuna și atolul Scarborough/vezi harta din Figura 7) și nu numai⁵³, pe care le dispută cu vecinii imediați ai statului singaporez, Indonezia și Malaysia (alături de Taiwan, Brunei, Filipine, Vietnam), și unde deja construiește insule artificiale și instituie zone de interdicție aeriană, maritimă și terestră (A2/AD), cât și prin seria de inițiative geoeconomice și securitare globale subsumate viziunii chineze asupra unei viitoare guvernante globale, descrise prin sintagma *Community of Common Destiny for Mankind – Comunitatea Destinului Comun pentru Umanitate*.

Fig. 7: Spațiile disputate de China în Marea Chinei de Sud⁵⁴

Un destin comun clădit pe trei pilieri: *Belt and Road Initiative/Inițiativa Drumului și Centurii (BRI)*, *Global Civilisational Initiative/Inițiativa Civilizațională Globală* (de fapt o extindere a BRI la nivelul Sudului Global) și *Global Security Initiative/Inițiativa de Securitate Globală*. Acestea li se adaugă o serie de alte inițiative tehnologice și culturale, precum *Coaliția Internațională pentru Dezvoltare Verde BRI*, *Planul de Acțiune pentru Cooperarea în Știință, Tehnologie și Inovare BRI*, *Inițiativa Globală pentru Guvernanța Inteligenței Artificiale (IA)*, *Forumul Liangzhu*. Inițiative completate de politici intensive de înarmare și tehnologizare a capacităților militare (terestre, navale, aeriene, spațiale, cibernetice, cognitive și nucleare), dezvoltarea identității maritime (prin construirea de avanposturi în spațiul costier al Sudului Global), dezvoltarea corpurilor expediționare navale (de „mare albastră”), a flotei comerciale și a flotei paramilitare de pescuit, investiții majore în cercetare științifică - în mod special în cercetarea tehnologică, politici demografice menite să întinerească populația, instrumentalizarea în scop politic a resurselor de minereuri strategice (în mod special a pământurilor rare) și politici de dedolarizare a piețelor, menite să transforme China în cea mai mare și mai puternică economie a lumii, cu o bonitate financiară greu de zdruncinat de competitori etc.

Aceste acțiuni sunt subsumate Marii Strategii a „Visului Chinei”, de transformare a colosului asiatic în hegemon global și superputere continental-maritimă. Mare Strategie ce vine în opoziție frontală cu interesele strategice americane în Pacific, Sudul Global și Eurasia și care stârnește îngrijorări nu doar la Washington, ci și la Londra, Moscova, New Delhi, Tokyo, Seul, Canberra, Hanoi, Wellington, Manila, Kuala Lumpur, Jakarta etc. Astfel, SUA, a cărei dominație globală părea de nezdruncinat cu doar două decenii în urmă, se vede prinsă într-o adevărată „capcană a lui Tucidide”, între obligația asumată în anii 1990, de „jandarm universal”, și costurile economico-financiare ale unui astfel de statut. Regatul Unit, prin Commonwealth, este un competitor strategic al Chinei și un aliat de facto al SUA în regiune.

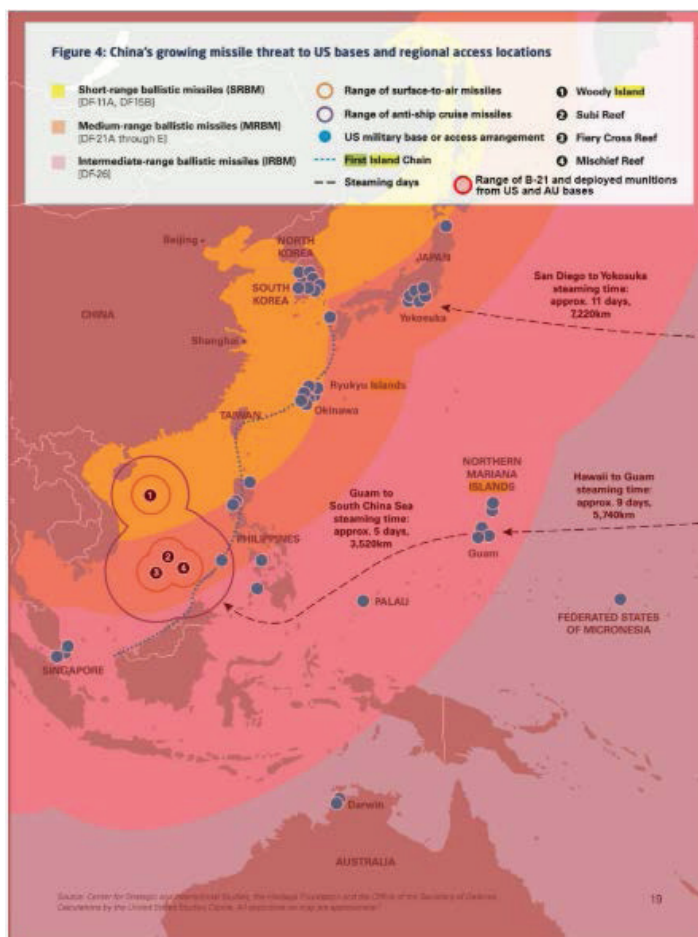

Fig. 8: Anvelopa de angajare a rachetelor sol-sol chinezești suprapusă cu poligonul de muniții anticipat desfășurat de B-21 Raider⁵⁹

Federația Rusă este prinsă într-un clește geopolitic, între ambițiile hegemonice chineze, competiția cu „Occidentul colectiv” și impasul ucrainean în care a intrat ca urmare a politicii expansioniste ce îi definește de secole comportamentul geopolitic. Un impas care i-a spulberat, deocamdată, propriile ambiții hegemonice asupra unei Eurasii unificate în jurul axei Moscova – Berlin – Paris, și a unui Ocean Pacific dominat de flota rusă⁵⁵. India, cu profilul său hegemonic în ascensiune, este singurul competitor asiatic real al puterii de la Beijing; competiția dintre cele două state este amplificată de strategia „șiragului de perle” a Chinei, de construire de avanposturi navale în spațiul costier al Oceanului Indian și de parteneriatul strategic sino-pakistanez, concretizat și prin baza navală operațională a Chinei din portul Gwadar⁵⁶.

Japonia, la rândul său, este direct vizată de

hegemonia chineză, atât prin istoria modernă negativă, cât și prin disputele teritoriale din Marea Chinei de Est – insulele Senkaku/Diaoyu și Socotra, prin competiția economică asupra piețelor emergente și, mai ales, prin politicile Chinei de transformare a minereurilor strategice în instrumente de putere statală⁵⁷. Când privește statele mai mici din zona Asia-Pacific, emergența hegemonică chineză se traduce prin dispute teritoriale și juridice, de tip *law-fare*, prin „diplomație maritimă coercitivă” sau „diplomație para-gunboat”⁵⁸, tactici aplicate de Beijing în spațiile maritime disputate din Marea Chinei de Sud.

Confruntate cu amenințarea hegemonică chineză (vezi harta din Figura 8), statele regiunii Asia-Pacific au adoptat strategii politice diferite (vezi harta din Figura 9).

Unele, precum Malaysia, Cambodgia, Laos și în Asia de Sud - Bangladesh, Nepal, Sri Lanka și

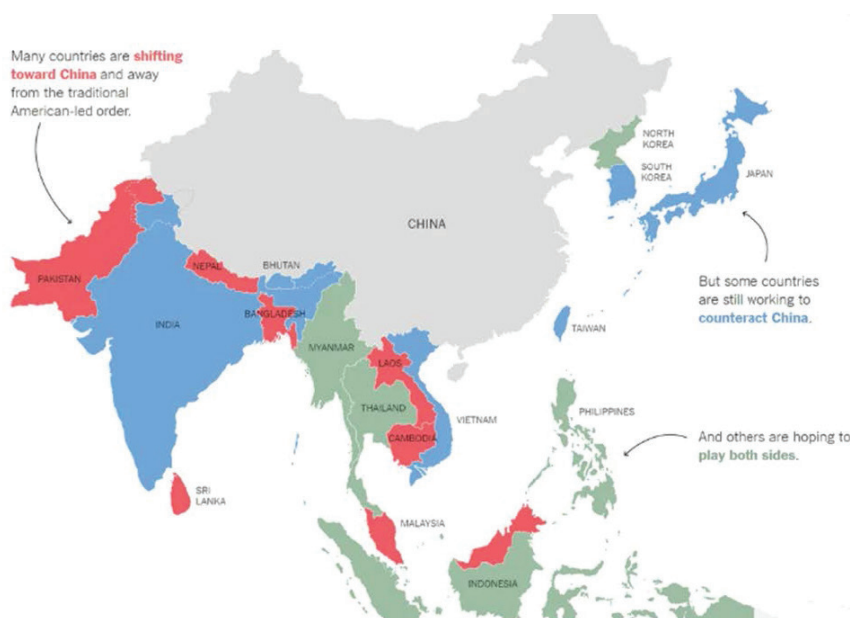

Fig. 9: “Tabla de șah” în regiunea Asia-Pacific⁶¹

Pakistan - au ales să se alăture hegemonului chinez și, mai ales, proiectelor sale geoeconomice, fapt evidențiat de creșterea volumului achizițiilor de echipamente militare chinezești⁶⁰. Altele, precum Coreea de Sud, Japonia, Taiwan, Vietnam, Bhutan, India, Australia și Noua Zeelanda, au intrat în formate de contrabalansare, în parteneriat cu SUA. Iar restul jucătorilor regionali (Coreea de Nord, Filipine, Indonezia, Brunei, Thailanda și Myanmar) au adoptat o atitudine neutră, sperând să se „strecească” printre capcanele acestui tot mai „încins” joc de putere regional și global.

În acest context geopolitic, statul singaporez se află prins într-un „clește” geopolitic. Pe de o parte, apartenența civilizațională la spațiul sinic îl împiedică să adopte linia dură, de opoziție, față de hegemonul chinez. Pe de altă parte, apartenența securitară și geopolitică la Commonwealth îi blochează orice aliniere în tabăra pro-chineză. În plus, statutul său de placă turnantă a lanțurilor globale de producție și aprovizionare și de gardian al sistemului de strâmtoare Malacca-Singapore îi impune o distanțare față de extremele acestui comportament geopolitic. Prin urmare, Singapore se înscrie în rândul statelor nealinate în acest joc de putere, comportament politic ce îi aduce mari avantaje economice, fiind deopotrivă inclus în masterplanul civilizațional chinez al BRI (vezi harta din Figura 10) și beneficiind de pe urma

garanțiilor securitare occidentale oferite de *The Five Powers Defence Arrangements*.

Dar, cât de stabil va mai fi *statu-quo*-ul politic al statului singaporez în condițiile amplificării competiției geopolitice dintre SUA și China? Își va mai putea menține neutralitatea și independența micuțul stat asiatic? Ce anume va prevala, identitatea majoritar chineză sau afilierea la lumea maritimă, anglo-saxonă? Rolul său de placă turnantă a lanțurilor de producție și aprovizionare globale sau valoarea sa geostrategică de pivot și cap de pod în dreptul Canalului Phillip? Își va mai putea păstra Singapore atuurile geoeconomice în condițiile unui mediu de securitate regional tot mai tensionat? Întrebări ale căror răspunsuri converg spre ceea ce eufemistic numim „*barometru geopolitic*”.

Cu alte cuvinte, stabilitatea geopolitică a unui microstat de importanța geoeconomică și geostrategică a Singapore este rezultatul echilibrului geopolitic între nucleele geopolitice globale. Orice debalansare între jucătorii globali, orice pierdere sau câștigare de influență se traduce în lumea micro-statelor prin schimbări de *statu-quo* politic și geopolitic. Prin urmare, **stabilitatea *statu-quo*-ului geopolitic al unui micro-stat precum Singapore este un indicator al stabilității ordinii internaționale.**

Fig. 10: Inițiativa Drumul și Centura (BRI)⁶²

CONCLUZII

Deși minuscul ca populație și teritoriu, lipsit de resurse minerale și energetice și cu activități agricole minimale, Singapore este un jucător de primă mărime în jocul geopolitic planetar, prin cele două mari atuuri ale sale: cel geostrategic, de cap de pod în dreptul Canalului Phillip (cea mai îngustă porțiune a sistemului de strâmtori Malacca-Singapore), și cel geoeconomic, de placă turnantă a lanțurilor globale de producție și aprovizionare. Politicile economice liberale și strategia de dezvoltare și diversificare a activităților portuare, în mod special bunkerajul

și transbordarea, i-au construit și consolidat statalitatea, Singapore fiind exemplul clasic de nexus geopolitic. Un nexus situat într-un spațiu de lateralitate geopolitică, amenințat de perspectiva transformării în spațiu tampon și vizat direct și imediat de statusul jocului de putere, de nivel macro, al superputerilor care configurează ordinea mondială. Prin urmare, „tigru asiatic” născut din geometria coridoarelor strategice indo-pacifice este un adevărat „barometru” al stabilității *statu-quo*-ului sistemului internațional, rol pe care îl împarte și cu alte micro-state, precum Vatican (superputere ecleziastică), Monaco (superindustria jocurilor de noroc) sau Andorra (paradis fiscal).

BIBLIOGRAFIE

1. BRADSHER Keith, "Amid Tension, China Blocks Vital Exports to Japan", *The New York Times*, 22.09.2010; http://www.nytimes.com/2010/09/23/business/global/23rare.html?pagewanted=all&_r=0.
2. BRADSHER Keith, "China's Rare Earth Embargo Changes Incentive for Toxic Work", *The New York Times*, 29.10.2010; <http://www.nytimes.com/2010/10/30/business/global/30rare.html?ref=rareearths>.
3. BRADSHER Keith, "Malaysia Plan Meets Standards, U.N. Agency Says", *The New York Times*, 30.06.2011; <http://www.nytimes.com/2011/07/01/business/global/01lynas.html?ref=rareearths>.
4. FISHER Max, Carlsen Audrey, "How China Is Challenging American Dominance in Asia", *The New York Times*, 09.03.2018; <https://www.nytimes.com/interactive/2018/03/09/world/asia/china-us-asia-rivalry.html>.
5. JAKOBSEN W. Erik, Sundt E. Sophie, Haugland L. Martin, *The Leading Maritime Cities of the World 2024*, A Menon Economics and DNV Publication, 14.04.2024; <https://ssa.org.sg/wp-content/uploads/2024/04/Leading-Maritime-Cities-of-the-World-2024.pdf>.
6. MILES Kenny, *Territorial disputes in the South China Sea*, Britannica; <https://www.britannica.com/topic/territorial-disputes-in-the-South-China-Sea>.
7. NG Karen, *Singapore Strait robbery attacks shift westwards to the Phillip Channel*, TradeWinds, 03.03.2025; <https://images-global.nhst.tech/image/WEIQck90MGltQU-V6b2cvQ2xWZ2ZyZlVja2FvQ1hTU3dl-cVZadm1GSm9BMD0=/nhst/binary/f37e8adff79ccdeab72671a95438ec35>.
8. O'NEILL Aaron, *Gross domestic product (GDP) in current prices in Singapore from 1980 to 2030 (in billion U.S. dollars)*, Statista, 10.06.2025; <https://www.statista.com/statistics/378648/gross-domestic-product-gdp-in-singapore/>.
9. O'NEILL Aaron, *Gross domestic product (GDP) per capita in Singapore 1980-2030*, Statista, 10.06.2025; <https://www.statista.com/statistics/378654/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-singapore/>.
10. PARVULESCO Jean, *Vladimir Putin și Eurasia*, Universitatea Populară, Chișinău, 2017.
11. POPESCU A.I.C., "The 'China's dream' - the grand strategy of transforming China into a global maritime power", *Cogent Social Sciences*, nr. 1, vol. 10, Taylor & Francis, online, 2024; <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2024.2414873>.
12. RANARAJA Yasiru, *The Non-Aggression Path of Belt & Road Initiative*, BRISL (Belt and Road Initiative Sri Lanka); <https://brisl.org/the-non-aggression-path-of-belt-road-initiative/>.
13. ROMERO Lucas, *Natural gas industry in Singapore - statistics & facts*, Statista, 02.07.2024; <https://www.statista.com/topics/10628/natural-gas-industry-in-singapore/#topicOverview>.
14. SENTHILINGAM Meera, Stevens Andrew, "Why Singapore is putting its oil back into the ground", *CNN*, 17.06.2015; <https://edition.cnn.com/2015/06/16/asia/going-underground-in-singapore>.
15. TRINDADE I. Pereira, *EU's infant mortality rates paint an unexpectedly bleak picture across bloc*, Euronews, 04.06.2025; <https://www.euronews.com/my-europe/2025/06/04/eus-infant-mortality-rates-paint-an-unexpectedly-bleak-picture-across-bloc>.
16. WILLIAMS Ann, "Singapore named top maritime capital of the world for 3rd consecutive time", *The Straits Times*, 26.04.2017; <https://www.straitstimes.com/business/economy/singapore-named-leading-maritime-capital-of-the-world-for-3rd-consecutive-time>.
17. WINSTEDT O. Richard, Kennard Annajane, *Singapore*; <https://www.britannica.com/place/Singapore>.
18. CIA World FactBook, *Singapore*; <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/singapore/>.
19. *** *2025 Military Strength Ranking*, Global Firepower; <https://www.globalfirepower.com/>

- countries-listing.php.
20. *** *Singapore*, Microstates, <https://www.microstates.net/singapore.html>.
 21. *** *Who are we*, PSA Singapore, <https://www.singaporepsa.com/about-us/our-story/>
 22. *** World Atlas, *Maps of Singapore*, <https://www.worldatlas.com/maps/singapore>.
 23. *** World Atlas, *Singapore Maps & Facts*; <https://www.worldatlas.com/r/w1200/upload/c2/b2/32/sg-02.jpg>.
 24. *** *Chinese surface-to-surface missile engagement envelope overlaid with anticipated B-21 Raider deployed munitions range*; <https://preview.redd.it/map-of-chinese-surface-to-surface-missile-engagement-v0-nm3io502t35a1.jpg?width=1080&crop=smart&auto=webp&s=ac9eab46c7a0f52984eec8e6e5faf7b7e9b53acb>.
 25. *** *Five Power Defence Arrangements*; <https://www.fivepowerdefencearrangements.org/>
 26. *** *Indonesia–Singapore*, “Sovereign Limits”; <https://sovereignlimits.com/boundaries/indonesia-singapore-maritime>.
 27. *** *Johor Bahru – Singapore Rapid Transit System Link*, Land Transport & Authority; https://www.lta.gov.sg/content/ltagov/en/upcoming_projects/rail_expansion/JB-Singapore_RTS_link.html.
 28. *** *Oil and Gas – Singapore*, International Trade Administration; <https://www.trade.gov/energy-resource-guide-singapore-oil-and-gas>.
 29. *** *Singapore*, IEA; <https://www.iea.org/countries/singapore/oil>.
 30. *** *Singapore map*, “Maps of India”; <https://www.mapsofindia.com/world-map/singapore/>
 31. *** *Singapore overview*; <https://worldpopulationreview.com/cities/singapore>.
 32. *** *Singapore Population*, Worldometer; <https://www.worldometers.info/world-population/singapore-population/>
 33. *** *Strait of Malacca becomes oil market’s largest transport artery*, Global Energy Prize, 28.06.2024; <https://globalenergyprize.org/en/2024/06/28/strait-of-malacca-becomes-oil-markets-largest-transport-artery>.
 34. *** *The Busiest Ports in the World: Navigating the Future Challenge in Container Shipping*, dcsa.org, 15.02.2023; <https://dcsa.org/newsroom/busiest-ports-in-the-world>.
 35. *** *The leading maritime capitals of the world 2019*, A Menon Economics and DNV GL Publication; <https://menon.no/uploads/images/Maritime-cities-2019-Final.pdf>.
 36. *** *The Leading Maritime Cities of the World 2022*, “DNV”; <https://www.dnv.com/maritime/publications/leading-maritime-cities-of-the-world-2022/>

- ¹ CIA World FactBook, *Singapore*; <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/singapore/>, accesat la data de 01.06.2025.
- ² World Atlas, *Singapore Maps & Facts*; <https://www.worldatlas.com/r/w1200/upload/c2/b2/32/sg-02.jpg>, accesat la data de 01.06.2025.
- ³ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Singapore*; <https://www.britannica.com/place/Singapore>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴ World Atlas, *Maps of Singapore*; <https://www.worldatlas.com/maps/singapore>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁵ CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ⁶ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ⁷ Lucas Romero, *Natural gas industry in Singapore - statistics & facts*, Statista, 02.07.2024; <https://www.statista.com/topics/10628/natural-gas-industry-in-singapore/#topicOverview>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁸ *** *Singapore*, IEA; <https://www.iea.org/countries/singapore/oil>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁹ Meera Senthilingam, Andrew Stevens, *Why Singapore is putting its oil back into the ground*, CNN, 17.06.2015; <https://edition.cnn.com/2015/06/16/asia/going-underground-in-singapore>, accesat la data de 01.06.2025.
- ¹⁰ *** *Indonesia–Singapore*, “Sovereign Limits”; <https://sovereignlimits.com/boundaries/indonesia-singapore-maritime>, accesat la data de 01.06.2025.
- ¹¹ CIA World FactBook, *Op.cit.*; a se vedea și Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ¹² Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ¹³ *** *Singapore overview*; <https://worldpopulationreview.com/cities/singapore>, accesat la data de 04.06.2025.
- ¹⁴ *Singapore map*, “Maps of India”; <https://www.mapsofindia.com/world-map/singapore/>, accesat la data de 01.06.2025.
- ¹⁵ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ¹⁶ *** *Singapore Population*, Worldometer; <https://www.worldometers.info/world-population/singapore-population/>, accesat la data de 01.06.2025.
- ¹⁷ Inês Trindade Pereira, *EU's infant mortality rates paint an unexpectedly bleak picture across bloc*, Euronews, 04.06.2025; <https://www.euronews.com/my-europe/2025/06/04/eus-infant-mortality-rates-paint-an-unexpectedly-bleak-picture-across-bloc>, accesat la data de 04.06.2025.
- ¹⁸ CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ¹⁹ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ²⁰ CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ²¹ Aaron O'Neill, *Gross domestic product (GDP) per capita in Singapore 1980-2030*, “statista”, 10.06.2025; <https://www.statista.com/statistics/378654/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-singapore/>, accesat la data de 10.06.2025.
- ²² CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ²³ *Ibidem.*
- ²⁴ Aaron O'Neill, *Gross domestic product (GDP) in current prices in Singapore from 1980 to 2030 (in billion U.S. dollars)*, Statista, 10.06.2025; <https://www.statista.com/statistics/378648/gross-domestic-product-gdp-in-singapore/>, accesat la data de 10.06.2025.
- ²⁵ Erik W Jakobsen, Sophie Emilie Sundt, Lars Martin Haugland, *The Leading Maritime Cities of the World 2024*, 14.04.2024, <https://menon.no/en/projects/the-leading-maritime-cities-of-the-world-2024>, accesat la data de 01.06.2025; Ann Williams, *Singapore named top maritime capital of the world for 3rd consecutive time*, The Straits Times, 26.04.2017, <https://www.straitstimes.com/business/economy/singapore-named-leading-maritime-capital-of-the-world-for-3rd-consecutive-time>, accesat la data de 01.06.2025; *** *The Leading Maritime Cities of the World 2022*, DNV, <https://www.dnv.com/maritime/publications/leading-maritime-cities-of-the-world-2022/>, accesat la data de 01.06.2025; *** *The leading maritime capitals of the world 2019*, A Menon Economics and DNV GL Publication, <https://menon.no/uploads/images/Maritime-cities-2019-Final.pdf>, accesat la data de 01.06.2025.
- ²⁶ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ²⁷ *** *The Busiest Ports in the World: Navigating the Future Challenge in Container Shipping*, dcsa.org, 15.02.2023; <https://dcsa.org/newsroom/busiest-ports-in-the-world>, accesat la data de 01.06.2025.
- ²⁸ “Transshipment – the movement of cargo from one vessel to another while in transit to its destination”; vezi și PSA Singapore, *Who are we*, <https://www.singaporepsa.com/about-us/our-story/>, accesat la data de 01.06.2025.
- ²⁹ *** *The Busiest Ports in the World: Navigating the Future Challenge in Container Shipping*.
- ³⁰ PSA Singapore, *Op.cit.*
- ³¹ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ³² *** *Oil and Gas – Singapore*, International Trade Administration; <https://www.trade.gov/energy-resource-guide-singapore-oil-and-gas>, accesat la data de 01.06.2025.
- ³³ CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ³⁴ *Ibidem.*
- ³⁵ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ³⁶ PSA Singapore, *Op.cit.*

- ³⁷ CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ³⁸ Global Firepower, *2025 Military Strength Ranking*; <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>, accesat la data de 01.06.2025.
- ³⁹ CIA World FactBook, *Op.cit.*
- ⁴⁰ Richard Olof Winstedt, Annajane Kennard, *Op.cit.*
- ⁴¹ *** *Five Power Defence Arrangements*; <https://www.fivepowerdefencearrangements.org/>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴² Thomas R. Leinbach, "History of Singapore", *Britannica*; <https://www.britannica.com/topic/history-of-Singapore>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴³ *** *Singapore, Microstates*; <https://www.microstates.net/singapore.html>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴⁴ Karen Ng, *Singapore Strait robbery attacks shift westwards to the Phillip Channel*, TradeWinds, 03.03.2025; <https://images-global.nhst.tech/image/WE1Qck90MGltQUV6b2cvQ2xWZ2ZyZ1Vja2FvQ1hTU3dlcVZadmlGSm9BMD0=/nhst/binary/f37e8adff79ccdeab72671a95438ec35>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴⁵ *** *Strait of Malacca becomes oil market's largest transport artery*, Global Energy Prize, 28.06.2024; <https://globalenergyprize.org/en/2024/06/28/strait-of-malacca-becomes-oil-markets-largest-transport-artery/>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴⁶ Karen Ng, *Op.cit.*
- ⁴⁷ *** *Johor Bahru – Singapore Rapid Transit System Link*, Land Transport & Authority; https://www.lta.gov.sg/content/ltagov/en/upcoming_projects/rail_expansion/JP-Singapore_RTS_link.html, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁴⁸ Acronim al "The Organisation for Economic Co-operation and Development".
- ⁴⁹ Forum de cooperare din care fac parte zece state: Brazilia, Federația Rusă, India, China, Africa de Sud, Etiopia, Egipt, Iran, Indonezia, Emiratele Arabe Unite.
- ⁵⁰ Acronim al Organizației de Cooperare de la Shanghai, din care face parte China.
- ⁵¹ Acronim al North Atlantic Treaty Organization (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord).
- ⁵² Acronim al alianței militare tripartite dintre SUA, Australia și Marea Britanie.
- ⁵³ Alte teritorii disputate sunt în Marea Chinei de Est – unde China își dispută cu Japonia insulele Senkaku/Diaoyu, iar cu Japonia și Coreea de Sud insulele Socotra; arhipelagul Taiwan; regiunea Aksai-Chin din nordul Kashmirului, disputată cu India. A se vedea și Alba Iulia Catrinel Popescu, "The 'China's dream' - the grand strategy of transforming China into a global maritime power", *Cogent Social Sciences*, nr. 1, vol. 10, Taylor & Francis online, 2024, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2024.2414873>, accesat la data de 01.06.2024.
- ⁵⁴ Miles Kenny, "Territorial disputes in the South China Sea", *Britannica*; <https://www.britannica.com/topic/territorial-disputes-in-the-South-China-Sea>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁵⁵ Jean Parvulesco, *Vladimir Putin și Eurasia*, Universitatea Populară, Chișinău, 2017, pp. 25, 31.
- ⁵⁶ Alba Iulia Catrinel Popescu, *Op.cit.*
- ⁵⁷ Keith Bradsher, "Amid Tension, China Blocks Vital Exports to Japan", *The New York Times*, 22.09.2010, http://www.nytimes.com/2010/09/23/business/global/23rare.html?pagewanted=all&_r=0; Keith Bradsher, "China's Rare Earth Embargo Changes Incentive for Toxic Work", *The New York Times*, 29.10.2010, <http://www.nytimes.com/2010/10/30/business/global/30rare.html?ref=rareearths>; Keith Bradsher, "Malaysia Plan Meets Standards, U.N. Agency Says", *The New York Times*, 30.06.2011, <http://www.nytimes.com/2011/07/01/business/global/01lynas.html?ref=rareearths>; accesat la data de 12.06.2025.
- ⁵⁸ Alba Iulia Catrinel Popescu, *Op.cit.*
- ⁵⁹ ***, *Chinese surface-to-surface missile engagement envelope overlaid with anticipated B-21 Raider deployed munitions range*; <https://preview.redd.it/map-of-chinese-surface-to-surface-missile-engagement-v0-nm3io502t35a1.jpg?width=1080&crop=smart&auto=webp&s=ac9eab46c7a0f52984ecc8e6e5faf7b7e9b53acb>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁶⁰ Max Fisher, Audrey Carlsen, "How China Is Challenging American Dominance in Asia", *The New York Times*, 09.03.2018; <https://www.nytimes.com/interactive/2018/03/09/world/asia/china-us-asia-rivalry.html>, accesat la data de 01.06.2025.
- ⁶¹ *Ibidem.*
- ⁶² Yasiru Ranaraja, *The Non-Aggression Path of Belt & Road Initiative*, BRISL; <https://brisl.org/the-non-aggression-path-of-belt-road-initiative/>, accesat la data de 01.06.2025.

„INTELIGENTIZAREA” DIN 2027 A LUI XI JINPING ȘI REFORMA ARMATEI POPULARE DE ELIBERARE (APE)

*Isabela ANCUȚ**

Abstract

Optimizing the command and control system of joint operations, strengthening strategic deterrence capabilities and increasing combat capacity are the main priorities of the People's Liberation Army's modernization process. The reform of the Strategic Support Force and the creation of three new categories of forces (Aerospace Force, Cyber Force and Information Support Force) could signify a paradigm shift in the projection of Chinese soft power at the international level to achieve supremacy in unconventional fields, by achieving information superiority.

Keywords: *Xi Jinping; Chinese political spectrum; reform; People's Liberation Army (PLA); Chinese military strategy; Strategic Support Force; Cyber Space Force; Information Support Force; Aerospace Force.*

CONCEPTUL DE „INTELIGENTIZARE”

Conceptul de „inteligentizare”¹ a apărut prima dată în documentele înaintate (în 2020) de către Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez (CC al PCC) pentru realizarea cadrului de lucru al planului cincinal 2021-2025. Prin acest concept se înțelegea încorporarea și operaționalizarea inteligenței artificiale și a tehnologiilor de ultimă oră în tot ce presupunea sprijinul structurilor de forță ale Armatei Populare de Eliberare (APE) în îndeplinirea viitoarelor sarcini și responsabilități. Conceptul

se dorea a fi o versiune perfecționată și comprehensivă a altor concepte promovate anterior în cazul APE: „modernizare”, „mecanizare” și „informatizare”. Președintele Xi Jinping a considerat că acest nou concept vizualizează mult mai bine concepțiile sale de construire a unei armate moderne, în care să devină operaționale inteligența artificială (AI) și tehnologiile asociate - *machine learning*, *big data*, învățare automată, *quantum computing*, un număr mare de sisteme autonome fără pilot etc.

În realitate, conceptul nu este nou și, conform tradiției, fiecare președinte chinez a făcut publică o serie de concepte, doctrine

**Doctor în Științe Militare și Informații.*

și strategii care să reflecte viziunile proprii de conducere, iar Xi Jinping nu reprezintă o excepție. Astfel, treptat, toate ideile sale de reformă au fost publicate, actualizate și modernizate pe parcursul mandatelor sale de conducere, astfel încât să reprezinte, simultan, fundamente și instrumente de acțiune utilizate la îndeplinirea scopurilor propuse. Toate acestea au fost sintetizate în „*Gândirea lui Xi Jinping*”, o formă scurtă a „*Gândirii lui Xi Jinping asupra socialismului cu caracteristici chinezești pentru o nouă eră*”² (*Xi Jinping Xin Shidai Zhongguo Tese Shehui Zhuyi Sixiang*). Strategia de modernizare expusă de fostul președinte Jiang Zemin în anul 1997, în care era inclusă și propunerea de construire a unei apărări mecanizate și implementarea și dezvoltarea informatizării APE, a fost reformulată astfel încât să justifice cerințele președintelui față de establishment-ul militar chinez.

Astfel, Xi Jinping a solicitat APE să accelereze procesul de dezvoltare a „inteligentizării militare” în Raportul pentru Congresul al 19-lea al Partidului, din 2017, iar „Cartea Albă a Apărării” a menționat, pentru prima oară, în 2019, că războiul bazat pe rețea s-a transformat în război inteligent și că revoluțiile în afacerile militare schimbă condițiile de evoluție a conflictelor viitoare. În mod firesc, președintele chinez anticipa că AI, robotica și sistemele autonome vor controla/ acționa în toate aspectele conflictului viitorului, în derularea operațiilor militare, în taxonomia câmpului de luptă, cu impact direct și imediat asupra proceselor complexe de elaborare de noi concepte, doctrine și strategii, care să aducă superioritate informațională APE și, ulterior, abilitatea algoritmică de auto-adaptare a sistemului de sisteme de răspuns (în comparație cu inamicul).

Ambițiile conducerii chineze, reflectate în documentele de partid adoptate în ceea ce privește Planul cincinal (2021-2025), au fost clare, dar ele nu au primit un răspuns adecvat din partea APE. Era evident că acest proces va fi extrem de dificil și complex, cu numeroase obstacole identificate la nivel practic, motiv pentru care au fost elaborate și revizuite atât regulamentele strategice ale APE, cât și cele operaționale.

„INTELIGENTIZAREA” CU CARACTERISTICI CHINEZEȘTI – „2027”

După cum am menționat într-un articol anterior³, deși a existat reticență și chiar opoziție din partea APE în a se modifica structura și lanțul de comandă, treptat s-au realizat progrese semnificative în modernizarea doctrinelor/ regulamentelor/ strategiilor, în testarea noilor echipamente militare și a capabilităților expediționare. Cu toate acestea, președintele Xi Jinping nu a fost mulțumit de modalitatea în care evoluau reformele și nici de efectele secundare ale procesului aflat în derulare, precum cristalizarea de centre de putere și influență contestată față de modalitatea sa de conducere, opoziția față de reforme manifestată de către conducerile categoriilor de forțe și ale diverselor structuri/ unități din cadrul APE. În plus, în condițiile dificile de relocări și dislocări de unități, de schimbări structural-organice al APE, nici campania anticorupție promovată de Xi Jinping nu a generat efectul scontat, timpul fiind un factor defavorizant pentru liderul chinez.

Acesta este motivul pentru care, la Congresul Național al Poporului din 2020, s-a decis codificarea unui nou termen pentru modernizarea planurilor de dezvoltare națională, președintele promovând anul 2027 ca un nou termen de raportare a evoluției „*Strategiei de dezvoltare în trei pași*” pentru modernizarea apărării. Termenul nu reprezintă momentul de încheiere a reformei APE (deja prestabilit de Xi Jinping pentru 2035⁴), ci o modificare a etapelor de evoluție a reformei, respectiv o autocorectare/ readaptare a reformei APE la noile riscuri și amenințări la adresa Chinei, în noul context geopolitic și geostrategic⁵. Astfel, președintele chinez definea conceptul de „inteligentizare” ca reprezentând „*integrarea inteligenței artificiale și a tehnologiilor conexe acesteia în capabilitățile militare, o componentă importantă a modernizării militare care urmează a fi atinsă în 2050*”⁶, iar „2027” este un element suplimentar de susținere a finalizării în condiții optime a reformei APE, în conformitate cu „*Gândirea lui Xi Jinping privind întărirea Armatei*”.

Ca parte a procesului de modernizare și reformare a APE, conducerea politico-militară chineză a apreciat că sunt esențiali trei vectori de acțiune:

- *Reforma sistemului de comandă al operațiilor întrunite* – materializată în eficientizarea funcționalității Centrului de Comandă al Operațiilor Întrunite al Comisiei Militare Centrale (CMC), prin optimizarea mecanismelor de coordonare cu structurile din cadrul sistemului de apărare, a funcționalității și structurii centrelor de comandă a operațiilor întrunite organizate la nivelul conducerii comandamentelor operaționale regionale și a grupărilor de forțe întrunite, în vederea eficientizării modului de angajare a forțelor în astfel de operații și consolidării capabilităților de descurajare.
- *Optimizarea sistemului de conducere și a mecanismelor de management* – concretizată în consolidarea sistemului de conducere al Comisiei Militare Centrale prin eficientizarea mecanismului decizional, combaterea corupției la nivelul conducerilor militare, reforma sistemului de management al resursei umane.
- *Consolidarea relației APE cu sectorul civil și alte structuri din cadrul sistemului de apărare* – concretizată în optimizarea mecanismului nevoilor de apărare și a coordonării dintre structurile APE și autoritățile locale, îmbunătățirea sistemului de mobilizare a resursei umane și a celei materiale, perfecționarea sistemului de management al sistemelor de armament și echipamente militare.

Până în perioada 2015-2016 APE a deținut un sistem de comandă combinat de tip CMC - comandamente, cu patru departamente centrale care preluau managementul strategic și zilnic al APE (Departamentul Stat Major General/GSD, Departamentul General Probleme Politice, Departamentul General Logistic, Departamentul General Armamente). Deși CMC era forul decizional superior, cele patru departamente

dețineau suficientă putere de decizie pentru a conduce activitatea APE. În acest context, departamentele emiteau ordine pentru unitățile APE în numele lor și al CMC, ceea ce, uneori, la nivel practic, se transforma într-o barieră între conducerea CMC și comandanții instituțiilor APE. Existau și cazuri când CMC era „ignorată”, departamentele emițând din proprie inițiativă directive, fără mandatul CMC, deși, oficial, erau emise în numele acesteia. O astfel de conducere a nemulțumit un timp îndelungat personalul militar, iar decizia lui Xi Jinping de a le pune sub strictul control al CMC a fost una dintre cele mai apreciate acțiuni de reformă în mediul militar.

În realitate, președintele a crescut puterea de decizie și control a CMC și, în mod direct, a sa – ca președinte al CMC. În plus, controlul său instituțional a crescut și prin descentralizarea departamentelor centrale și regruparea celor peste 200 agenții guvernamentale în 15 structuri administrative aflate în directă subordonare a CMC. Cu alte cuvinte, moneda politică cu două fețe a lui Xi Jinping suprapune respectatul principiu occidental al controlului civil asupra armatei cu controlul total al liderului unic, perfect justificat de Constituția țării, tradițiile statului și regulamentele APE⁷. Stilul de conducere al fostului președinte, Hu Jintao, de „a conduce fără reguli” și care oferea foarte multă putere liderilor militari, a dispărut treptat, lăsând loc unei noi abordări, mai apropiate de Mao Zedong și Deng Xiaoping, respectiv totala loialitate și supunere față de regulile Partidului și conducătorul suprem.

Pentru APE această abordare a însemnat că Xi Jinping – ca președinte al CMC – a preluat comanda operațională, respectiv și-a asumat dreptul de a decide declararea stării de război, dislocări de trupe, operațiuni care implică forțele convenționale și nucleare și, cu precădere, dreptul de a conduce liderii militari atât pe timp de pace, cât și pe timp de război/ Xi Jinping a devenit comandantul Centrului suprem de comandă întrunită din/al CMC. Din această perspectivă, transformările ulterioare ordonate de XI Jinping nu au întâmpinat nicio rezistență formală, APE urmând toate deciziile sale pentru transformarea

într-o armată modernă, asemănătoare regulilor occidentale. APE are patru categorii de forțe egale ca importanță și rol - terestre, aeriene, navale și de rachete – la care s-a adăugat, în 2016, Forța de Suport Strategic (FSS), al cărei rol era să integreze toate „noile tipuri de componente ale luptei” în războiul modern (precum războiul cibernetic, războiul informațional, războiul dronelor etc.)⁸.

FORȚA DE SUPORT STRATEGIC (FSS) ȘI REFORMELE SALE

APE a evoluat către o structură de „matrice triplă”⁹ a celor patru categorii de forțe (cu domenii specifice), patru forțe strategice/ funcționale și cinci Zone de Operații (ZO). FSS a fost creată cu posibilitatea de îndeplini o funcție de forță de tranziție și mai puțin permanentă, servind unui scop practic de lansare și modelare a unei extinse reforme militare, chiar dacă a eșuat în a valida trainice sinergii între diferite forme de suport informațional și forțele luptătoare. În plus, modalitatea în care FSS a consolidat capacitățile strategice, prin preluarea acestora de la fostele Departamente Stat Major General și Armamente, a îndeplinit două scopuri: pe de o parte, a redus relativa influență a Forțelor Terestre în cadrul asigurării securității statului, iar pe de altă parte, a facilitat eventuala încorporare a funcțiilor lor de forțe într-o structură extinsă a CMC. FSS a devenit o structură care a „adunat”¹⁰ componente militare critice pentru operațiuni întrunite și în vederea derulării unui război modern, flexibil, într-un moment în care intraseră în contradicție cu elementele structurale pre-existente, rigide și greoaie. FSS a funcționat și ca un loc de cristalizare și consolidare a unor elemente noi și necesare noului context geostrategic.

Încă de la înființare, FSS a prezentat anumite specificități/ caracteristici care nu se conformau stabilirii unei categorii de forțe de sine-stătătoare: statutul său în cadrul categoriilor de forțe și la nivelul ZO, structura comprimată de categorie/ rang/ grad, extinsa independență a unor forțe-componente (forțele aerospațiale și cele

cibernetice). În plus, structura FSS de rang/ grad/ armă ridică numeroase probleme, organizarea implicând o „poziție” specială între categoriile de forțe, dar și în cadrul ZO, chiar dacă principiul pe care s-a construit (structură cu comandă dublă) era logic: „CMC conduce/ ordonă, ZO luptă, categoriile de forțe construiesc/ susțin”¹¹. În fapt, principiul de construcție este similar celui american, unde categoriile de forțe recrutează, antrenează și echează personalul pe care comandamentele de luptă/ combatante îl utilizează în derularea de operațiuni. Cu toate acestea, deși, oficial, FSS părea să țină echilibrul între derularea de operațiuni (precum comandamentele ZO) și construirea de forțe (precum făceau categoriile de forțe înainte de reforme), la nivel practic situația a fost un eșec total. Elementele sale componente – forțele aero-spațiale și cele cibernetică – nu au reușit să se conecteze în mod adecvat, existând clivaje, suprapuneri sau goluri în îndeplinirea misiunilor. Per ansamblu, FSS părea că a „adunat” forțele și misiunile care păreau că nu corespund categoriilor de forțe, eliberându-le de structuri create suplimentar în mod ad-hoc, conform necesităților de moment.

În ierarhia organizațională a APE, fiecare comandament al unei organizații are „un grad” corespunzător rangului unității. FSS corespundea gradului organizațional al unei ZO, comandate de un general, pe același palier cu categoriile de forțe și cu cele cinci ZO. După reforma din 2015 a eșaloanelor superioare, FSS cuprindea unități cu specific informațional din cadrul fostului Departament Stat Major General (GSD), din Fostul Departament 3 (3APE) al GSD - responsabil de domeniile SIGINT ȘI CYBERINT, din Fostul Departament 4 al GSD (4APE) - responsabil de Război Electronic și atacuri cibernetică, și suficient de puține elemente din Departamentul 2 al GSD (2APE) – fosta Direcția Informații Militare, unele grupate în noul Departament Sisteme Rețea (NSD), alături de Baza 311 (Operațiuni Psihologice, UM 61716). În plus, unele unități din cadrul GSD au format ceea ce s-a numit Departamentul Sisteme Spațiale (DSS), responsabil de domeniul spațial și al operațiilor spațiale, precum telemetrie, urmărire și control sateliți și diverse vehicule

INFOSFERA

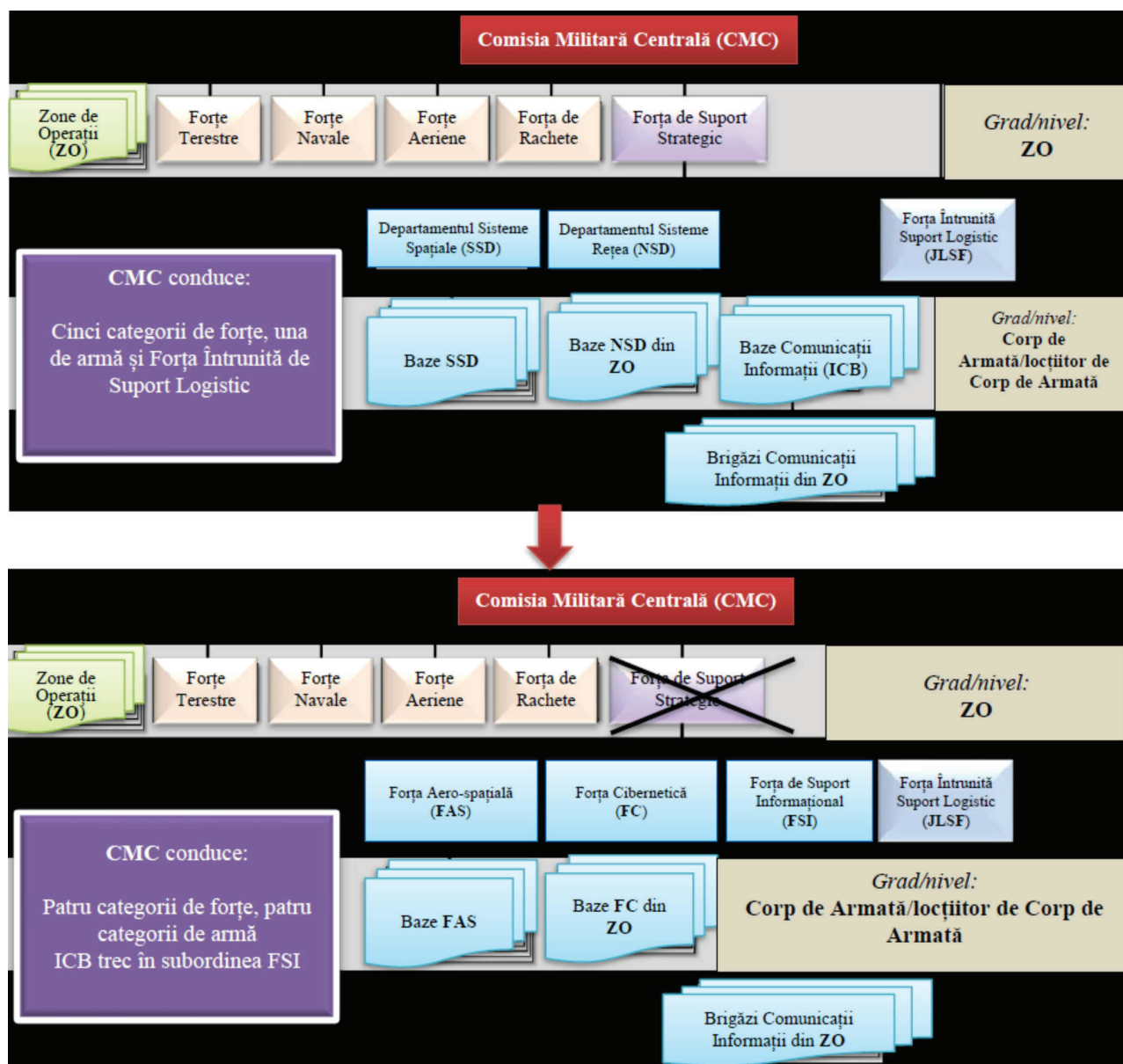
spațiale (TT&C), managementul și controlul sateliților de comunicații și cercetare și a capabilităților din domeniu (ex.: capabilitățile orbitale de contra-atac spațial)¹².

A doua reformă a APE (a eșaloanelor inferioare), din perioada 2017-2019, a adus schimbări semnificative la nivelul categoriilor de forțe și a ZO, una dintre acestea fiind și subordonarea către FSS a responsabilităților pentru rețelele de comunicații naționale și militare întrunite. În 2015, Departamentul Stat Major Întrunit (DSMI) controla și ceea ce era cunoscut ca Baza Asigurare Informații (IAB) sau „Baza Suport Informativ”¹³. În urma reformei,

Unitatea 61001 a IAB a fost transferată către FSS și redenumită Baza Comunicații Informaționale (ICB), în structura acesteia aflându-se brigăzi de comunicații informaționale, distribuite geografic, care susțineau noile comandamente ale ZO.

Există date contradictorii în ceea ce privește forțele de Comunicații Informații ale APE. Se cunoaște că Unitatea 61001, localizată în S-V Beijingului, comanda unități ale ICB din FSS de pe teritoriul chinez. Media militară chineză descrie brigăzile Comunicații Informații și unitățile ICB aproape în aceiași termeni, iar categoriile de forțe își păstrează propriile brigăzi de Comunicații Informații și unități ICB¹⁴.

Organizarea APE și a FSS înainte și după reforma acestora din aprilie 2024¹⁵

Era deci evident că FSS devenise doar un loc de maturizare a structurilor, responsabilităților și conducerii domeniilor aflate în subordine, precum Forțele Aero-spațiale și cele Cibernetice, dar și între scopul de derulare de operațiuni și cel de susținere/ construire forțe. Astfel, au apărut numeroase unități de forțe întrunite¹⁶, completate ulterior de unități din cadrul Departamentului Informare al fostului Departament Stat Major General (unități de suport informațional)¹⁷, unități care au stat la baza creării Forței de Tehnologie Informației (2018). Cu toate că această din urmă forță a constituit „puntea” care a unit Forța Aero-spațială cu Forța Cibernetică, multe dintre elementele sale fiind specifice celor două forțe, ea a fost „lăsată” independentă, ulterior devenind cel de-al treilea domeniu/ pilon al FSS. Activitatea FSS a permis maturizarea forțelor componente, dar nu și funcționarea pe termen lung, așa cum a considerat CMC (fiind dificil de controlat). Relativa lor independență nu a exclus faptul că existau suprapuneri de responsabilități și misiuni, mai ales în ceea ce privește culegerea de informații (ISR), multe unități și capacități având deja misiuni similare.

✓ *Forța Aerospațială* are misiuni de supraveghere spațială și terestră, telemetrie sateliți, cartografiere, navigație, supraveghere spațială, misiuni ISR, capacități cinetice anti-satelit.

✓ *Forța Cibernetică* are ca misiune principală războiul informațional, incluzând în acesta cercetarea în spațiul cibernetic, spionajul cibernetic, operațiuni cibernetice ofensive și de pregătire operațională a câmpului de luptă, război electronic strategic (măsură non-cinetice anti-sateliți). Acest tip de forțe a fost organizat, în funcție de scopul său operațional, în cinci baze regionale tehnice de recunoaștere, fiecare corespunzând unei ZO. Atribuțiile acestora în ZO privesc consolidarea și optimizarea targeting-ului, culegerii și analizei de informații care să susțină responsabilitățile ZO. Crearea acestor centre regionale a dorit să simplifice și să echilibreze complexul, suprapusul și cimentatul aparat de informații tehnice care exista înainte de reforme. Bazele regionale ale Forței Cibernetice

au consolidat culegerea și analiza de informații tehnice sub o singură conducere, dorindu-se a diminua birocrăția care afectează fuziunea informațiilor. Se pare că înființarea acestor baze a optimizat culegerea și interpretarea comprehensivă a situației operaționale.

✓ *Forța de Suport Informațional (FSI)*, creată în aprilie 2024, a preluat multe dintre unitățile/ capacitățile aflate în subordinea fostului Departament Stat Major General și a Bazei de Suport Informațional, misiunile sale fiind specifice „informatizării” APE și a susținerii cu informații, fără însă a exclude elemente specifice războiului informațional (mentenanța rețelelor militare, a infrastructurii de comunicații strategice, managementul sateliților de comunicații, apărarea cibernetică, securitatea cibernetică, securitatea informațiilor din cadrul comunicațiilor militare etc.).

Din punct de vedere al managementului organizațional, CMC putea controla foarte bine cele patru categorii de forțe ale APE, forțele întrunite ale celor cinci ZO, cele patru forțe de tip întrunit nou create (cele trei forțe derivate din FSS și Forța Întrunită de Suport Logistic/ FSLI). Principiul menționat anterior a căpătat o nouă formă: „CMC conduce, ZO luptă, categoriile de forțe construiesc, forțele întrunite susțin”. Noua paradigmă a APE se materializează în *responsabilitatea categoriilor de forțe de a construi forța de acțiune, a ZO de a dezvolta operațiuni întrunite în arealele geografice de responsabilitate și a forțelor întrunite de a susține nivelele strategice prin furnizarea de servicii și capacități esențiale și prin derularea de operațiuni în domenii critice ale războiului*¹⁸.

Noua reformă a APE a oferit și un alt avantaj în sensul că factori semnificativi politici și organizaționali pot determina și genera crearea de noi forțe/ ramificații, fără însă a permite cristalizarea de noi centre de putere și influență în interiorul APE. Modul de re-subordonare a logisticii, a capacităților și rețelelor de lucru înseamnă, în concret, resubordonarea resurselor și mijloacelor sub directul control al CMC, cu impact direct și fundamental asupra viabilității și funcționării categoriilor de forțe și a ZO.

Acel „mai egal decât restul egalilor” dispare aproape în totalitate din structura militară/noua structură este și continuă să devină tot mai flexibilă și eficientă, deși unele probleme continuă să existe în interiorul său. Specialiștii politico-militari occidentali¹⁹ apreciază că mai sunt necesari între cinci și șapte ani pentru consolidarea și funcționarea la parametri normali a noilor structuri, așa cum ar dori președintele Xi Jinping să acționeze. Este evident că cizelarea FSI continuă deoarece aceasta reflectă cel mai bine dorința de control informațional total al câmpului de luptă din operațiunile întrunite multi-domeniu²⁰ ale președintelui Xi Jinping, respectiv de contracarare a conceptului american JADC2 (*Joint All-Domain Command and Control*).

CONCLUZII

Construcția FSS și reorganizarea acesteia în 2024 pot fi materializate în numeroase scenarii, de la cel negativ (a fost un experiment eșuat) până la cel extrem de pozitiv (o mișcare excelentă de subordonare a conducerii militare către CMC, respectiv către președintele CMC). La nivel practic, o putem interpreta ca o mișcare tehnică de modernizare a armatei propriu-zise, de apropiere față de normele occidentale de construcție a unei armate flexibile și extrem de eficiente în derularea de operațiuni întrunite multi-domeniu, așa cum dorea președintele Xi Jinping.

Ne reamintim că liderul chinez a accentuat în numeroase momente (încă din 2022) că înființarea și dezvoltarea unei Forțe de Suport Informațional reprezintă un element de îmbunătățire a eficienței în luptă a militarilor, mai ales în condițiile în care nucleul conceptului de „război informatizat” al APE are la bază ideea că *un război modern va reprezenta confruntarea dintre sistemele de sisteme*²¹. Nu credem că reforma structurilor APE s-a încheiat sau se va încheia în viitorul apropiat, în pofida nerăbdării președintelui chinez; însă, reușita etapelor premergătoare realizate cu pași mici, dar în mod constant, reprezintă un fapt semnificativ pentru evoluțiile viitoare ale APE. Este evident că sunt încă dificile procesele de integrare și

implementare a capacităților cibernetice ale FSI în domeniul defensiv. În plus, la fel de dificilă rămâne aprecierea acțiunilor FSI în domeniile de apărare cibernetică pentru domeniul privat, civil și al rețelelor de infrastructură critică, personalul militar având carențe în domeniul planificării și identificării operațiunilor care impun sau nu executarea de acțiuni cibernetice defensive sau ofensive.

Alături de FSI, și strategia de dezvoltare a FAS este la fel de importantă, în condițiile aprobării Planului de dezvoltare a științelor spațiale – *„Planul Național pe termen mediu și lung pentru Științele Spațiale (2024-2050)”*, în care sunt precizate obiectivele strategice și misiunile de explorare spațială ale Chinei, în special de a deveni un lider în acest domeniu până în 2050. Toate reformele și activitățile acestor forțe fac parte dintr-o extrem de vastă și complexă strategie de construcție a unei apărări/descurajări comprehensive, care include integrarea capacităților spațiale, cibernetice și informaționale, subsumate unui scop precis: obținerea superiorității informaționale totale. Noua arhitectură militară trebuie să susțină planurile Chinei, fără a prezenta fisuri în structură și acțiune, astfel încât Xi Jinping să poată afirma că toate planurile sale menționate în *„Gândirea lui Xi Jinping”* nu sunt doar o utopie, ci pot și chiar redimensionează ordinea internațională.

Obiectivele strategiei naționale de atingere a „marii reîntineriri a națiunii chineze”, „Visul Chinei” și „Modernizarea Chinei”, vor trebui atinse în 2049, iar reforma APE – în ansamblul acesteia și în detaliu - sunt piloni de referință în aceste procese. Dorința de a crește puterea națională a Chinei și de a revizui ordinea internațională, cu scopul de a susține sistemul de guvernare și interesele naționale chineze, a devenit palpabilă și tot mai dificil de combătut. Faptul că unificarea Chinei continentale cu Taiwanul este un deziderat subînțeles al acestei „dorințe” face ca evoluțiile viitoare să trebuiască să fie analizate cu extrem de multă atenție, un fel de călătorie „între Scilla și Caribda” pe o mare supusă unui uragan de nivel cinci.

BIBLIOGRAFIE

1. ANCUȚ Isabela, „Jocuri de putere: noua elită politică chineză în perspectiva Congresului al 19-lea al Partidului Comunist Chinez”, *Infosfera*, nr. 2/2017.
2. ANCUȚ Isabela, „Epoca Xi Jinping”, *Infosfera*, nr. 1/2025.
3. COSTELLO John, McReynolds Joe, *China’s Strategic Support Force: A Force for a New Era*, Washington D.C., National Defense University, 2018; <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives13.pdf>.
4. DAHM J. Michael, ”A Disturbance in the Force: The Reorganization of People’s Liberation Army Command and Elimination of China’s Strategic Support Force”, Jamestown Foundation, *China Brief*, vol. 24, nr. 9, 26.04.2024.
5. DAHM J. Michael, *Testimony to the U.S.-China Economic and Security Review Commission*, U.S.-China Economic and Security Review Commission; https://www.uscc.gov/sites/default/files/2024-03/J.Michael_Dahm_Testimony.pdf.
6. KANIA B. Elsa, Costello John, ”Seizing the Commanding Heights: The PLA Strategic Support Force in Chinese Military Power”, *Journal of Strategic Studies*, vol. 44, nr. 2, 2021; <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1747444>.
7. McREYNOLDS Joe, Costello John, ”Planned Obsolescence: The Strategic Support Force In Memoriam (2015–2024)”, Jamestown Foundation, *China Brief*, vol. 24, nr. 9, 26.04.2024.
8. YOU Ji, *China’s Military Transformation: Politics and War Preparation*, Cambridge, Polity Press, 2016.
9. YOU Ji, *Xi Jinping and PLA Transformation Through Reforms*, S. Rajaratnam School of International Studies (RSIS), Working Paper, nr. 313, Singapore, 21.05.2018.

¹Intelligentization.

² Isabela Ancuț, „Jocuri de Putere: Noua elită politică chineză în perspectiva Congresului al 19-lea al Partidului Comunist Chinez”, în *Infosfera*, nr. 2/2017; *Idem.*, „Epoca Xi Jinping”, *Infosfera*, nr. 1/2025.

³ Isabela Ancuț, *Op.cit.*

⁴ Anul 2027 va marca 100 de ani de la înființarea APE (01.08.1927).

⁵ Isabela Ancuț, *Op.cit.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ You Ji, *China's Military Transformation: Politics and War Preparation*, Cambridge, Polity Press, 2016, p. 48; citat de You Ji, *Xi Jinping and PLA Transformation Through Reforms*, S. Rajaratnam School of International Studies/RSIS, Singapore, nr. 313, 21.05.2018, accesat la 31.05.2025.

⁸ *Ibidem.*

⁹ McReynolds Joe, Costello John, ”Planned Obsolescence: The Strategic Support Force In Memoriam (2015–2024)”, Jamestown Foundation, *China Brief*, vol. 24, nr. 9, 26.04.2024, accesat la 31.05.2025.

¹⁰ Înainte de reorganizare FSS totaliza aproximativ 200.000 – 250.000 persoane, ceea ce reprezenta aproximativ 16% din totalul personalului APE.

¹¹ McReynolds Joe, Costello John, *Op.cit.*

¹² On-orbit counter-space capabilities.

¹³ Kania Elsa B., Costello John, ”Seizing the Commanding Heights: The PLA Strategic Support Force in Chinese Military Power”, *Journal of Strategic Studies*, vol. 44, nr. 2, 2021, p. 253; accesat la <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1747444>, la 31.05.2024. Baza Informații Comunicații (ICB) nu trebuie confundată cu Biroul Informații și Comunicații din cadrul DSMI (JSD ICB).

¹⁴ Dahm J. Michael, ”A Disturbance in the Force: The Reorganization of People’s Liberation Army Command and Elimination of China’s Strategic Support Force”, Jamestown Foundation, *China Brief*, vol. 24, nr. 9, 26.04.2024.

¹⁵ Dahm J. Michael, ”A Disturbance in the Force: The Reorganization of People’s Liberation Army Command and Elimination of China’s Strategic Support Force”, Jamestown Foundation, *China Brief*, vol. 24, nr. 9, 26.04.2024, accesat la 31.05.2025.

¹⁶ Kania Elsa B., Costello John, *Op.cit.*

¹⁷ Dahm J. Michael, *Testimony to the U.S.-China Economic and Security Review Commission*, U.S. - China Economic and Security Review Commission, pp. 14-15; accesat în https://www.uscc.gov/sites/default/files/2024-03/J.Michael_Dahm_Testimony.pdf, la 31.05.2025.

¹⁸ Costello John, McReynolds Joe, *China's Strategic Support Force: A Force for a New Era*, Washington D.C., National Defense University, 2018, p. 17; accesat la https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/china-perspectives_13.pdf, la 31.05.2025.

¹⁹ McReynolds Joe, Costello John, *Op.cit.*

²⁰ Dahm J. Michael, *Op.cit.*

²¹ *Ibidem.*

IMPLEMENTAREA CONCEPTULUI OPERAȚIILOR MULTIDOMENIU ÎN ARMATA ROMÂNIEI

*Alin VICLIUC**

Abstract

The main purpose of the article is to highlight the imperative need to intensify the implementation of the multi-domain operations concept within the Romanian Army. It argues for the importance of this concept for effective national defense. Multi-Domain Operations (MDO) represents a pivotal shift in NATO's approach. This transformative concept involves the complete integration of all operational domains, the use of advanced technologies, and the coordination of military and non-military efforts to counter modern threats and ensure strategic superiority. For those interested in learning about this paradigm shift, this article explores the nuances of Multi-Domain Operations, distinguishing it from traditional Joint Operations. A major difference is that MDO includes both military and non-military assets, while Joint Operations primarily focuses on cooperation among traditional force categories.

The text traces the evolution of operational concepts, describes the four tenets of multi-domain operations, defines MDO, mentions the role of the Instruments of Power and External Stakeholders as crucial for a comprehensive security approach in MDO. Finally, the article highlights the initial major challenges for adopting the MDO concept and includes a practical recommendation for the Romanian Army in order to transition into a force capable of executing multi-domain operations.

Keywords: *domains; joint; coordination; multi-domain operations; instruments of power; military strategy; military capabilities; interoperability; national security; deterrence.*

INTRODUCERE

Într-o lume caracterizată de schimbări rapide și complexe, Armata României se află în fața unor provocări de securitate fără precedent, care impun o reevaluare constantă a strategiilor și tacticilor defensive. Conceptul „operațiilor multidomeniu” reprezintă o paradigmatică inovare în acest context, oferind un cadru integrat pentru coordonarea eforturilor militare și non-

militare în toate domeniile operaționale: terestru, naval, aerian, cosmic și cibernetic. Esența acestui concept rezidă în capacitatea sa de a permite Armatei României să răspundă cu eficiență și rapiditate la amenințările emergente, garantând astfel apărarea națională și integritatea teritorială.

În ultimele decenii, caracterul conflictelor a evoluat semnificativ, impunând o transformare a modului în care sunt conduse operațiile militare. Domeniile operaționale tradiționale

**Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

(terestru, naval și aerian) sunt acum completate de dimensiunile operaționale ale spațiului cosmic și spațiului cibernetic. Aceste domenii nu mai funcționează independent, ci necesită o integrare și sincronizare la un nivel fără precedent. Conceptul operațiilor multidomeniu oferă acest cadru integrativ, permițând utilizarea combinată și coordonată a tuturor resurselor disponibile pentru a maximiza eficiența și impactul strategic.

EVOLUȚIA CONCEPTELOR OPERAȚIONALE

Paradigma războiului s-a aflat mereu în schimbare, astfel încât și conceptele operaționale întrebunțate au evoluat semnificativ, de-a lungul anilor, pentru a răspunde la schimbările din mediul de securitate și pentru a crește eficiența operațională.

Țările membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) au astăzi forțe militare întrunite deoarece în procesul de restructurare a forțelor armate, de după cel de-al Doilea Război Mondial, apariția unor structuri de comandă integrate, care să treacă peste rivalitățile dintre diferite arme și/sau specialități, a fost un lucru obișnuit. Aceste capacități întrunite se concentrează asupra cooperării dintre categoriile de forțe tradiționale. Dacă structurile de comandă întrunite promovează coordonarea categoriilor de forțe, conceptul „operațiilor multidomeniu” presupune depășirea acestor idei, în sensul întrebunțării atât a capacităților militare, cât și a celor non-militare, care reprezintă diferența majoră între operațiile întrunite și cele multidomeniu¹.

Ulterior, pe măsură ce tipurile de amenințări s-au diversificat, pentru a nu pierde inițiativa strategică, forțele armate ale Statelor Unite ale Americii (SUA) au dezvoltat cadrul doctrinar, concomitent cu schimbarea paradigmatelor privind ducerea războiului. În consecință, în anii ’80 ai secolului trecut a fost dezvoltat conceptul „bătăliei aero-terestre” (Air-Land Battle) pentru a aborda amenințările și provocările specifice Războiului Rece, în special superioritatea

numerică a Organizației Tratatului de la Varșovia. Conceptul bătăliei aero-terestre a evidențiat importanța integrării forțelor terestre și a forțelor aeriene pentru a obține superioritatea asupra inamicului prin acțiuni rapide și coordonate. În același timp, a promovat ideea atacurilor asupra forțelor inamice nu doar pe linia frontului, ci și în adâncimea dispozitivului advers. Aceasta presupune lovirea elementelor logistice, a liniilor de aprovizionare și punctelor de comandă, pentru a perturba capacitatea inamicului de a se coordona și reaproviziona. Iar pentru a asigura succesul loviturilor în adâncime, conceptul bătăliei aero-terestre a accentuat importanța manevrabilității și mobilității forțelor. Unitățile trebuie să fie capabile să se deplaseze rapid și eficient pentru a răspunde la evoluțiile din spațiul de angajare și pentru a exploata oportunitățile de atac.

Ulterior, începând cu anul 2001, în contextul mediului de securitate post-Război Rece și al războaielor din Irak și Afganistan, a fost dezvoltat conceptul „operațiilor cu spectru complet” (Full Spectrum Operations//FSO), care a inclus o gamă largă de operații militare, de la acțiuni directe și ofensive la măsuri defensive și operații de stabilitate și sprijin. FSO oferea cadrul de referință care lega obiectivele strategice de acțiunile tactice, permițând comandanților să dezvolte și să execute planuri operaționale adaptate situațiilor dinamice din teren. Totodată, conceptul promovează cooperarea nu doar între diferitele categorii de forțe ale unui stat, ci și între forțele armate ale aliaților și partenerilor internaționali pentru obținerea unor rezultate tangibile, care să contribuie la atingerea obiectivelor strategice (inclusiv nu doar victoria militară, ci și stabilizarea și reconstrucția post-conflict). Această abordare a permis desfășurarea eficientă a operațiilor în diferite teatre de operații internaționale în cadrul unor coaliții.

Începând cu anul 2012 a fost adoptat conceptul „Operațiilor terestre unitare” (Unified Land Operations/ ULO), care integra toate domeniile operaționale (terestru, aerian, naval, cosmic și cibernetic) pentru a asigura o acțiune

coordonată și eficientă. ULO a accentuat importanța integrării eforturilor militare cu cele civile, colaborarea cu agenții, organizații, precum și cu actori neguvernamentali. Conceptul face distincție între operațiile decisive, care au ca scop înfrângerea forțelor inamice și obținerea controlului asupra unor teritorii sau resurse, și operațiile de modelare, care au ca scop influențarea situației operaționale și pregătirea pentru operațiile decisive. Totodată, conceptul pune accent pe necesitatea ca forțele să fie capabile să se adapteze rapid la schimbările de pe câmpul de luptă și să își modifice tacticile și strategiile pentru a răspunde eficient la situațiile neprevăzute și, totodată, recunoaște necesitatea de a integra forțele terestre, aeriene, navale, cosmice și cibernetice pentru a asigura o acțiune coordonată și eficientă.

Ulterior, începând cu anul 2017 a fost dezvoltat cel mai recent concept operațional, numit „Operații multidomeniu” (Multi-Domain Operations/ MDO), care se concentrează pe integrarea completă a tuturor domeniilor operaționale pentru a contracara amenințările moderne și complexe, prin utilizarea tehnologiilor avansate, inclusiv a inteligenței artificiale, pentru a îmbunătăți procesele de luare a deciziilor și pentru a asigura superioritatea strategică. De asemenea, între 2017 și 2022, după multiple experimentări, a fost dezvoltată Doctrina întrunită a SUA privind operațiile multidomeniu, iar după executarea unor exerciții operativ-strategice a fost elaborat un concept de operaționalizare a cinci Grupări de Forțe Multidomeniu/ Multi-Domain Task Force (MDTF), două MDTF-uri destinate teatrului de operații Indo-Pacific, una destinată pentru Europa, cea de-a patra pentru Arctica, iar ultima reprezintă rezerva strategică.

Schimbarea paradigmatică a început să se concretizeze, însă, odată cu introducerea, la 01 Octombrie 2022, a noii ediții a *Field Manual (FM) 3-0 – Operations*, care reprezintă un punct de inflexiune pentru Forțele Armate ale SUA, marcând tranziția oficială către un nou concept operațional – „operațiile multidomeniu”. În

termeni simpli, MDO reprezintă abordarea viitorului război, pentru perioada 2025-2050, dincolo de nivelul întrunit, reprezentat de operațiile de tip joint (terestre, aeriene și navale), prin încorporarea a două noi domenii operaționale recunoscute: spațiul cosmic și spațiul cibernetic².

Teoreticienii militari americani au descris MDO ca reprezentând angajarea interarme a capacităților forțelor întrunite și ale forțelor terestre, pentru a crea și exploata avantaje relative în vederea realizării obiectivelor, înfrângerea forțelor inamice și consolidarea câștigurilor dobândite, în numele comandanților unităților întrunite. Acest concept operațional presupune folosirea capacităților alocate și a celor solicitate pentru a genera efecte complementare și de întărire și pentru a crea avantaje fizice, informaționale și umane relative, care să se acumuleze în timp. Totodată, necesită înțelegerea modului în care forțele terestre influențează celelalte patru domenii și modul în care capacitățile întrebuintate în celelalte domenii determină rezultatele din teren. De asemenea, MDO se aplică la toate eșaloanele. Forțele armate întrebuintează capacități organice sau întrunite în domenii multiple și pot beneficia de capacități pe care nu le controlează (ex.: comunicațiile prin satelit sau interdicția aeriană). În plus, trebuie să se protejeze împotriva capacităților inamicului din toate domeniile.

Cadrul teoretic indică faptul că MDO reprezintă un concept care este aplicabil la toate nivelurile, de la nivel Armată până la nivel echipă, deoarece cu toții își desfășoară activitatea într-un mediu de operare unic, caracterizat de acele aspecte ale mediului de operare care sunt aplicabile zonei de operații repartizate. Prin urmare, trebuie ca toți cei implicați să fie capabili să înțeleagă ce amenințări pot apărea în mediul de operare alcătuit din cele cinci domenii (terestru, aerian, naval, cosmic, cibernetic), înțeles prin cele trei dimensiuni (fizică, informațională, umană) și trebuie să aprecieze ce pot folosi în avantajul forțelor proprii pentru a combate acele amenințări. Aceste aspecte sunt valabile și

aplicabile pe întreg continuumul competiției, deci se discută inclusiv despre contextele strategice în care se desfășoară operații în cadrul unor forțe multidomeniu.

Șeful Statului Major al armatei ruse, generalul Valeri Gherasimov, afirma în timpul unui discurs susținut la Academia rusă de științe militare că războaiele nu mai sunt declarate și, după ce au început, urmează un model necunoscut. În marja existenței așa-numitei „doctrină Gherasimov”, precum și a altor schimbări de paradigmă, respectiv a evoluțiilor în plan securitar, teoreticienii militari au stabilit că operațiile multidomeniu se execută, indiferent de contextul strategic, atât în etapa de competiție, cât și în cea de criză, astfel fiind stabilite condițiile pentru succes pe timpul conflictului armat, iar pentru executarea acestora vor fi întrebuițate capacități ale forțelor armate și ale forțelor întrunite în vederea distrugerii, dislocării, izolării și dezintegrării sistemelor independente ale inamicului și pentru exploatarea oportunităților pentru a-l învinge în detaliu. Nu în ultimul rând, mecanismele de înfrângere și modul în care sunt întrebuițate combinat aceste mecanisme reprezintă un aspect semnificativ, având în vedere că unul dintre imperativele conceptului operațiilor multidomeniu este acela al creării simultane a cât mai multor dileme de nerezolvat.

Prevederile Doctrinei întrunite a SUA, amintite mai sus, privind MDO sunt implementate în contextul unui mediu de operare anticipat pentru anul 2025 și a evaluării mediului securitar pentru perioada 2025-2050, cu respectarea principiilor operațiilor, iar printre măsuri se numără și operaționalizarea Centrelor pentru Operații în toate Domeniile (All-Domain Operations Centers/ ADOC), de unde va fi coordonată activitatea fiecărei grupări de forțe și care vor asigura monitorizarea în timp real a tuturor acțiunilor adversarului în toate domeniile operaționale³.

În accepțiunea Directoratului pentru doctrină interarme al Armatei SUA (U.S. Army Combined Arms Doctrine Directorate/ CADD), un alt aspect relevant privind conceptul operațiilor

multidomeniu îl reprezintă atributele dezirabile care ar trebui integrate în toate planurile și operațiile și care sunt direct legate de modul în care ar trebui utilizat conceptul operațional. Cu alte cuvinte, pentru asigurarea succesului operațiilor multidomeniu și pentru menținerea superiorității strategice într-un mediu de securitate complex și în continuă schimbare, patru principii sunt fundamentale: agilitatea, convergența, reziliența și profunzimea, iar măsura în care o operație respectă cele patru principii de bază oferă o perspectivă asupra probabilității succesului.

Agilitatea reprezintă capacitatea forțelor de a se adapta rapid la schimbările din spațiul de angajare, de a răspunde eficient la diversele tipuri de amenințări, prin dislocarea și redislocarea rapidă a pachetelor de forțe, exploatând astfel oportunitățile emergente și contracarând acțiunile inamicului cu o viteză superioară, ceea ce permite preluarea și menținerea inițiativei și oferă liderilor opțiuni strategice în mediile contestate.

Convergența implică sincronizarea și integrarea resurselor și capacităților din toate domeniile și de la toate eşaloanele, angajându-le concertat împotriva unor combinații de puncte decisive pentru a genera efecte sinergice și pentru a obține superioritatea în spațiul de angajare, prin crearea de efecte împotriva unei capacități, a unei formații, a unor factori de decizie sau în anumite zone geografice.

Reziliența reprezintă capacitatea de a absorbi, rezista și de a se recupera rapid după atacuri sau perturbări, perseverând în timp și asigurând continuitatea operațiilor și protejarea oamenilor, sistemelor și formațiunilor pe întreaga adâncime a mediului operațional.

În final, profunzimea vizează capacitatea de extindere a operațiilor în timp, spațiu și scop, prin atacuri direcționate asupra elementelor logistice, liniilor de aprovizionare și punctelor de comandă ale inamicului, pentru a slăbi capacitatea acestuia de a se coordona și de a riposta, pentru a exploata oportunitățile, prevenind retragerea forțelor adverse și garantând îndeplinirea misiunii încredințate⁴.

Dacă respectarea principiilor sus-amintite crește probabilitatea ca operațiile multidomeniu să aibă succesul dorit, imperativele reprezintă acțiunile pe care forțele militare, de la nivel individ până la nivel armată, trebuie să le întreprindă pentru a învinge forțele inamice similare și pentru a reuși în mediul de operare multidomeniu cu costuri acceptabile. Primul imperativ presupune cunoașterea permanentă a pozițiilor forțelor proprii și a forțelor inamice, precum și înțelegerea interacțiunilor dintre acestea la toate nivelurile. Cel de-al doilea imperativ privește conștientizarea faptului că forțele proprii se află sub monitorizare și observare permanentă și pentru a contracara aceste acțiuni se impun măsuri precum camuflarea, dispersarea, controlul semnăturii electromagnetice, decepția tactică etc. Totodată, crearea și exploatarea avantajelor relative (fizice, informaționale și umane) în vederea obținerii dominației decizionale și realizarea contactului inițial cu cel mai mic element posibil reprezintă imperative dezirabile. Un alt imperativ presupune impunerea de dileme multiple inamicului, cum ar fi anticiparea, planificarea și executarea tranzițiilor dintre contextele strategice, fazele unei operații sau chiar tranziția în sensul schimbării ordinei de bătaie. Observăm că acest imperativ, care vizează tranziția, este în strânsă legătură cu principiul agilității – trebuie deci să te asiguri că forțele proprii sunt în măsură să execute tranzițiile mai rapid și mai eficient decât forțele inamice. De asemenea, desemnarea, ponderarea și susținerea efortului principal, respectiv consolidarea continuă a câștigurilor reprezintă imperative specifice conceptului operațiilor multidomeniu, iar ultimul imperativ privește înțelegerea și gestionarea efectelor operațiilor asupra unităților (tehnică, personal etc.)⁵.

În plus, teoreticienii militari americani au operat modificări în ceea ce privește cadrul conceptual: dacă până în anul 2017 în cadrul geografic al unei zone de operații militare erau planificate operații în adâncime, la contact, de consolidare, respectiv în spate, odată

cu implementarea conceptului de operații multidomeniu discutăm despre operații în adâncime, la contact și în spate⁶. Și la nivelul NATO este adoptat acest model, pentru a menține coerența și interoperabilitatea între aliați și parteneri. În acest cadru, operațiile în adâncime și în spatele frontului sunt caracterizate de apropierea forțelor întrunite de spațiul de angajare. Cadrul geografic, în mediul de operare, este important deoarece descrie raioanele în care au loc operațiile; chiar și într-un spațiu de angajare neliniar, conceptele de „adâncime“, „la contact“ și „spate“ sprijină înțelegerea mediului de operare, iar atunci când este utilizat în combinație cu alte cadre, oferă o metodă puternică care ajută la vizualizarea, organizarea și integrarea activității în domeniile operaționale și în spectrele electromagnetic și acustic⁷.

IMPLEMENTAREA CONCEPTULUI OPERAȚIILOR MULTIDOMENIU ÎN NATO

Pare de la sine înțeles că un concept militar ar trebui să nominalizeze un anumit adversar. Dacă rezultatul așteptat este acela de a forța un adversar să procedeze așa cum îți dorești, este logic ca adversarul și amenințarea pe care o reprezintă să fie luate în considerare în mod explicit. Însă, multe concepte nu definesc clar adversarii, ci oferă doar descrieri vagi ale amenințărilor. Deși Regatul Unit, Franța, Germania și Danemarca se concentrează implicit asupra Federației Ruse și a flancului de est al NATO, acest lucru nu se traduce în descrieri detaliate ale amenințărilor bazate pe abordările inamice. Alianța, prin Conceptul Strategic din 2022, a identificat două amenințări: Rusia și organizațiile teroriste. Totodată, pentru SUA, acest lucru este, fără îndoială, mai dificil, deoarece eforturile sale trebuie să se încadreze intereselor globale. Conceptul de operații multidomeniu al Armatei SUA este gândit în mod implicit atât în jurul unui scenariu baltic, cât și a unui taiwanez, identificând principala problemă ca fiind asigurarea manevrabilității într-un mediu

dominat de strategii anti-acces și de interdicție zonală (A2/AD). Pentru țările care se confruntă cu amenințări directe la granițele lor, cum ar fi Israelul, Taiwanul sau Coreea de Sud, conceptele operaționale identifică adversarii și conțin descrieri clare ale amenințărilor. Așadar, cum am arătat, marile state membre NATO nu o fac, ceea ce reprezintă o problemă atât din perspectiva elaborării strategiei, cât și din perspectiva planificării apărării⁸.

În altă ordine de idei, deducem că schimbările doctrinare de la nivelul Armatei SUA au avut un impact semnificativ și asupra aliaților NATO, deoarece atunci când SUA au adoptat noi concepte operaționale, acestea au fost adesea integrate în doctrinele NATO pentru a asigura coerență și eficiență, dar mai ales interoperabilitate. Această evoluție doctrinară reflectă necesitatea menținerii adaptabilității și de a răspunde la schimbările din mediul de securitate global, iar prin integrarea acestor concepte NATO și-a îmbunătățit permanent capacitatea de a acționa în mod coordonat și eficient în fața diverselor amenințări.

În acest sens, în anul 2021 a fost adoptat NATO Warfighting Capstone Concept/Conceptul fundamental de ducere a luptei (NWCC), care prevede apărarea integrată multidomeniu ca o abordare esențială pentru protejarea capacității Alianței de a decide și de a acționa împotriva amenințărilor care apar în diverse domenii operaționale. Vom evidenția câteva aspecte cheie: în primul rând, NWCC subliniază necesitatea de a coordona și integra toate domeniile operaționale (terestru, naval, aerian, cosmic și cibernetic) pentru a asigura o apărare coerentă și eficientă; aceasta implică utilizarea combinată a resurselor și capacităților din fiecare domeniu pentru a crea un avantaj strategic. În al doilea rând, NWCC promovează construirea unei forțe care să fie capabilă să se adapteze rapid la schimbările din mediul de operare și să recupereze eficient în urma atacurilor; aceasta implică pregătirea și antrenarea permanentă, precum și dezvoltarea de capacități redundante și flexibile. În al

treilea rând, un alt aspect esențial îl reprezintă dezvoltarea unor sisteme de comandă și control care să poată funcționa eficient într-un mediu de operare multidomeniu; aceste sisteme trebuie să fie capabile să proceseze și să integreze rapid informații din diferite surse și să permită luarea deciziilor în timp util. În ultimul rând, NWCC subliniază importanța colaborării strânse între statele membre NATO și partenerii internaționali în scopul asigurării interoperabilității forțelor și resurselor; atingerea acestui obiectiv implică exerciții comune, schimburi de informații și dezvoltarea de standarde comune.

Astfel, la nivelul NATO, conceptul operațiilor multidomeniu reprezintă orchestrarea acțiunilor militare în toate domeniile și mediile, sincronizate cu activitățile non-militare, pentru a permite Alianței producerea efectelor convergente cu o viteză suficientă ca ele să fie relevante⁹. Observăm, așadar, diferențe evidente între modul în care SUA, respectiv NATO, definesc conceptul operațiilor multidomeniu, aspect generat de necesitatea Alianței de a standardiza cadrul doctrinar la nivelul tuturor statelor membre. Diferențele de abordare nu schimbă însă fundamental natura conceptului operațiilor multidomeniu; în esență forțele armate trebuie să-și îndeplinească misiunile încredințate prin întrebuințarea eficientă a capacităților din toate domeniile operaționale.

Într-o epocă a provocărilor fără precedent, apărarea fiecărui centimetru de teritoriu aliat obligă NATO să opereze în viteză și la scară mare în toate cele cinci domenii operaționale. În acest sens, recunoscând nevoia unei mai bune sincronizări, comandamentele strategice ale NATO¹⁰ au dezvoltat Conceptul Alianței pentru Operațiile Multidomeniu, care reprezintă viziunea efectivă a liderilor militari și politici ai NATO pentru o Alianță adaptabilă, capabilă să execute operații multidomeniu și să-și depășească, astfel, adversarii.

În cadrul NATO, unele state au adaptat cadrul doctrinar și au început să implementeze conceptul de operații multidomeniu, dar această evoluție

se desfășoară în mod inegal la nivel național și fără coordonare sau direcție consecventă din partea structurilor aliate. Regatul Unit și-a concentrat eforturile pe construirea cadrului conceptual pentru integrarea capabilităților, în timp ce alte state au desfășurat exerciții pentru a pregăti forțele în vederea combaterii întregului spectru de amenințări într-un scenariu de luptă multidomeniu¹¹. Forțele armate franceze, împreună cu națiunile participante, au executat în 2023 exercițiul Orion, un exercițiu desfășurat în mai multe etape și care a culminat cu operarea simultană a unor capabilități de luptă (vehicule tactice, sisteme aeriene fără pilot și senzori spațiali), ca răspuns la un scenariu care a simulat un conflict multidomeniu¹². De asemenea, Canada este în curs de implementare a Efortului Experimental de Comandă și Control Agil Pan-Domeniu (Agile Pan-Domain Command and Control Experimentation Endeavour/ APCCXe), care folosește analiza datelor și instrumente bazate pe IA pentru a realiza cunoașterea situației (*situational awareness*) în mai multe domenii¹³. La rândul său, Portugalia, alături de alte state membre mai mici, a participat la exercițiul Real Thaw 2023 (RT23) pentru a-și testa interoperabilitatea și capacitatea de a executa operații în comun cu acestea¹⁴.

Urgența ca Alianța să fie în măsură să desfășoare operații multidomeniu se bazează pe caracteristicile actualului mediu internațional de securitate, aflat în schimbare rapidă, aspect care se reflectă și în noul Concept Strategic al NATO. Acesta prevede regândirea modurilor de ducere a luptei și dezvoltarea acestora pe termen scurt, mediu și lung pentru a menține credibilitatea militară a NATO, în special în contextul războiului de agresiune al Federației Ruse îndreptat împotriva Ucrainei. Alianța Nord-Atlantică trebuie să încorporeze pe deplin capabilitățile de acțiune în spațiul cosmic și în mediul cibernetic în planificarea sa militară, să-și dezvolte capacitatea de a fuziona informații din toate domeniile și mediile și să-și optimizeze

activitățile din mai multe domenii, implicând actorii militari și non-militari într-un efort unitar. Rezultatele acestei abordări coordonate în cele cinci domenii operaționale vor sprijini obținerea de efecte în dimensiunile fizic, virtual și cognitiv. Astfel, pe măsură ce NATO se transformă într-o organizație centrată pe date, pe care le procesează, partajează și exploatează pentru a-și atinge obiectivele, transformarea digitală va fi fundamentală pentru asigurarea succesului operațiilor multidomeniu¹⁵.

Constatăm că adoptarea conceptului operațiilor multidomeniu reprezintă o schimbare majoră în abordarea NATO, dar această schimbare de paradigmă va conferi Alianței capacitatea de a influența evenimentele la nivel strategic, de a sincroniza eforturile părților interesate externe și de a răspunde provocărilor adversarilor. Astfel, responsabilitatea dezvoltării capacităților multidomeniu revine fiecărui element al NATO, iar forțele armate ale statelor aliate concentrate pe domenii joacă un rol crucial; totuși, la fel de importantă este sincronizarea capacităților militare cu instrumentele de putere integrate la nivel național și cu părțile interesate externe. Prin valorificarea acestor elemente distincte, dar interconectate, NATO poate folosi toate capacitățile de care dispun statele membre pentru a răspunde la amenințări multiple.

Când facem referire la instrumente de putere națională, ne referim la departamentele, agențiile și/ sau ministerele care sunt responsabile pentru sectoare specifice din cadrul guvernelor statelor aliate. De exemplu, răspunsurile recente ale statelor membre NATO la acțiunile actorilor maligni s-au concentrat pe sancțiuni economice, campanii de informare și activitate diplomatică. Aceste activități sunt desfășurate de organizații de la nivel național, cum ar fi ministerele de externe sau instituțiile financiare naționale, și sunt principalele exemple ale rolului pe care instrumentele de putere integrate la nivel național îl joacă în desfășurarea de operații multidomeniu. Sincronizând capacitățile instrumentelor de

putere integrate la nivel național ale celor 32 de țări membre cu capacitățile militare comune existente, NATO se poate asigura că atât politicile militare, cât și cele guvernamentale sunt aliniate la un obiectiv comun.

Părțile externe interesate nu sunt subordonate direct structurilor guvernamentale și/ sau militare ale statelor membre ale Alianței. Cu toate acestea, părțile externe sunt abilitate în domeniile inovării, cercetării și transformării și pot influența capacitățile militare. Aceste grupuri includ mediul academic, industria privată și alți parteneri, mulți având o tradiție a afacerilor cu NATO și cu instrumentul său de putere militară. În timp ce aceste parteneriate au oferit în trecut Alianței o mare parte din știința și tehnologiile sale, rolul părților externe, din perspectiva operațiilor multidomeniu, presupune o colaborare mai profundă decât interacțiunea tradițională și, în schimb, încurajează integrarea deplină între domenii și capacități. De exemplu, dacă forțele NATO identifică la timp o țintă importantă care reprezintă o amenințare directă pentru personalul NATO și/ sau cetățenii Alianței, comandantul forțelor NATO are nevoie de o identificare certă pentru a acționa în vederea protejării personalului și intereselor aliate. Prin realizarea interconectivității cu un furnizor comercial de informații spațiale, supraveghere sau cercetare, factorii de decizie NATO pot accesa date și informații aproape în timp real (care pot sprijini desfășurarea ciclului de angajare). Angajarea unei ținte importante/ sensibile impune o prioritate ridicată, iar furnizorul civil de servicii rămâne conectat pentru a sprijini activități viitoare. Acest tip de interconectivitate poate asigura forțelor NATO agilitatea de a profita rapid de oportunități și de a avea informații credibile și acționabile¹⁶.

În ciuda eforturilor de a crește gradul de pregătire multidomeniu, majoritatea statelor membre sunt depășite consistent de SUA, de exemplu Departamentul Apărării a dezvoltat conceptul de luptă comună/ Joint Warfighting Concept (JWC), care reprezintă instrumentul ce

funcționează ca o foaie de parcurs în privința modului în care forțele întrunite vor fi întrebunțate în toate domeniile¹⁷.

În contextul în care SUA sunt mai avansate în procesul de adoptare a conceptului, în ceea ce privește înzestrarea țările europene membre NATO ar trebui să țină cont de trei factori cheie. În primul rând, ar trebui să se uite la ceea ce achiziționează și dezvoltă forțele SUA și să construiască capacități în sensul asigurării unității de efort. În al doilea rând, statele membre NATO ar trebui să fie informate cu privire la cele cinci etape ale Procesului NATO de planificare a apărării (NDPP), respectiv privind prevederile celor trei planuri regionale de apărare; la summit-ul de la Vilnius a fost finalizat pasul unu al NDPP, elaborarea Directivei politice pentru planificarea apărării, și au fost aprobate cele trei planuri regionale de apărare. Ulterior, NATO s-a angajat să execute pașii NDPP rămași: determinarea cerințelor minime de capacități, repartizarea cerințelor și stabilirea țintelor de capacități, facilitarea implementării și analiza planurilor și capacităților pentru apărare. În al treilea rând, statele membre NATO ar trebui să se asigure că testează și experimentează înainte de a derula proiecte de achiziții: în loc să planifice o soluție de 90% înainte de a se face o singură achiziție, aliații europeni ar trebui să testeze capacitățile în luptă simulată pentru a experimenta înainte de a achiziționa. Inclusiv Armata SUA are această abordare – prin proiectul Convergence¹⁸ încearcă să echipeze trupele cu noi tehnologii pentru a le testa în diverse medii de luptă, nu doar pentru a vedea ce tehnologii funcționează, ci și pentru a evalua modul în care militarii interacționează cu acestea. Având în vedere viteza inovației tehnologice, această abordare iterativă ar aduce beneficii Alianței, în ansamblu, permițând adoptarea continuă a tehnologiilor mai noi, inclusiv prin faptul că adoptarea tehnologiei ar fi mai bine legată de nevoile de luptă bazate pe experimente tactice și operaționale. De exemplu,

statele membre NATO ar putea să adopte soluții precum sistemul GIS Arta într-un mediu multilateral/ multidomeniu pentru a vedea ce impact are asupra spațiului de angajare¹⁹.

IMPLEMENTAREA CONCEPTULUI OPERAȚIILOR MULTIDOMENIU ÎN ARMATA ROMÂNIEI

În „Strategia militară a României 2021“ au fost specificate garanțiile de securitate solide de care țara noastră beneficiază datorită apartenenței la NATO și la Uniunea Europeană (UE), iar pe lângă NATO și UE, România se bazează pe parteneriate strategice, precum cel cu SUA. În acest context, Strategia militară a României stabilește că, în plan operațional, acțiunile militare executate simultan, în multiple medii de confruntare, și integrarea acestora în strategii hibride vor deveni un standard de acțiune și vor genera efecte superioare la țintă, ceea ce va influența modul de angajare a forțelor. Totodată, Strategia militară a României, în concordanță cu pozițiile NATO și SUA, evidențiază că în perioada 2021-2024 apărarea națională consolidată, care asigură o viziune unificată de ducere a operațiilor în viitor, reprezintă conceptul fundamental de operare al Armatei României, iar conceptul de operare integrat reprezintă o descriere a modului în care forțele armate își vor îndeplini misiunile și sarcinile stabilite, în format interinstituțional extins²⁰. Mai mult decât atât, Carta Albă a Apărării include procesul de decizie performant, sistem de comandă-control eficient și dezvoltarea capacităților întrunită și multidomeniu de răspuns în cerințele specifice stabilite pentru îndeplinirea misiunilor stabilite și a nivelului de ambiție²¹.

Pentru a asigura continuitatea strategiei militare aprobate în anul 2021, viitoarea strategie militară va trebui să abordeze tema procesului de transformare a Armatei României în consens cu cele desfășurate în cadrul NATO, UE și bineînțeles, SUA, respectiv adoptarea unui nou program pentru îndeplinirea noilor obligații din

NDPP, toate acestea pentru a realiza schimbările necesare în vederea tranziției către o structură de forțe flexibilă, multidomeniu, cu un spectru larg de capacități specifice secolului XXI, cu mijloace de luptă mai eficiente, bazată pe cunoașterea integrată a situației cadrului operațional, centrată pe luptătorul multispecializat, dotat cu mijloace de comunicații și de luptă care să îi asigure supraviețuirea în câmpul tactic, o cunoaștere situațională extinsă și o putere de foc mărită. Fiind un concept operațional care presupune implementarea de noi tehnologii și reorganizarea structurală a forțelor armate, activități care implică costuri ridicate, în faza de analiză, respectiv de documentare științifică și elaborare, trebuie încurajată participarea specialiștilor români la activități organizate de SUA și/ sau NATO cu privire la conceptul operațiilor multidomeniu. Aceste eforturi ale militarilor nu vor fi deloc ușoare având în vedere că în prezent Alianța Nord-Atlantică trebuie să facă față unor riscuri, pericole și amenințări noi, mediul de securitate internațional fiind marcat de mutații fără precedent.

Provocările inițiale privind adoptarea conceptului MDO pot fi împărțite în două mari categorii: deficite privind capacitățile/ capacitățile militare și limitările de natură politică. În primul rând, există o problemă privind terminologia: SUA și aliații săi nu au un mod consecvent de a descrie mediul multidomeniu sau operațiile multidomeniu, iar fără acest nomenclator comun este dificil să existe o înțelegere comună a spațiului de angajare. Bariera lingvistică poate fi extinsă la sisteme: multe dintre elementele imaginii operaționale comune, esențială pentru efectele convergente, sunt obținute de la senzori, după fuziunea automatizată a datelor. Totodată, dezvoltarea în paralel a unor tehnologii, lipsa sistemelor de operare comune, având în vedere inclusiv dezvoltarea platformelor autonome bazate pe inteligența artificială, pot duce la situația în care acestea să fie incompatibile, ori scopul final al concepției operațiilor multidomeniu este de a

depăși punctele forte ale adversarului, punându-l în fața mai multor dileme operaționale și/ sau tactice prin aplicarea combinată a unei poziții de forță calibrate, prin întrebuițarea formațiilor multidomeniu și prin convergența capabilităților în mai multe domenii, medii și funcții²².

Un alt decalaj major constă în capacitatea statelor aliate mai mici de a desfășura doar forțe până la nivel brigadă, pentru a sprijini operațiile aliate. Cel mai probabil, aceste state aliate mai mici nu dețin capabilități cibernetice avansate sau sisteme cu rază lungă de acțiune, fiind astfel mai dificil pentru acestea să știe ce informații sunt relevante pentru o structură de forțe de tip MDTF SUA sau ce efecte pot fi create pentru aceasta. În cele din urmă, povara instruirii odată cu introducerea conceptului MDO este aceea că anumite procese vor fi costisitoare pentru majoritatea aliaților. În acest sens, probabil că SUA vor trebui să sprijine aceste eforturi, pentru că dacă se antrenează împreună cu aceștia în exersarea MDO vor înțelege mai bine cum să folosească expertiza aliaților în continuumul competiției. De asemenea, obstacolele politice în calea adoptării conceptului MDO sunt în unele privințe mai critice. Spre exemplu, în esență, premisa SUA privind implementarea conceptului MDO este aceea că ar putea fi nevoită să se confrunte simultan cu China și Rusia. Cu toate acestea, nu toți aliații europeni văd neapărat China ca pe un competitor, iar acest tip de percepție a actorilor regionali sau globali de către statele membre UE sau NATO cunoaște o dinamică fără precedent.

Iată de ce provocările pentru adoptarea conceptului MDO de către aliați, prezentate în acest articol, nu sunt insurmontabile, dar arată că aliații trebuie să fie implicați pe tot parcursul procesului, pe măsură ce MDO este transformat din concept în doctrină. Putem afirma, de asemenea, în ceea ce privește adoptarea MDO, că pe termen scurt Armata României poate avea o abordare euristică. Totuși, pe termen mediu și lung, este imperativă abordarea holistică pentru a realiza schimbarea de paradigmă necesară

realizării interoperabilității dintre forțele armate proprii și cele aliate. Mai ales că, deși nu este menționată în documentele care definesc conceptul de operații multidomeniu, o ipoteză cheie privind MDO este că operațiile militare se vor desfășura pe teritoriul aliat, iar aliații vor juca un rol critic în faza de modelare a conflictului. Prin urmare, aliații sunt esențiali pentru succesul MDO atât în fazele de competiție și criză, cât și în faza de conflict armat, iar implementarea conceptului este imperativă.

Dacă privim implementarea conceptului operațiilor multidomeniu la nivel național ca fiind un proces, atunci putem enunța o serie de etape specifice acestui proces. În prima etapă, trebuie trecute în revistă toate resursele din cadrul Sistemului Național de Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională pentru a identifica și optimiza capacitățile relevante pentru executarea MDO. Ulterior, aceste capabilități trebuie incluse cât mai curând posibil în exercițiile militare. De exemplu, în cazul structurilor de apărare cibernetică, o asemenea abordare le-ar permite comandanților să înțeleagă potențialul structurilor, iar specialiștii în securitate cibernetică ar înțelege și mai bine rolul lor în desfășurarea operațiilor militare. Același lucru s-ar putea face cu sprijinul de informații primit de la alte structuri militare sau chiar civile, iar reprezentanții companiilor care sunt contractate să furnizeze astfel de servicii trebuie să fie implicați și ei în evenimentele de instruire.

În a doua etapă trebuie asigurată o cooperare mai intensă între categoriile de forțe, dar este necesară implicarea în eforturile de planificare și pregătire pentru apărarea țării și a altor entități. Este imperativ ca toate părțile implicate să fie conștiente de importanța schimbului de informații în timp util în cazul unui conflict. Participarea acestora la evenimentele de instruire le-ar permite să înțeleagă specificul operațiilor viitoare, precum și al altor elemente particulare, iar pentru a aprofunda înțelegerea conceptului MDO ar fi oportună și trimiterea cadrelor militare la diverse forme de pregătire din afara țării.

În al treilea rând, trebuie luate o serie de decizii cu privire la arhitectura schimbului de date și informații. Acestea pot fi luate împreună cu aliații NATO sau individual, dacă identificarea soluțiilor tehnice în Alianță durează prea mult. Cel mai probabil, țările NATO ar alege sistemul Combined Joint All-Domain Command and Control (CJADC2) al SUA; în cazul alegerii acestei soluții, va fi necesară înzestrarea forțelor armate cu o serie de senzori, iar acest lucru ar permite combinarea datelor disponibile într-un singur depozitar de informații și ar asigura utilizarea optimă a echipamentelor. În plus, datele ar fi disponibile și pentru alți aliați din NATO, în timpul conflictului, ceea ce ar îmbunătăți interoperabilitatea și ar crea premisele pentru ca operația să fie un succes. Este important de remarcat faptul că astăzi există multe soluții comerciale pe piață care permit integrarea senzorilor, controlul focului și al sistemelor care sprijină luarea deciziilor. În această etapă, reprezentanții forțelor armate ar trebui să se documenteze cu privire la testele subsistemului CJADC2 organizate de forțele armate ale SUA (de exemplu, testele forțelor terestre ale SUA - proiectul Convergence, testele forțelor navale ale SUA - proiectul Overmatch, sau testele forțelor aeriene ale SUA - Advanced Battle Management System). În cele din urmă, cadrul doctrinar trebuie să fie actualizat pentru a asigura instruirea personalului și pentru extinderea conștientizării eficienței MDO. Desigur, etapele menționate se pot suprapune și pot fi parcurse simultan²³.

Un alt aspect care ține de această schimbare de paradigmă este legat de restructurarea sistemelor de comandă și control din perspectiva executării operațiilor multidomeniu. În acest sens, pentru a fi în măsură să implementeze măsurile prevăzute în planurile sale regionale, NATO va trebui să revizuiască aranjamentele care țin de comandă și control, care au fost gândite până acum în jurul conceptului de Forță de Răspuns NATO (cuprinzând efective de aproximativ 40.000 de militari). Mai cu seamă că, pentru a face față unei

eventuale agresiuni militare venite din partea Federației Ruse, modelul de Forță NATO²⁴ este conceput ca o forță europeană capabilă să intervină cu efective de peste 100.000 de militari în termen de zece zile, aproximativ 200.000 de militari în zece până la treizeci de zile și cel puțin 500.000 de militari în treizeci de zile până la o sută optzeci de zile, iar modul în care operațiile multidomeniu se vor încadra în această nouă abordare este neclar. Așadar, acestea sunt condițiile în care România este nevoită să își dezvolte profilul strategic, iar tranziția la faza de implementare a conceptului operațiilor multidomeniu constituie o provocare majoră pentru Armata României.

CONCLUZII

Observăm că, pe plan internațional, se desfășoară o competiție acerbă, comparabilă în anumite privințe cu Războiul Rece, iar în acest context global statele cu o putere economică mai redusă, precum România, nu pot ține pasul; pentru a-și putea asigura securitatea se impune ca, în marja alianțelor politice, militare și a parteneriatelor strategice din care face parte, să deruleze un proces de înzestrare la nivelul forțelor armate și cu capacități tehnologice avansate și bineînțeles, se impune adoptarea conceptului operațional al operațiilor multidomeniu, pentru ca astfel forțele armate ale României să fie interoperabile cu armatele aliate și să fie în măsură să contracareze posibilele amenințări pe care le dezvoltă anumiți adversari.

În plus, pentru România, decizia partenerului strategic de a adopta conceptul de operații multidomeniu se reflectă în mod semnificativ în modul de elaborare a strategiei militare. Este esențial ca viitoarele documente programatice să includă referiri la acest concept, astfel încât să asigure coerența și alinierea cu partenerii strategici și să faciliteze integrarea deplină a operațiilor multidomeniu în cadrul național de apărare. Aceste măsuri vor spori șansele ca România să fie pregătită să răspundă provocărilor moderne și să își consolideze capacitățile

defensive pe termen lung, realizând securitatea prin cooperare, NATO și parteneriatele strategice reprezentând, în actualul context politico-militar, singurele modele eficiente de aplicare a tuturor componentelor securității.

Adoptarea conceptului de operații multidomeniu de către România se confruntă deci cu o provocare semnificativă în prezent, anume lipsa capacităților necesare pentru implementarea acestuia. Această insuficiență structurală determină necesitatea unei perioade extinse pentru a integra complet conceptul în structura de apărare națională. Prin urmare, România trebuie să aloce resurse substanțiale și să dezvolte strategiile adecvate pentru a atinge standardele necesare adoptării conceptului, ceea ce va impune un efort susținut pe termen lung.

Sun Tzu ne învață că expertul în bătălii caută să obțină victoria prin avantaje strategice și nu le cere oamenilor lui să-i aducă victoria. Astfel, provocările legate de adoptarea conceptului operațiilor multidomeniu prezentate în acest articol nu sunt de necombătut, dar ele evidențiază de ce NATO, implicit România, trebuie să fie implicate pe tot parcursul procesului, pe măsură ce MDO se transformă din concept în doctrină. Mai ales că, din anumite puncte de vedere,

obstacolele de natură politică în calea adoptării conceptului pot fi critice. Concret, armata nu are un rol în definirea politicilor viitoare, dar trebuie să informeze sistematic factorii de decizie politică cu privire la implicațiile dezvoltării cadrului doctrinar concomitent cu schimbarea paradigmatelor privind ducerea războiului.

O recomandare practică ar fi ca, până la depășirea provocărilor legate de adoptarea conceptului operațiilor multidomeniu, forțele armate române să valorifice pe deplin capacitățile unice specifice fiecărui stat membru NATO, bineînțeles cu respectarea principiului asumării echitabile a sarcinilor (*fair burden sharing*). Prin exploatarea acestei ferestre de oportunitate, România ar putea contribui la crearea unei forțe multinaționale bine instruite, interoperabile și capabile să execute operații multidomeniu. Această forță trebuie să fie pregătită să prevaleze în cazul unui conflict armat, în eventualitatea în care descurajarea ar eșua. Astfel, conectarea la activitățile comunităților de interes care contribuie la dezvoltarea/ implementarea MDO, utilizarea resurselor comune și experienței statelor membre NATO și/ sau UE se dovedesc esențiale pentru a asigura o apărare robustă și eficientă.

BIBLIOGRAFIE

1. DINSDALE Randal, *Multi-Domain Integration: Demystified*, Strategic Command, 11 octombrie 2021, <https://stratcommand.blog.gov.uk/2021/10/11/multi-domain-integration-demystified/>.
2. ELLISON Davis, SWEIJS Tim, "Empty promises? A year inside the world of multi-domain operations", *War on the rocks*, 22 ianuarie 2024, <https://warontherocks.com/2024/01/empty-promises-a-year-inside-the-world-of-multi-domain-operations/>.
3. IONIȚĂ Crăișor-Constantin, „Operațiile multidomeniu versus războiul de tip „MO-ZAIC”: cele mai noi dezvoltări tehnologice în cadrul acestor concepte operaționale”, *Impact strategic*, nr. 3-4, 2022, ISSN 1582-6511.
4. JUDSON Jen, "Multidomain operations concept will become doctrine this summer", *Defense News*, 24 martie 2022, <https://www.defensenews.com/land/2022/03/23/multidomain-operations-concept-will-become-docrinethis-summer/>.
5. MACHI Vivienne, "French forces prep for final phase of major multidomain exercise", *Defence News*, 14 aprilie 2023, <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/04/14/french-forces-prep-for-final-phase-of-major-multi-domain-exercise/>.
6. MILLEY Mark A., "Strategic Inflection Point: The Most Historically Significant and Fundamental Change in the Character of War Is Happening Now—While the Future Is Clouded in Mist and Uncertainty", *Joint Force Quarterly*, nr. 110, 7 iulie 2023, <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/3447159/strategic-inflection-point-the-most-historically-significant-and-fundamental-ch/>.
7. PALAVENIS Donatas, "Options for Small NATO Countries to Prepare for Multi-Domain Operations", *Small Wars Journal*, 16 iunie 2022, <https://www.smallwarsjournal.com/2022/06/16/options-small-nato-countries-prepare-multi-domain-operations/>.
8. WHETSTON Michael, *Experimenting With Joint Interoperability at Project Convergence Capstone 4*, Departamentul Apărării al SUA, 01 martie 2024, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3692657/experimenting-with-joint-interoperability-at-project-convergence-capstone-4/>.
9. *** Echipa ACT, *Multi-Domain Operations: Enabling NATO to Out-pace and Out-think its Adversaries*, ACT, 29 iulie 2022, <https://www.act.nato.int/article/multi-domain-operations-enabling-nato-to-out-pace-and-out-think-its-adversaries/>.
10. *** Echipa ACT, *Multi-Domain Operations in NATO - Explained - NATO's ACT*, 05 octombrie 2023, <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/>.
11. *** US Department of the Army, *Field Manual, FM 3-0 Operations*, 01 octombrie 2022, <https://irp.fas.org/doddir/army/fm3-0.pdf>.
12. *** Forțele Aeriene portugheze, *Portuguese Air Force organizes multinational exercise Real Thaw 2023*, 16 februarie 2023, <https://www.emfa.pt/news-4030-portuguese-air-force-organizes-multinational-exercise-real-thaw-2023>.
13. *** Government of Canada, *Joint Experimentation at the Canadian Joint Warfare Centre*, 10 august 2023, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/maple-leaf/defence/2023/08/joint-experimentation-canadian-joint-warfare-centre.html>, accesat la 23.07.2025.
14. *** Ministerul Apărării Naționale, *Carta Albă a Apărării*, ediția 2021, 11 mai 2021, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/242221>.
15. *** Ministerul Apărării Naționale, *Strategia militară a României*, 11 august 2021, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/245326>.
16. *** NATO Standardization Office, *AJP-01. Allied Joint Doctrine*, ediția F, versiunea 1, decembrie 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1128191/AJP01_EdF_V1.pdf.
17. *** Allied Air Command Public Affairs Office, *Multinational exercise real thaw begins in Portugal*, 2023, <https://ac.nato.int/archive/2023/multinational-exercise-real-thaw-begins-in-portugal>.

- ¹ Echipa ACT, *Multi-Domain Operations in NATO - Explained - NATO's ACT*, 05 octombrie 2023, <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/>, accesat la 23.07.2025.
- ² Crăișor-Constantin Ioniță, „Operațiile multidomeniu versus războiul de tip „MOZAIC”: cele mai noi dezvoltări tehnologice în cadrul acestor concepte operaționale”, *Impact strategic*, nr. 3-4, 2022, ISSN 1582-6511, p. 10.
- ³ Jen Judson, ”Multidomain operations concept will become doctrine this summer”, *Defense News*, 24 martie 2022, <https://www.defensenews.com/land/2022/03/23/multidomain-operations-concept-will-become-doctrinethis-summer/>, accesat la 23.07.2025.
- ⁴ US Department of the Army, *Field Manual, FM 3-0 Operations*, 01 octombrie 2022, <https://irp.fas.org/doddir/army/fm3-0.pdf>, accesat la 23.07.2025.
- ⁵ *Idem*.
- ⁶ *Idem*.
- ⁷ NATO Standardization Office, *AJP-01. Allied Joint Doctrine*, ediția F, versiunea 1, decembrie 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1128191/AJP01_EdF_V1.pdf.
- ⁸ Davis Ellison, Tim Sweijts, ”Empty promises? A year inside the world of multi-domain operations”, *War on the Rocks*, 22 ianuarie 2024, <https://warontherocks.com/2024/01/empty-promises-a-year-inside-the-world-of-multi-domain-operations/>, accesat la 23.07.2025.
- ⁹ Echipa ACT, *Multi-Domain Operations: Enabling NATO to Out-pace and Out-think its Adversaries*, 29 iulie 2022, <https://www.act.nato.int/article/multi-domain-operations-enabling-nato-to-out-pace-and-out-think-its-adversaries/>, accesat la 23.07.2025.
- ¹⁰ Cele două comenzi strategice ale NATO sunt Allied Command Operations (ACO), cu sediul la Cartierul General Suprem al Puterilor Aliate din Europa (SHAPE), și NATO Allied Command Transformation (ACT). ACO și ACT au cooperat îndeaproape la conceptualizarea MDO NATO și lucrează acum împreună la implementarea operațională a conceptului.
- ¹¹ Ranald Dinsdale, *Multi-Domain Integration: Demystified*, Strategic Command, 11 octombrie 2021, <https://stratcommand.blog.gov.uk/2021/10/11/multi-domain-integration-demystified/>, accesat la 23.07.2025.
- ¹² Vivienne Machi, ”French forces prep for final phase of major multidomain exercise”, *Defence News*, 14 aprilie 2023, <https://www.defensenews.com/global/europe/2023/04/14/french-forces-prep-for-final-phase-of-major-multi-domain-exercise/>, accesat la 23.07.2025.
- ¹³ Government of Canada, *Joint Experimentation at the Canadian Joint Warfare Centre*, 10 august 2023, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/maple-leaf/defence/2023/08/joint-experimentation-canadian-joint-warfare-centre.html>, accesat la 23.07.2025.
- ¹⁴ Forțele Aeriene portugheze, *Portuguese Air Force organizes multinational exercise Real Thaw 2023*, 16 februarie 2023, <https://www.emfa.pt/news-4030-portuguese-air-force-organizes-multinational-exercise-real-thaw-2023>, accesat la 23.07.2025.
- ¹⁵ Echipa ACT, *Multi-Domain Operations: Enabling NATO to Out-pace and Out-think its Adversaries*, 29 iulie 2022, <https://www.act.nato.int/article/multi-domain-operations-enabling-nato-to-out-pace-and-out-think-its-adversaries/>, accesat la 23.07.2025.
- ¹⁶ Echipa ACT, *Multi-Domain Operations in NATO - Explained - NATO's ACT*, 05 octombrie 2023, <https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/>, accesat la 23.07.2025.
- ¹⁷ Mark A. Milley, ”Strategic Inflection Point: The Most Historically Significant and Fundamental Change in the Character of War Is Happening Now—While the Future Is Clouded in Mist and Uncertainty”, *Joint Force Quarterly*, nr. 110, 7 iulie 2023, <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/3447159/strategic-inflection-point-the-most-historically-significant-and-fundamental-ch/>, accesat la 23.07.2025.
- ¹⁸ Proiectul Convergence reprezintă campania de învățare, experimentare și demonstrare a Forțelor Terestre SUA care vizează integrarea sistemelor de armament și sistemelor de comandă și control ale Forțelor Terestre SUA cu cele ale restului Forței Întrunite. Finalitatea procesului constă în validarea Forțelor Terestre SUA ca forțe capabile să producă efecte în toate domeniile pentru depășirea adversarilor atât în competiție, cât și în conflict.
- ¹⁹ Michael Whetston, *Experimenting with Joint Interoperability at Project Convergence Capstone 4*, Departamentul Apărării al SUA, 01 martie 2024, <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3692657/experimenting-with-joint-interoperability-at-project-convergence-capstone-4/>, accesat la 23.07.2025.
- ²⁰ Ministerul Apărării Naționale, *Strategia militară a României*, 11 august 2021, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/245326>, accesat la 24.07.2025, Capitolul V - Concepte operaționale.
- ²¹ Ministerul Apărării Naționale, *Carta Albă a Apărării*, ediția 2021, 11 mai 2021, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/242221>, accesat la 24.07.2025, Capitolul III - Nivelul de ambiție.
- ²² Crăișor-Constantin Ioniță, „Operațiile multidomeniu versus războiul de tip „MOZAIC”: cele mai noi dezvoltări tehnologice în cadrul acestor concepte operaționale”, *Impact strategic*, nr. 3-4, 2022, ISSN 1582-6511, p. 11.
- ²³ Donatas Palavenis, ”Options for Small NATO Countries to Prepare for Multi-Domain Operations”, *Small Wars Journal*, 16 iunie 2022, <https://www.smallwarsjournal.com/2022/06/16/options-small-nato-countries-prepare-multi-domain-operations/>, accesat la 24.07.2025.
- ²⁴ *New NATO Force Model*, NATO, 2022, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-infographic-new-nato-force-model.pdf, accesat la 23.07.2025.

TEHNOLOGIILE EMERGENTE ȘI DISRUPTIVE – DELIMITĂRI CONCEPTUALE ÎN CONTEXTUL ACȚIUNILOR MILITARE ACTUALE

*Răzvan-Georgian ZMĂDU**

Abstract

The Fourth Industrial Revolution has increasingly impacted force structures, including regular armed forces, intelligence agencies, as well as irregular forces, paramilitary organizations, and civilian security firms specialized in emerging and disruptive technologies. Quantum computing, artificial intelligence, autonomous systems, biotechnology, space technologies, and supersonic vehicles have emerged as salient trends to which military organizations are progressively exhibiting openness.

The current regional and global security environment highlights the inextricable connection between emerging and disruptive technologies and contemporary military operations. Technological advances have facilitated the development of industrial sectors capable of ensuring information supremacy to achieve objectives at all operational levels.

The exponential evolution of technology is reshaping military operations, introducing new forms of hybrid threats alongside conventional warfare elements, requiring the streamlining and adaptation of military actions across all categories of armed forces to fulfill their constitutionally and legally mandated missions.

This article seeks to analyze the revolution in military affairs by elucidating how emerging and disruptive technologies, including artificial intelligence, autonomous systems, cyber warfare, big data analysis, and hypersonic capabilities, have redefined the doctrine, structure, and combat strategies of modern military entities, resulting in a profound transformation of military operations and the regional and global balance of power.

Keywords: *emerging technology; disruptive technology; military actions; industrial revolution; revolution in military affairs.*

**Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

INTRODUCERE

Revoluția industrială a avut mai multe etape de-a lungul istoriei, iar tehnologia și dezvoltarea acesteia au influențat toate domeniile, de la economie la cultură, de la structura claselor sociale la evoluția relațiilor internaționale. Aceasta a influențat inclusiv acțiunile militare și, din această perspectivă, regăsim conceptul de „*revoluție militară*”, care definește transformările majore și sistemice în domeniul acțiunilor militare cu impact atât la nivelul echipamentelor și tehnicii militare, cât și la nivelul resurselor umane, a doctrinelor, strategiilor și procedurilor militare, fiind, în esență, o schimbare de paradigmă în gândirea militară. Mai mult, termenul a evoluat spre conceptul de „*revoluție în afaceri militare*” (RMA/ Revolution in Military Affairs), care descrie modul în care tehnologia transformă fundamental natura și desfășurarea acțiunilor militare.

Conceptul, a apărut inițial în gândirea militară a Uniunii Sovietice, în contextul dezvoltării capacităților nucleare, dar și a noilor tehnologii dezvoltate în perioada Războiului Rece. Mai târziu, termenul este regăsit și în documentele armatelor occidentale, dar suferă o transformare în sensul că accentul trece de la o schimbare obiectivă, materială, la o schimbare organizațională, influențată de tehnologia informației.

Deși termenul a fost definit/ conceptualizat pe timpul Războiului Rece, exemple când tehnologia a evoluat și a adus victorii pe câmpurile de luptă pot fi ordonate cronologic, astfel:

- fabricarea de nave de război cu aburi și blindaj metalic și renunțarea la nave cu pânze;
- folosirea tancurilor, avionelor, rachetelor, radioului și a radarului în cel de-al Doilea Război Mondial; mai mult putem exemplifica războiul de tip „blitzkrieg”, unde superioritatea operațională a Franței a fost învinsă de o combinație de tancuri, aviație și legături radio folosite într-o manieră inovatoare de armata germană;

- apariția capacităților militare și a vectorilor de lovire care puteau transporta încărcături nucleare la distanțe mari.

Tehnologia este un vector de schimbări în domeniul militar, iar Revoluția în Afaceri Militare reprezintă o triadă de procese interdependente: tehnologie, doctrină și organizare/ reorganizare. Dacă aducem în atenție domeniul intelligence, la acest moment, putem afirma că RMA se bazează pe sisteme integrate de culegere, procesare și exploatare a datelor și optimizare permanentă a deciziei. În același timp, RMA este o evoluție spre cunoaștere aplicată la nivelul sistemului militar, cu accent pe planificarea și conducerea acțiunilor militare, cu utilizarea de tehnologii emergente sau disruptive. Astfel, informația devine arma principală în cazul unei crize sau a unui conflict, iar prin fluxul tehnologic oferit (ex.: inteligența artificială) procesul de luare a deciziilor se poate automatiza, prin schimbarea mijloacelor utilizate (care produc efecte asupra deciziei pe toate palierele nivelurilor operaționale).

De-a lungul istoriei, tehnologiile emergente și disruptive (TED) s-au dezvoltat și au fost utilizate, cu precădere, în domeniul militar, pentru ca apoi să fie preluate și utilizate de industria civilă. La acest moment, se observă o schimbare de paradigmă, în sensul că noile tehnologii sunt, în primul rând, rezultatul investițiilor civile în domeniu și în pasul următor acestea sunt transferate către domeniul militar (capacități militare), în funcție de solicitările decidenților politico-militari.

Definirea acestor concepte reprezintă o necesitate practică pentru sistemul decizional al oricărei organizații, indiferent de natura ei, iar înțelegerea corectă a acestora poate face diferența între victorie sau înfrângere, între anticiparea unei schimbări sau surprinderea de către acesta.

În realizarea acestui studiu am avut în vedere utilizarea metodei de culegere a informațiilor și de documentare a surselor primare și secundare, dar și metode de culegere, procesare și analiză a informațiilor din surse deschise (publicații științifice sau rapoarte ale unor instituții aparținând unor organizații internaționale sau

entități statale). Ca și metode de documentare a conceptelor teoretice, am utilizat concomitent două metode distincte, cu posibilitatea extinderii acestora, și anume: analiza bibliometrică (metoda de revizuire sistemică a literaturii de specialitate) și studiul de caz.

DIMENSIUNEA TEORETICO-MILITARĂ A TEHNOLOGIILOR EMERGENTE ȘI DISRUPTIVE

Una dintre primele lucrări științifice care au tratat domeniul tehnologiilor emergente a fost cartea „The Evolution of Technology”, scrisă de George Basalla (în 2010), unde tehnologiile emergente erau prezentate ca tehnologii dezvoltate de către firme mici, înființate tocmai pentru a dezvolta aceste noi tehnologii și care din punct de vedere financiar nu aveau așteptări prea mari, în sensul că raportul performanță - preț era scăzut; noua tehnologie era inovatoare, dar prețul său rămânea scăzut, cu multe erori pe parcursul dezvoltării acesteia, nefiind, astfel, un model de business de urmat¹. În esență, ideea centrală a lucrării era simplă, dar profundă, în sensul că tehnologia nu avansează prin salturi revoluționare, ci evoluează printr-un proces gradual și continuu, similar evoluției biologice descrise de Charles Darwin.

La rândul său, Universitatea din Hamburg definește tehnologiile emergente ca acele tehnologii, descoperiri științifice și aplicații tehnologice care nu au atins încă maturitatea sau nu sunt utilizate pe scară largă, dar se anticipează că vor avea un efect major – poate chiar disruptiv – asupra păcii și securității internaționale. Este important să recunoaștem provocările conceptuale ale tehnologiilor emergente și ambiguitatea legată de momentul în care o tehnologie atinge maturitatea și dacă are sau nu un efect disruptiv. Această problemă de definire este deosebit de dificilă în contextul competiției geopolitice și tehnologice, în condițiile în care statele își dezvoltă rapid arsenalele pentru a încorpora tehnologii precum inteligența artificială².

O altă abordare apare în volumul „Wharton on Managing Emerging Technologies”, elaborat de George S. Day, Paul J. H. Schoemaker și

Robert E. Gunther, care definesc tehnologiile emergente ca inovații bazate pe știință, cu potențialul de a crea o nouă industrie sau de a transforma una existentă³. Acestea includ tehnologii radicale care apar din tehnologii noi sau tehnologii incrementale care rezultă din convergența tehnologiilor existente. Astfel, prin definiție, tehnologiile emergente oferă o sursă bogată de oportunități de piață pentru unele firme și provocări pentru altele, în unele cazuri distrugând firmele existente. Mai mult, se poate observa că termenul „tehnologie” este folosit și pentru a desemna procesul de transformare a cunoștințelor de bază în aplicații utile, astfel încât tehnologia apare ca un set de competențe bazate pe discipline care sunt aplicate produselor și piețelor specifice.

Un studiu de referință în definirea academică a tehnologiei emergente este „What is an emerging technology?”, de Daniele Rotolo, Diana Hick și Ben R. Martin, publicat în revista *Research Policy*, în anul 2015, unde aceasta este prezentată ca o tehnologie radical inovatoare și cu o creștere relativ rapidă, caracterizată printr-un anumit grad de coerență ce se menține în timp și cu potențialul de a exercita un impact considerabil asupra domeniului socio-economic; acest impact este observat în ceea ce privește componența actorilor, a instituțiilor și a tiparelor de interacțiune dintre aceștia, alături de procesele asociate de producere a cunoașterii. Cu toate acestea, impactul său cel mai proeminent se situează în viitor și, prin urmare, în faza sa de emergență este oarecum incert și ambiguu⁴.

Mai mult, autorii acestui studiu merg mai departe în definirea acestor tehnologii și identifică *cinci atribute* fundamentale care le sunt caracteristice:

- noutate radicală (*radical novelty*): tehnologia nu este o simplă îmbunătățire incrementală, ci introduce o metodă, o funcționalitate sau un principiu de funcționare fundamental nou (de exemplu, IA care poate învăța autonom din date reprezintă o noutate radicală față de aplicațiile software programate explicit pentru o anumită sarcină);

- creștere relativ rapidă (*relatively fast growth*): tehnologia demonstrează o accelerare vizibilă în dezvoltarea sa/ acest lucru se poate măsura prin indicatori precum creșterea exponențială a numărului de publicații științifice, a brevetelor de invenție/ a adoptării acestora pe piață, a investițiilor de capital de risc);
- coerență (*coherence*): în timp, diferitele eforturi de cercetare încep să se cristalizeze în jurul unui concept sau al unei denumiri comune/ tehnologia capătă o identitate proprie, recunoscută de comunitatea științifică și de practicieni (de exemplu, termenul „blockchain” a adus coerență unui câmp de cercetare anterior fragmentat între studii științifice și criptografie);
- impact proeminent (*prominent impact*): tehnologia deține potențialul de a afecta în mod semnificativ unul sau mai multe sectoare ale economiei, societății sau, în context militar, de a schimba fundamental modul în care se poartă războiul/ acest impact este adesea disruptiv, putând crea noi industrii și distrugându-le pe cele vechi sau anulând avantaje strategice consacrate;
- incertitudine și ambiguitate (*uncertainty and ambiguity*): deoarece se află într-un stadiu incipient, traiectoria finală a tehnologiei este nesigură (există incertitudine cu privire la forma finală pe care o va lua, la performanțele pe care le va atinge, la spectrul complet de aplicații și la consecințele sale pe termen lung, atât cele pozitive, cât și cele negative)/ această incertitudine face dificilă, dar absolut necesară, elaborarea de politici de reglementare și strategii de adaptare.

Dacă luăm în considerare definiția din Dicționarul explicativ al limbii române, „teoria evoluției emergente” reprezintă o „teorie idealistă și metafizică cu privire la procesul dezvoltării, potrivit căreia apariția noilor calități este absolut spontană și imprevizibilă⁵”. Pe de altă parte, literatura de specialitate abordează conceptul de *tehnologie militară emergentă* dintr-o perspectivă multidimensională, încercând

să definească și să clasifice inovațiile care au potențialul de a transforma fundamental natura conflictelor armate, iar istoria conflictelor militare este intrinsec legată de progresul tehnologic. De la inventarea prafului de pușcă la dezvoltarea armelor nucleare și a tehnologiei *stealth*⁶, inovațiile tehnologice au oferit avantaje decisive celor care le-au adoptat primii⁷.

Tehnologiile emergente vor stimula cursa înarmărilor și vor avea impact în descurajarea și declanșarea conflictelor, având în vedere că prin caracteristicile tehnice și tactice vor putea crea instabilitate și, astfel, adversarii vor fi tentați să atace, creând premisele transformării crizelor în războaie care vor fi mult mai intense. De asemenea, tehnologia ar putea remodela natura vulnerabilităților militare și, astfel, ar crește semnificativ apetitul pentru un conflict; astfel, din punct de vedere istoric, evoluțiile tehnologice sunt mai susceptibile de a duce la război atunci când introduc noi vulnerabilități pe care adversarii le pot exploata⁸.

NATO definește termenul „emergent”, în raportul ”Science & Technology Trends 2023-2043: Across the Physical, Biological, and Information Domains”, ca unul care indică descoperiri științifice noi, aflate în stadii incipiente de dezvoltare, tehnologii care încorporează o natură incertă și riscantă, și incertitudinea impactului lor potențial asupra capabilităților militare. Acest raport folosește termenul pentru a desemna tehnologii noi sau în dezvoltare incipientă și descoperiri științifice despre care se preconizează că vor atinge maturitatea în perioada 2023-2043. Cunoștințe științifice nu sunt integrate pe scară largă în tehnologii ale căror efecte asupra funcțiilor de apărare, securitate și de ansamblu ale Alianței sunt neclare.

În acest raport⁹ sunt detaliate tehnologiile emergente de interes pentru Alianța Nord-Atlantică, astfel: (a) tehnologia cuantică, împărțită în trei subdomenii (care se suprapun) – calcul cuantic, comunicații cuantice și senzori cuantici, dar și alte două domenii de cercetare la fel de importante, precum materialele cuantice și optica cuantică (cu orizont de timp de implementare în capabilități militare începând cu anul 2035);

(b) biotehnologie sau tehnologii de perfecționare biologică și umană (BHET - Bio and Human Enhancement Technologies); (c) materiale și fabricare avansată.

Componenta de cercetare a Congresului american (Congressional Research Service) a emis un raport, atât în anul 2022, cât și în anul 2024, despre tehnologiile emergente și modul în care acestea pot sprijini armata națională a SUA să lupte și să câștige confruntările din viitor. Astfel, într-un raport, cu titlul „Emerging Military Technologies: Background and Issues for Congress”, sunt prezentate tehnologiile emergente¹⁰ din sfera de interes a armatelor Statelor Unite ale Americii, R.P. Chineze și F.Ruse, astfel: inteligența artificială; sisteme autonome letale; arme hipersonice; biotehnologie; arme energetice direcționate; tehnologie cuantică.

Națiunile și alianțele care vor reuși să identifice, să dezvolte și să integreze eficient aceste tehnologii vor obține un avantaj competitiv decisiv în deceniile următoare. Ignorarea sau subestimarea acestui val transformățional echivalează cu o vulnerabilitate strategică majoră, similară cu cea a armatelor care au ignorat potențialul tancului sau al aviației în perioada interbelică. NATO a înțeles foarte bine importanța strategică și impactul acestor tehnologii în spațiile de luptă, iar la summitul de la Bruxelles (din 2021) a recunoscut explicit această miză, lansând Acceleratorul de Inovare în Domeniul Apărării pentru Atlanticul de Nord (DIANA) și Fondul NATO pentru Inovare. În cadrul DIANA, poate cea mai importantă componentă a acestui program este focusul pe utilizarea duală a tehnologiei, inclusiv prin asigurarea succesului comercial pe piețele civile, de apărare și securitate, al celor care investesc în inovațiile din industria de resort.

Tehnologiile disruptive produc schimbări fundamentale la nivelul puterii militare contemporane, prin transformări ale structurilor organizaționale, procedurilor și regulamentelor pe toate nivelurile operaționale, dar și prin modelarea conflictului în sine (ex.: modificarea

dependențelor dintre formele, procedeele și tehnicile de luptă). Una dintre caracteristicile esențiale ale tehnologiei disruptive pe câmpul de luptă o reprezintă asimetria efectelor. Astfel, actori statali și non-statali cu acces limitat la resurse pot să erodeze sau să contrabalanseze avantajele militare convenționale ale altor state¹¹.

Conceptul de „*tehnologie disruptivă*” apare mai întâi în mediul de business, în articolul publicat în Harvard Business Review (în 1995), intitulat „Disruptive Technologies: Catching the Wave”. Conceptul a fost ulterior reluat și dezvoltat în cartea „The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail” (1997), devenită un etalon în domeniul lucrărilor privind inovarea contemporană. În această lucrare, autorul (Clayton M. Christensen) explica paradoxul reprezentat de eșecul companiilor de succes la apariția de tehnologi noi și disruptive, cu toate că dispun de resurse, experiență și capacități de producție avansate. Pornind de la ideea că succesul organizațional anterior poate deveni, paradoxal, un obstacol major în procesul de adaptare la schimbare, studiul argumentează faptul că organizațiile consacrate nu eșuează din cauza unui deficit de competență profesională sau un leadership ineficient, ci ca urmare a inerției generate de acele procese și valori interne care au contribuit la succesul anterior și care, ulterior, devin obstacole în fața adaptării la o nouă realitate, datorată schimbării de paradigmă în domeniul tehnologic¹².

În anul 2003, Clayton M. Christensen, împreună cu Michael Raynor, publică „The Innovator's Solution”, lucrare care extinde și dezvoltă conceptul din „The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail”, cu accent pe termenul „disruptive innovation”. Prin schimbarea semantică se aduce în prim-plan faptul că termenul „disruptiv” nu este limitat doar la evoluția tehnologică, ci este un proces care se poate aplica în mai multe domenii (economic, organizațional și militar), fiind, în esență, un rezultat al interacțiunii dintre acestea¹³.

Conceptul rămâne, totuși, în zona de afaceri/comercială, chiar dacă în anul 2006 un alt autor, Costas Markides, aduce argumente oarecum

diferite în articolul „Disruptive Innovation: In Need of Better Theory”, în sensul că termenul „disruptiv” nu provine din segmente mai puțin profitabile ale pieței, ci din capacitatea de a schimba ierarhia într-o ramură a industriei, prin modul în care un produs este poziționat pe piață, livrat către clienți și apoi mediatizat. În esență, „tehnologiile disruptive” sau „inovațiile disruptive” nu sunt neapărat inferioare de la început, dar produc modificări ale standardelor din piață, modificând modelele de afaceri¹⁴.

În același an și în același număr al publicației „Journal of Product Innovation Management” un alt autor, Gerard Tellis, în articolul „Disruptive Technology or Visionary Leadership?”, propune o viziune complementară a conceptului de tehnologie disruptivă, aducând în atenție dimensiunea comportamentală a clienților sau cumpărătorilor și reducând impactul unei noi tehnologii. În fapt, această teorie, reprezintă un moment definitoriu în maturizarea conceptelor, prin accentuarea modului în care acționează consumatorii la schimbări și prin diminuarea rolului aportului tehnologic¹⁵.

În anul 2010, Dan Yu și Chai Chen Hang marchează o etapă distinctă în cadrul evoluției conceptuale a termenului de „disruptiv”, în articolul „A Reflective Review of Disruptive Innovation Theory.” În esență, cei doi autori argumentează că o tehnologie emergentă devine disruptivă atunci când acesta conduce către un nou mod de producție, distribuție sau consum, astfel încât avantajele competitive anterioare devin irelevante¹⁶.

După două decenii de la introducerea termenului de „disruptiv”, Rolf Reinhardt și Sebastian Gurtner îl redefinesc în articolul „Differences Between Early Adopters of Disruptive and Sustaining Innovations”, cu mențiunea că tehnologiile disruptive oferă o dimensiune alternativă de performanță, care nu produce valoare pe o piață dominantă, valoarea acesteia fiind ridicată pentru o anumită categorie de consumatori. Perspectiva nouă asupra conceptului se datorează, în mare măsură, și apariției unei economii digitale, unde performanțele nu sunt măsurate doar de

caracteristici tehnice, ci și de experiența și valoarea contextuală a acesteia. Definiția oferită de autori este, în fapt, o maturizare teoretică a conceptului, prin reinterpretația ideilor lui Clayton M. Christensen într-un context actual, unde fenomenul disruptiv devine un proces de schimbare a semnificației performanței¹⁷.

Doar la un an distanță, mai mulți autori, extind conceptul de „inovație disruptivă”, formulat inițial de Clayton M. Christensen, prin argumentarea faptului că aceasta nu transformă piața în adevăratul sens al mecanismelor acesteia, ci valorile pe care consumatorii/ cumpărătorii le percep, fenomen care schimbă fundamental structura pieței, dar și relația dintre industrie și cumpărător. Cu toate că esența conceptului rămâne neschimbată, în articolul „Defining and Identifying Disruptive Innovations” (autori Delmer Nagy, Joseph Schuessler și Alan Dubinsky) este introdusă o altă perspectivă asupra performanței și valorilor percepute¹⁸.

În anul 2018, un alt autor, Yuliani Suseno, publică articolul „Disruptive Innovation and the Creation of Social Capital in Indonesia’s Urban Communities”, în care se redefinesc oarecum conceptul de „inovație disruptivă”, prin sublinierea faptului că evoluția spre aceasta nu se limitează la ceva radical, ci implică o reconfigurare a cadrului acțional și competitiv. Astfel, termenul „inovație disruptivă” presupune, în esență, utilizarea unei noi tehnologii sau a unui model nou de afaceri, care înlocuiește procedurile și procesele tradiționale, generând astfel cereri, competitori și piețe de desfacere noi. În același timp, se menționează faptul că ecosistemele digitale influențează exponențial transformarea tehnologiilor emergente în tehnologii disruptive, iar această metamorfoză devine un proces recurent, nu unul singular¹⁹.

Nu în ultimul rând, este necesar a fi menționat articolul „A Literature Review of Disruptive Innovation: What it Is, How it Works and Where it Goes” al autorilor Steven Si și Hui Chen, apărut în anul 2020, în cadrul căruia s-a realizat o analiză bibliografică complexă a conceptului de „inovație disruptivă”. Autorii clarifică transformarea tehnologică care dă naștere fenomenului

disruptiv, prin capacitatea de valorificare a erorilor și imperfecțiunilor existente în piață, care produce, în final, o schimbare în ierarhia liderilor tradiționali de către alți competitori, mai adaptabili la progresul tehnologic²⁰. Succesul transformării tehnologiilor emergente în tehnologii disruptive depinde, în mare măsură, de capacitatea acestora de valorificare a pieței existente, cu accent pe nișele de piață, unde actori dominanți nu mai pot răspunde eficient cerințelor clienților marginali.

Transformarea și evoluția tehnologică este strâns legată de transformarea socială, iar digitalizarea a devenit un mecanism care accelerează evoluția tehnologică și, astfel, unele dintre tehnologiile emergente se transformă, prin dezvoltare, testare și validare, în tehnologii disruptive.

Modelul conceptual al transformării tehnologiilor emergente în unele disruptive este prezentat în Figura nr. 1.

complexă dintre progresele tehnologice, războiul modern și riscul mereu prezent al escaladării nucleare. Aici, pericolul principal al tehnologiilor emergente nu constă neapărat în superioritatea lor tactică pe câmpul de luptă, ci în capacitatea lor de a induce o percepție distorsionată a puterii. Dintre TED puse în practică în conflictul din Ucraina putem enumera următoarele:

- *sisteme de armament supersonice* (precum rachetele Kinzhal) – utilizate în mai multe ocazii, dar care au avut un impact strategic minim, utilizarea lor fiind considerată mai mult o propagandă scumpă decât o necesitate militară;
- *dronelile și sistemele autonome* – au cunoscut în acest conflict apogeul utilizării lor de ambele părți, atât cele de factură militară, cât, în special, cele comerciale; deși s-a discutat mult despre drone autonome, până la acest moment nu au

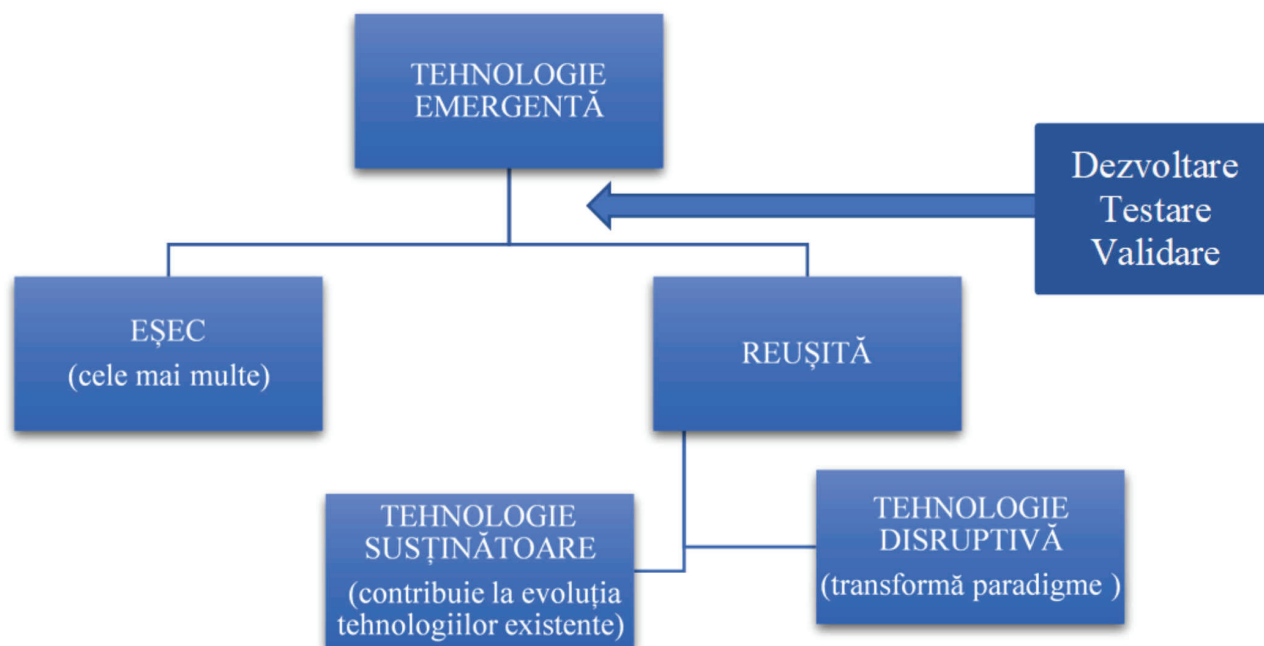

Fig. 1 – Procesul de transformare a tehnologiilor emergente în tehnologii disruptive

ADAPTAREA ACȚIUNILOR MILITARE LA NOILE TEHNOLOGII

Atunci când aducem în atenție conflictele moderne și implicațiile utilizării TED în desfășurarea acțiunilor militare, putem analiza conflictul din Ucraina, care explorează relația

fost identificate sisteme de acest fel care au fost utilizate fără intervenția umană;

- *inteligența artificială* – a fost folosită atât pentru culegerea și interpretarea datelor, dar și pentru recunoaștere facială pentru a identifica agenții și militarii ruși, procesarea limbajului natural pentru recunoașterea vocii, transcrierea, dar și

- servicii de translație și prezicerea nevoilor Ucrainei în materie de muniție și arme;
- *operațiuni cyber* – utilizate de ambele tabere, cu impact asupra infrastructurilor critice, lansate cu precădere pentru a perturba sau degrada funcțiile guvernamentale și militare, precum și pentru submina încrederea publicului în instituții;
 - *capabilități antisatelit (ASAT²¹)* – utilizate cu precădere în utilizarea energiei dirijate pentru a detecta, bruia și contracara semnalele de la sateliți.

Dacă luăm în considerare conflictul din Ucraina, TED au avut un efect de încurajare a agresiunii, reducând costurile percepute ale unei intervenții militare pentru Rusia, țara considerată inițial superioară tehnologic. Aceste tehnologii riscă să inducă un fals sentiment de supremație statelor care iau în calcul declanșarea unei operațiuni militare. Dincolo de acest impuls inițial, dovezile sunt limitate în privința unui efect direct de escaladare sau dezescaladare pe câmpul de luptă.

Cazul războiului din Ucraina evidențiază, de asemenea, rolul noilor actori, noilor căi de escaladare și noilor scări de timp în conflictele contemporane, toate acestea fiind legate de impactul tehnologiilor emergente și disruptive. Prin conferirea unui fals sentiment de supremație, noile tehnologii ar putea atrage actorii nucleari în crize pe care altfel le-ar fi evitat și ar putea duce la impasuri strategice cu costuri potențial ridicate pentru încetarea conflictului, fie din punct de vedere politic, fie militar.

Având în vedere multiplele sancțiuni economice, financiare și tehnologice impuse Rusiei după reînnoirea atacului său asupra Ucrainei (2022), barierele existente în calea achiziționării și implementării de către Moscova a TED s-ar putea accentua în anii următori. Cu toate acestea, rolul TED în Ucraina nu ar trebui să inspire automulțumire, deoarece dezvoltarea acestora va avea implicații pentru politica nucleară și va necesita abordări mai incluzive pentru reducerea riscurilor și controlul armamentelor,

inclusiv o concentrare sporită pe comportamente, mai degrabă decât pe capabilități²².

De asemenea, este necesară conectarea TED și, implicit, a capabilităților militare la oferirea de soluții pașnice prin descurajarea actorilor statali și non-statali în declanșarea unui conflict, similar cu deținerea de arme nucleare. Se are în vedere impactul TED, cu precădere dronele, dar și capabilitățile cibernetice și IA, asupra relațiilor din cadrul politicii internaționale. De asemenea, există și dezacorduri între specialiști cu privire la eventualele consecințe ale utilizării acestor tehnologii. Unii dintre ei, aflați în majoritate, apreciază că impactul acestor tehnologii va fi influențat de capacitatea și abilitatea organizațiilor militare de a atinge obiectivele politice²³.

TED, cum ar fi armele autonome, inteligența artificială, tehnologia cibernetică și vehiculele hipersonice, au un impact major și asupra stabilității strategice. Astfel, prin utilizarea acestora se pot schimba și contrabalansa echilibrul de putere existent pe toate nivelurile operaționale, dar mai ales la nivel strategic. În mai multe medii academice, politice și militare, există profunde îngrijorări legate de faptul că proliferarea TED va schimba ierarhia puterilor militare actuale. De asemenea, este adus în atenție faptul că, după mai bine de 70 de ani de dominație a armamentului nuclear ca factor principal al descurajării, TED sfidează clasificarea actuală a puterilor și poate produce efecte și consecințe asupra stabilității geopolitice actuale. Pericolul cel mai mare al TED militare nu constă neapărat în capacitățile tehnice ale acestora, ci în impactul lor profund asupra percepției umane, a calculelor strategice și a procesului decizional. Astfel, în loc să revoluționeze complet natura războiului, aceste tehnologii (precum dronele, instrumentele și aplicațiile cibernetice sau inteligența artificială) generează noi niveluri de complexitate, dar și noi riscuri de eroare de calcul²⁴.

La acest moment, NATO, potrivit site-ului oficial²⁵, are în vedere dezvoltarea următoarelor tehnologii prioritare: inteligența artificială, sisteme autonome, tehnologie cuantică, biotehnologie și tehnologii de îmbunătățire a capacităților umane, spațiu, sisteme hipersonice,

materiale și procese de fabricație inovatoare, energie și propulsie, rețele de comunicații de generație nouă. Astfel, Alianța își propune elaborarea și dezvoltarea de planuri specifice pentru fiecare domeniu prezentat anterior. Stabilirea acestor tehnologii, precum și adaptarea rapidă a acestora, au ca scop îmbunătățirea procesului de luare a deciziei, la nivel militar și politic, în domeniul apărării și securității colective, conform valorilor și normelor statelor membre NATO.

CONCLUZIE

Hipertehnologizarea militară prin utilizarea TED va defini paradigma de securitate pentru perioada următoare, iar armatele moderne vor fi nevoite să își adapteze atât capacitățile, cât și doctrinele, regulamentele și procedurile standard de operare pentru a facilita progresul tehnologic.

TED vor redefini, în linii mari, și paradigma de securitate colectivă pentru perioada următoare. Astfel, Alianța, împreună cu statele membre ale Uniunii Europene, vor fi nevoite să adopte progresul tehnologic și să inoveze permanent pentru a menține avantajul pe toate nivelurile operaționale în fața unor potențiali inamici. Adaptabilitatea este esențială în contextul mediului de securitate global și regional actual, iar aceasta este necesară atât din punct de vedere

al dezvoltării de capacități militare, dar și la nivelul politicilor, doctrinelor, procedurilor și normelor.

Efortul pentru a menține avantajul științific și tehnologic implică susținerea cercetării și dezvoltării de investiții în industria de apărare, parteneriate între sectorul public, privat și mediul academic, dar și coordonarea între țările aliate. Doar prin abordarea colectivă, unde inovația și cunoașterea elimină bariere legislative și financiare, se poate asigura succesul în fața progresului tehnologic accelerat. De asemenea, aspectele etice și cele de drept internațional umanitar rămân în atenția țărilor cu armate moderne pe tot parcursul tranziției către TED.

TED asigură capacități militare defensive, dar și adaptarea permanentă la mediul de securitate global și regional, aflat într-o permanentă schimbare. Cu ajutorul acestora și al capacităților militare care înglobează aceste tehnologii este consolidată atât superioritatea tehnologică durabilă, dar și viziunea anticipativă și agilitatea strategică, iar îndeplinirea misiunii asumate va fi un succes notabil în fața oricărui actor statal sau non-statal, indiferent de capacitățile militare utilizate pe câmpul de luptă modern, în cadrul unor operații multidomeniu.

BIBLIOGRAFIE

1. ADAMSKY Dmitry (Dima), *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*, Stanford Security Studies, Stanford University Press, 2010.
2. CHRISTENSEN M. Clayton, *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*, Harvard Business School Press, Boston, 1997.
3. CHRISTENSEN M. Clayton, Michael E. Raynor, *The Innovator's Solution: Creating and Sustaining Successful Growth*, Harvard Business School Press, Boston, 2003.
4. DAY S. George, Paul J. H. Schoemaker, Robert Gunther, *Wharton on Managing Emerging Technologies*, Wiley, 2000, 483 p.
5. FAVARO Marina, Heather Williams, "False Sense of Supremacy: Emerging Technologies, the War in Ukraine, and the Risk of Nuclear Escalation", *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, vol. 6, nr. 1, 2023, pp. 28-46; <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/25751654.2023.2219437>, accesat la data de 27.10.2025.
6. FAVARO Marina, Neil Renic, Ulrich Kühn, *Negative Multiplicity: Forecasting the Future Impact of Emerging Technologies on International Stability and Human Security*, Research Report 010, Institute for Peace Research and Security Policy - University of Hamburg, 2022, 107 p.; <https://ifsh.de/en/publications/research-report/research-report-010>, accesat la data de 28.10.2025.
7. GRUSZCZAK Artur, Sebastian Kaempf, *Routledge Handbook of the Future of Warfare*, Routledge, 2023; <https://doi.org/https://doi.org/10.4324/9781003299011>, accesat la data de 24.10.2025.
8. HAESSLER Philipp, Ferran Giones, Alexander Brem, "The who and how of commercializing emerging technologies: A technology-focused review", *Technovation*, vol. 121, martie 2023; <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.technovation.2022.102637>, accesat la data de 29.10.2025.
9. HOROWITZ C. Michael, *The Diffusion of Military Power. Causes and Consequences for International Politics*, Princeton University Press, 2010; <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/j.ctt7sqwd>, accesat la data de 23.10.2025.
10. HOROWITZ C. Michael, "Do Emerging Military Technologies Matter for International Politics?", *Annual Review of Political Science*, vol. 23, 2020, pp. 385-200; <https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050718-032725>, accesat la data de 28.10.2025;
11. LaGRANDEUR Kevin, "The promise and peril of emerging technology for brain enhancement", *Journal of Posthumanism*, vol. 4, nr. 2, 2024, pp. 91-98; <https://doi.org/https://doi.org/10.33182/joph.v4i2.3340>, accesat la data de 24.10.2025.
12. MARKIDES Constantinos, "Disruptive Innovation: In Need of Better Theory", *The Journal of Product Innovation Management*, vol. 23, nr. 1, 2006, pp. 19-25; <https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2005.00177.x>, accesat la data de 29.10.2025.
13. NAGY Delmer, Joseph Schuessler, Alan Dubinsky, "Defining and Identifying Disruptive Innovations", *Industrial Marketing Management*, vol. 57, 2016, pp. 119-126; <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2015.11.017>, accesat la data de 27.10.2025.
14. OBERING "Trey" Henry III, "Directed Energy Weapons Are Real . . . And Disruptive", *PRISM*, vol. 8, nr. 3, National Defense University Press, 2019, pp. 36-47; <https://doi.org/https://www.jstor.org/stable/26864275>, accesat la data de 27.10.2025.
15. REINHARDT Rolf, Sebastian Gurtner, "Differences Between Early Adopters of Disruptive and Sustaining Innovations", *Journal of Business Research*, vol. 68, nr. 1, 2015, pp. 137-145; <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2014.04.007>, accesat la data de 27.10.2025.

16. ROTOLO Daniele, Diana Hicks, Ben R. Martin, "What is an emerging technology?", *Research Policy*, vol. 44, nr. 10, 2015, pp. 1827-1843; <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.respol.2015.06.006>, accesat la data de 27.10.2025.
17. SCHARRE Paul, *Army of None: Autonomous Weapons and the Future of War*, W. W. Norton & Company, New York, 2018, 448 p.
18. SECHSER S. Todd, Neil Narang, Caitlin Talmadge, "Emerging technologies and strategic stability in peacetime, crisis, and war", *Journal of Strategic Studies*, vol. 42, nr. 6, 2019, pp. 727-735; <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/01402390.2019.1626725>, accesat la data de 27.10.2025.
19. SI Steven, Hui Chen, "A Literature Review of Disruptive Innovation: What it is, how it works and where it goes", *Journal of Engineering and Technology Management*, vol. 56, nr. 2, 2020, 101568; <https://doi.org/10.1016/>, accesat la data de 27.10.2025.
20. SUSENO Yuliani, "Disruptive Innovation and the Creation of Social Capital in Indonesia's Urban Communities", *Asia Pacific Business Review*, vol. 24, nr. 2, 2018, pp.174-195; <https://doi.org/10.1080/13602381.2018.1431251>.
21. ȘANDOR D. Sorin, *Metode și tehnici de cercetare în științele sociale*, Ed. Tritonic, 2013, 293 p.
22. TELLIS J. Gerard, "Disruptive Technology or Visionary Leadership?", *Journal of Product Innovation Management*, vol. 23, nr. 1, 2006, pp. 34-38; <https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2005.00179.x>, accesat la data de 27.10.2025.
23. WACK Pierre, "Scenarios: Uncharted Waters Ahead", *Harvard Business Review - The Magazine*, 1985; <https://hbr.org/1985/09/scenarios-uncharted-waters-ahead>, accesat la data de 27.10.2025.
24. YU Dan, Chai Chen Hang, "A Reflective Review of Disruptive Innovation Theory", *International Journal of Management Review*, vol. 12, nr. 4, 2010, pp. 435-452; <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00272.x>, accesat la data de 23.10.2025.
25. *** Congressional Research Service, *Emerging Military Technologies: Background and Issues for Congress*, 2024; <https://www.congress.gov/crs-product/R46458>, accesat la data de 27.10.2025.
26. *** *Emerging and disruptive technologies*, www.nato.int/cps/en/natohq/topics_184303.htm, accesat la data de 27.10.2025.
27. *** Dicționar explicativ al limbii române, www.dexonline.ro.
28. *** NATO, *Science & Technology Trends 2023-2043: Across the Physical, Biological, and Information Domains*, 2023, NATO Science and Technology Trends Report.

- ¹ Basalla George, *The Evolution of Technology*, Cambridge University Press, 2010.
- ² Marina Favaro, Neil Renic, Ulrich Kühn, *Negative Multiplicity: Forecasting the Future Impact of Emerging Technologies on International Stability and Human Security*, Reseach Report 010, Institute for Peace Research and Security Policy - University of Hamburg, 2022; <https://ifsh.de/en/publications/research-report/research-report-010>
- ³ George S. Day, Paul J. H. Schoemaker, Robert Gunther, *Wharton on Managing Emerging Technologies*, Wiley, 2000.
- ⁴ Daniele Rotolo, Diana Hicks, Ben R. Martin, "What is an emerging technology?", *Research Policy*, vol. 44, nr. 10, 2015, pp. 1827-1843; <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.respol.2015.06.006>
- ⁵ ***, Dicționar explicativ al limbii române, www.dexonline.ro, accesat la data de 27.10.2025.
- ⁶ Stealth – termen din limba engleză, în traducere în limba română, invizibil;
- ⁷ Michael C. Horowitz, *The Diffusion of Military Power: Causes and Consequences for International Politics*, Princeton University Press, 2010; <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/j.ctt7sqwd>.
- ⁸ Todd S. Sechser, Neil Narang, Caitlin Talmadge, "Emerging technologies and strategic stability in peacetime, crisis, and war", *Journal of Strategic Studies*, vol. 42, nr. 6, 2019, pp. 727-735; <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/01402390.2019.1626725>
- ⁹ *** NATO, *Science & Technology Trends 2023-2043: Across the Physical, Biological, and Information Domains*, NATO Science and Technology Trends Report, 2023.
- ¹⁰ *** *Emerging Military Technologies: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 2024; <https://www.congress.gov/crs-product/R46458>
- ¹¹ Dmitry (Dima) Adamsky, *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*, Stanford Security Studies, Stanford University Press, 2010.
- ¹² Clayton M. Christensen, *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*, Harvard Business School Press, Boston, 1997.
- ¹³ Clayton M. Christensen, Michael E. Raynor, *The Innovator's Solution: Creating and Sustaining Successful Growth*, Harvard Business School Press, 2003.
- ¹⁴ Constantinos Markides, "Disruptive Innovation: In Need of Better Theory", *The Journal of Product Innovation Management*, vol. 23, nr. 1, 2006, pp. 19–25; <https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2005.00177.x>
- ¹⁵ Gerard J. Tellis, "Disruptive Technology or Visionary Leadership?", *Journal of Product Innovation Management*, vol. 23, nr. 1, 2006, pp. 34–38; <https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2005.00179.x>
- ¹⁶ Dan Yu, Chai Chen Hang, "A Reflective Review of Disruptive Innovation Theory", *International Journal of Management Review*, vol. 12, nr. 4, 2010, pp. 435–452; <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00272.x>
- ¹⁷ Rolf Reinhardt, Sebastian Gurtner, "Differences Between Early Adopters of Disruptive and Sustaining Innovations", *Journal of Business Research*, vol. 68, nr. 1, 2015, pp. 137–145; <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2014.04.007>.
- ¹⁸ Delmer Nagy, Joseph Schuessler, Alan Dubinsky, "Defining and Identifying Disruptive Innovations", *Industrial Marketing Management*, vol. 57, 2016, pp. 119–126; <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2015.11.017>
- ¹⁹ Yuliani Suseno, "Disruptive Innovation and the Creation of Social Capital in Indonesia's Urban Communities", *Asia Pacific Business Review*, vol. 24, nr. 2, 2018, pp.174–195; <https://doi.org/10.1080/13602381.2018.1431251>
- ²⁰ Steven Si, Hui Chen, "A Literature Review of Disruptive Innovation: What it is, howit works and where ist goes", *Journal of Engineering and Technology Management*, vol. 56, nr. 2, 2020; <https://doi.org/10.1016/>
- ²¹ ASAT – anti satelite, traducere în limba română – antisatelit.
- ²² Marina Favaro, Heather Williams, "False Sense of Supremacy: Emerging Technologies, the War in Ukraine, and the Risk of Nuclear Escalation", *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, vol. 6, nr. 1, 2023, pp. 28-46; <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/25751654.2023.2219437>
- ²³ Michael C. Horowitz, "Do Emerging Military Technologies Matter for International Politics?", *Annual Review of Political Science*, vol. 23, 2020, pp. 385-20; <https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050718-032725>
- ²⁴ Philipp Haessler, Ferran Giones, Alexander Brem. "The who and how of commercializing emerging technologies: A technology-focused review", *Technovation*, vol. 121, martie 2023; <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.technovation.2022.102637>
- ²⁵ *** Emerging and disruptive technologies; www.nato.int/cps/en/natohq/topics_184303.htm, accesat la data de 27.10.2025.

STRATEGII DE APĂRARE CIBERNETICĂ ÎN CONTEXTUL AMENINȚĂRILOR HIBRIDE DE PE FLANCUL ESTIC AL NATO

*Valentina BOBRIC**

„Security in cyberspace is not just about technology-
it is about trust, resilience, and cooperation”

Michael Chertoff

Abstract

Within a regional context marked by instability and increasingly sophisticated hybrid threats, Eastern Europe is confronted with the urgent need to consolidate its cyber-security. This paper analyzes the current strategies of cyber defense structured in two main directions: the concrete measures undertaken by the Eastern European states as well as the influence posed by the Russian – Ukrainian conflict over the European security paradigms. The first part of the paper investigates national policies, the establishment of specialized institutions, the mechanisms of continuous monitoring of the cyber infrastructure, as well as countering the informational threats. In addition, the measures regarding the protection of critical infrastructures are analyzed, as well as the investments in education and professional training along with the role of research and innovation in developing the cyber capacities. The second part assesses the impact of the Ukrainian war on adapting the concept of the digital defense European strategies by highlighting its integration tendencies, as well as information sharing and institutional coordination. The paper concludes on the necessity for a coherent and multi-disciplinary approach, meant to respond to the challenges generated by hybrid threats on regional security.

Keywords: cyber defense; hybrid threats; cybersecurity; Eastern Europe; Russia-Ukraine war.

INTRODUCERE

În ultimii ani, în contextul intensificării amenințărilor hibride la adresa securității regionale, apărarea cibernetică a devenit o componentă esențială a strategiilor de securitate

națională adoptate de statele din flancul estic al NATO. Având în vedere proliferarea atacurilor cibernetice, campaniile de dezinformare și tentativele de influență externă, mai multe state din regiune au implementat strategii de apărare cibernetică pentru protejarea infrastructurilor

* *Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

critice, prevenirea atacurilor cibernetice și combaterea influențelor externe, inclusiv manipularea informațională. Aceste strategii sunt, adesea, parte integrantă a planurilor naționale de apărare și se aliniază cu standardele stabilite de NATO sau Uniunea Europeană.

În mod generic, acțiunile întreprinse pentru consolidarea rezilienței în fața amenințărilor din spectrul cibernetic au vizat: elaborarea de politici naționale dedicate, în consonanță cu cele existente la nivel european; înființarea unor instituții dedicate, cu responsabilități în domeniu; intensificarea relațiilor de cooperare la nivel regional și internațional; elaborarea unor proceduri specifice pentru monitorizarea continuă a infrastructurii cibernetice proprii; stabilirea unor modalități de contracarare a amenințărilor specifice războiului informațional; protecția infrastructurilor critice; cercetarea și dezvoltarea în domeniul cibernetic, respectiv educarea și formarea în domeniul securității cibernetice.

ACȚIUNI SPECIFICE PE LINIA APĂRĂRII CIBERNETICE

- *Elaborarea de politici naționale dedicate*

La nivelul statelor de la frontiera estică a NATO/ UE au fost adoptate, în ultimii ani, o serie de acte normative ce reglementează domeniul securității cibernetice la nivel național și modalitățile de cooperare interinstituțională și internațională. În România, eforturile de legiferare a acestui domeniu au cunoscut o intensificare în ultimii cinci ani, în prezent fiind în vigoare Strategia de Securitate Cibernetică a României (pentru perioada 2022-2027), Planul de Acțiune pentru implementarea Strategiei de Securitate Cibernetică a României (pentru perioada 2022-2027), respectiv Legea nr. 58/ 14 martie 2023 privind securitatea și apărarea cibernetică a României, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative. Pornind de la aceste acte normative de bază, la nivelul instituțiilor au fost elaborate diverse politici care reglementează, în mod suplimentar, securitatea cibernetică pe specificul activității organizațiilor.

Important de menționat este faptul că aceste acte normative au fost elaborate în concordanță cu directivele și politicile UE în domeniu, printre cele mai importante dintre acestea fiind Directiva NIS 2 (Securitatea rețelelor și a informațiilor), Strategia Europeană pentru Securitatea Cibernetică și Regulamentul european privind reziliența cibernetică¹.

- *Înființarea de instituții dedicate*

În majoritatea statelor de la frontiera estică a NATO/ UE au fost înființate centre naționale de răspuns la incidente de securitate cibernetică (CSIRT)/ centre de securitate cibernetică (CERT), care monitorizează și coordonează răspunsul la atacuri cibernetice. De asemenea, aceste centre joacă un rol important în sensibilizarea publicului și în educarea populației privind securitatea cibernetică.

În România, prin Hotărârea de Guvern nr. 494/2011, a fost înființat Centrul Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică (CERT-RO), care a fost transformat, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 104/2021, în Directoratul Național de Securitate Cibernetică (DNSC)².

Centrul European de Competențe în Securitate Cibernetică (ECCC), înființat în anul 2023 la București, are ca obiectiv consolidarea autonomiei strategice a UE în materie de securitate cibernetică și consolidarea infrastructurilor critice, stimulând, în același timp, competitivitatea industriei UE, a IMM-urilor și a companiilor europene nou-înființate. Acesta sprijină inovarea și politica industrială în materie de securitate cibernetică, precum și dezvoltarea și coordonarea proiectelor UE în acest domeniu³.

Centrul de Excelență pentru Apărare Cibernetică afiliat NATO (CCDCOE), înființat în anul 2008 la Tallinn/ Estonia, contribuie la creșterea expertizei statelor aliate și parteneri în domeniul cibernetic. Obiectivele Centrului sunt cercetarea, elaborarea unor bune practici și instruirea în acest domeniu. În data de 13 iunie 2019 România a aderat în mod oficial la CCDCOE, alături de Norvegia, Bulgaria și Danemarca⁴.

- *Monitorizarea continuă a infrastructurii cibernetice*

În ultimii ani, toate statele din flancul estic au investit în soluții de monitorizare și detectare timpurie a atacurilor cibernetice. Aceste soluții sunt esențiale pentru a identifica atacurile în fazele inițiale și pentru a interveni rapid înainte ca acestea să aibă un impact semnificativ. Spre exemplu, Polonia și Estonia utilizează sisteme avansate de analiză a traficului de Internet pentru a detecta anomalii și activități suspecte care pot indica un atac cibernetic sau o tentativă de manipulare informațională.

Astfel, Estonia utilizează un program de monitorizare a traficului de Internet, denumit X-Road. Acesta este o platformă software care facilitează schimbul securizat de date între instituțiile publice și private. X-Road permite organizațiilor să interacționeze direct, fără a necesita servere centrale, și este gestionat de Autoritatea Estoniană pentru Sisteme Informaționale (RIA). Platforma include funcționalități de monitorizare a traficului de date, permițând colectarea și analizarea jurnalelor de utilizare pentru a detecta anomalii și posibile abuzuri în schimbul de date între membrii săi⁵.

- *Contracurarea amenințărilor specifice războiului informațional*

Amenințările hibride includ nu doar atacuri cibernetice, ci și campanii de dezinformare care vizează destabilizarea politică și socială. Statele din flancul estic, mai ales cele aflate în imediata vecinătate a Federației Ruse, au implementat diverse strategii de combatere a dezinformării; printre acestea se regăsește înființarea de unități de combatere a dezinformării, dezvoltate ca răspuns la amenințările hibride și la campaniile de dezinformare, în special cele orchestrate de actori statali, cum ar fi F Rusă.

În statele de la frontiera estică a NATO/ UE au fost înființate, în ultimii trei ani, două centre regionale pentru combaterea dezinformării în mediul on-line, ca parte a Observatorului European pentru Monitorizarea mass-media digitale (proiect finanțat de UE), respectiv BECID (Estonia, Letonia, Lituania) și BROD (Bulgaria-

România). Pe lângă acestea, pe teritoriul UE mai funcționează alte 12 centre, acestea având misiunea de a contribui la detectarea și analizarea campaniilor de dezinformare, precum și producerea de conținut pentru a sprijini mass-media locale și autoritățile publice în expunerea campaniilor dăunătoare de dezinformare, organizarea de activități de alfabetizare media la nivel național sau multinațional și acordarea de sprijin autorităților naționale pentru monitorizarea politicilor platformelor online și a ecosistemului media digital⁶.

- *Protecția infrastructurilor critice*

Creșterea și consolidarea capacității de protecție a infrastructurilor critice este o temă de actualitate aflată atât pe agenda forurilor europene privind securitatea, cât și în lista măsurilor obligatorii pentru securitatea națională. În România, discuția despre protecția infrastructurilor critice trebuie să depășească înțelegerea și nevoile strict interne ale uneia sau alteia dintre entitățile de drept public sau privat deținătoare și să fie recentrată pe nevoia de reziliență și de continuitate a serviciilor esențiale, cu aplicarea pilonilor de bază ai acestui concept, respectiv capacități esențiale care includ: anticiparea și prevenirea amenințărilor, protecția și reziliența în situații de criză, atenuarea efectelor și redresarea sistemelor și serviciilor afectate în cel mai scurt timp, precum și recuperarea, adaptarea și modelarea post-criză.

În administrarea și operarea infrastructurilor critice naționale, precum și în furnizarea de servicii esențiale din zona de competență și responsabilitate, entitățile de resort s-au adaptat unui context de securitate din ce în ce mai complex și agresiv și au reușit să aplice noi moduri de abordare a soluțiilor de digitalizare, extrem de importantă fiind implementarea unor principii de bază („*security-by-design*” sau „*privacy-by-design*”) încă din faza de proiectare a acestora⁷.

- *Educația și formarea în domeniul securității cibernetice*

În România, educația și formarea în domeniul securității cibernetice au devenit priorități esențiale în contextul creșterii amenințărilor cibernetice și

al necesității de a proteja infrastructurile critice și datele sensibile. Pe măsură ce criminalitatea informatică și atacurile cibernetice devin din ce în ce mai sofisticate, există o cerere tot mai mare de specialiști în securitate cibernetică, iar autoritățile, instituțiile de învățământ și sectorul privat au început să răspundă la aceste provocări prin diverse inițiative educaționale și de formare. Acestea se realizează prin programe universitare, înființate la majoritatea universităților din țară, și postuniversitare (ex.: Academia Națională de Informații), certificări naționale și internaționale prin intermediul platformelor de învățare on-line la distanță, parteneriate public-private și proiecte educaționale și, nu în ultimul rând, prin intermediul inițiativelor guvernamentale. Un exemplu în acest sens îl constituie Autoritatea Națională pentru Securitate Cibernetică (ANSC), instituție ce îndeplinește rolul de autoritate națională pentru securitatea rețelelor și a sistemelor informatice, precum și pe cel de echipă națională de răspuns la incidente de securitate informatică și punct național unic de contact⁸.

• *Cercetarea și dezvoltarea în domeniul cibernetic*

Estonia este și un exemplu global de inovație și leadership privind cercetarea și dezvoltarea în domeniul securității cibernetice. Prin instituțiile sale de top, centrele de excelență și proiectele internaționale, statul eston a reușit să creeze un ecosistem de securitate cibernetică robust, care protejează infrastructurile critice interne și contribuie la dezvoltarea unor soluții de securitate viabile. Un reper în acest sens îl constituie Laboratorul de Securitate Cibernetică al Universității din Tallinn, care este implicat în cercetări legate de criptografie, protecția rețelelor, analiza și prevenirea atacurilor cibernetice, precum și dezvoltarea de software de securitate; totodată, este cunoscut pentru dezvoltarea de soluții inovatoare în detectarea și combaterea atacurilor cibernetice, utilizând tehnici de machine learning și analiza comportamentului pentru a identifica modelele de atac în rețelele informatice⁹.

IMPACTUL CONFLICTULUI RUSO-UCRAINEAN

Conflictul din Ucraina constituie o oportunitate pentru statele din flancul estic de a reconfigura abordarea privind proiecția securității cibernetice în raport cu evoluțiile din vecinătatea estică a Europei. De la începutul invaziei Ucrainei în 2022, F.Rusă a utilizat o gamă largă de tehnici cibernetice pentru perturbarea infrastructurilor Ucrainei și pentru destabilizarea guvernelor occidentale, printre care relevante sunt atacurile asupra infrastructurii critice, acțiunile de război informațional și escaladarea atacurilor cibernetice împotriva țărilor NATO și UE. În acest context, Uniunea Europeană a înțeles că securitatea cibernetică nu este doar o problemă tehnică, ci și o situație de securitate națională și de stabilitate geopolitică. Astfel, conflictul a accelerat integrarea securității cibernetice în cadrul politicilor de securitate și apărare ale Uniunii Europene¹⁰.

În ceea ce privește sprijinul în domeniul securității cibernetice acordat Ucrainei, NATO a activat sistemele de apărare cibernetică în sprijinul acesteia, în timp ce UE și-a extins asistența către state non-NATO (precum Ucraina). În context, Agenția Uniunii Europene pentru Securitate Cibernetică (ENISA) a oficializat un acord de lucru cu omologii din Ucraina, axat pe consolidarea capacităților, schimbul de bune practici și creșterea conștientizării situației¹¹, iar la nivelul NATO a fost implementat un fond pentru apărarea cibernetică a Ucrainei, care include stabilirea unui Centru de management al incidentelor de securitate cibernetică și laboratoare pentru investigarea incidentelor de securitate cibernetică. Ucraina va primi, de asemenea, antrenament pentru utilizarea acestor tehnologii și echipamente, precum și sfaturi practice privind dezvoltarea politicilor de securitate cibernetică¹².

Un alt pilon care a suferit modificări substanțiale ca urmare a invaziei ruse în Ucraina este reprezentat de întărirea colaborării între statele membre NATO și UE, respectiv

între cele două organizații internaționale, în domeniul securității cibernetice, pentru a face față noilor provocări. În ceea ce privește spațiul cibernetic, între cele două entități au fost stabilite și funcționează formate de cooperare pentru dezvoltarea conștientizării comune a situației în ceea ce privește amenințările hibride și amenințările teroriste, sporirea rezilienței la crizele viitoare, realizarea unui schimb de informații și de bune practici/ coordonare în ceea ce privește consolidarea capacităților cibernetice pentru parteneri, precum și exercițiile și formarea în domeniul cibernetic¹³.

Nu în ultimul rând, conflictul ruso-ucrainean a determinat o schimbare semnificativă a politicilor și normativelor existente la nivelul statelor europene, precum și o consolidare a formatelor de cooperare pe linia securității cibernetice cu alți actori relevanți, precum Statele Unite, Japonia, Australia și Canada. Totodată, au fost lansate multiple proiecte pentru combaterea manipulării cibernetice, un exemplu relevant fiind proiectul EUvsDisinfo. Obiectivul principal al acestuia constă în creșterea gradului de conștientizare al publicului cu privire la operațiunile de dezinformare ale Kremlinului, precum și în sprijinirea cetățenilor europeni în dezvoltarea rezilienței față de manipularea informației digitale și a conținutului din mass-media¹⁴.

CONCLUZII

Amenințările hibride la adresa statelor de la frontiera estică a NATO/ UE sunt complexe și implică o combinație de atacuri cibernetice, război informațional, manipulare politică, subversiune economică și presiuni militare. Aceste amenințări sunt adesea folosite de unele state în scopul subminării stabilității, influențării opiniei publice și destabilizării regimurilor politice din această regiune. Din cauza poziției sale geostrategice, Flancul Estic reprezintă o zonă de interes major pentru actori precum F.Rusă, care utilizează tehnici hibride pentru a-și promova interesele geopolitice.

Invazia rusă din Ucraina a atras atenția statelor membre ale UE asupra necesității inițierii unui efort unitar de actualizare a instrumentarului specific domeniului cibernetic, în conformitate cu noua arhitectură de (in) securitate regională. Astfel, la frontiera estică a NATO/ UE (și nu numai), statele au depus eforturi continue de a investi în generarea sau remodelarea strategiilor de securitate, un palier reprezentativ fiind cel al securității cibernetice, în vederea consolidării rezilienței în fața amenințărilor din spectrul digital.

În contextul transformărilor accelerate generate de mediul de securitate contemporan, marcat tot mai vizibil de proliferarea amenințărilor hibride, inclusiv a celor de natură cibernetică, statele europene - în special cele din Flancul Estic - și-au concentrat atenția în direcția consolidării capacităților de apărare. Acest demers s-a concretizat, în special în ultimii ani, prin inițierea și adoptarea unor pachete normative adaptate realităților actuale, prin înființarea unor instituții specializate, dar și prin aprofundarea cooperării regionale și internaționale.

Este de așteptat ca aceste eforturi să continue să se amplifice în viitorul apropiat, având ca obiectiv principal dezvoltarea unor mecanisme mai eficiente de detecție, prevenire și contracarare a amenințărilor hibride, cu un accent deosebit pe dimensiunea cibernetică. Într-un mediu strategic din ce în ce mai interconectat și impredictibil, asigurarea rezilienței cibernetice și consolidarea securității digitale devin elemente esențiale ale arhitecturii de apărare națională și colectivă.

BIBLIOGRAFIE

1. *** “About EUvsDisinfo”, EUvsDisinfo, Serviciul European de Acțiune Externă/ UE, 10 Septembrie 2024; <https://euvsdisinfo.eu/about/>.
2. *** Apărarea Cibernetică, Delegația permanentă a României la NATO; <https://nato.mae.ro/node/435>.
3. *** „Centrul european de competențe în materie de securitate cibernetică își inaugurează birourile permanente”, Europe Direct, Europe Direct Râșnov; <https://www.europedirectrasnov.ro/centrul-european-de-competente-in-materie-de-securitate-cibernetica-isi-inaugureaza-birourile-permanente/>, accesat la 29.11.2025.
4. *** “Cybersecurity: How the EU Tackles Cyber Threats”, Consiliul Uniunii Europene; <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cybersecurity/>.
5. *** Edmo Hubs, European Digital Media Observatory (EDMO)/ European University Institute, Florence School of Transnational Governance; <https://edmo.eu/about-us/edmo-hubs/>.
6. *** “Enhanced EU-Ukraine Cooperation in Cybersecurity,” European Cybersecurity Competence Centre and Network; https://cybersecurity-centre.europa.eu/news/enhanced-eu-ukraine-cooperation-cybersecurity-2023-12-08_en.
7. *** EU-NATO cooperation, Consiliul Uniunii Europene; <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-nato-cooperation/>
8. *** ”Meet X-Road: Estonian official software platform for data exchange between public and private sector institutions”, Software Technology and Applications Competence Centre (STACC), Estonia, 11.12.2017; <https://stacc.ee/x-road-v6-data-exchange-anomalies-reports-open-data/>.
9. *** NATO, Fact Sheet - NATO’s practical support to Ukraine; https://www.nato.int/natostaticfl2014/assets/pdf/pdf201512/20151130_1512-factsheet-nato-ukraine-supportr_en.pdf.
10. *** *Politicile UE în materie de securitate cibernetică*, Comisia Europeană, Shaping Europe’s digital future; <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/cybersecurity-policies>, accesat la 15.12.2025.
11. *** Protecția infrastructurilor critice și reziliența din perspectiva STS; <https://sts.ro/ro/protectia-infrastructurilor-critice-si-rezilienta-din-perspectiva-sts>.
12. *** „Regulament de organizare și funcționare”, Directoratul Național de Securitate Cibernetică; <https://dnsc.ro/vezi/document/rof-cert-ro>.
13. *** „Centrul european de competențe în materie de securitate cibernetică își inaugurează birourile permanente”, Europe Direct Râșnov; <https://www.europedirectrasnov.ro/centrul-european-de-competente-in-materie-de-securitate-cibernetica-isi-inaugureaza-birourile-permanente/>, accesat la 29.11.2025.
14. *** Tallinn University; <https://www.tlu.ee/en/tallinn-university>.

- ¹ *** *Politicile UE în materie de securitate cibernetică*, Comisia Europeană, Shaping Europe's digital future; <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/cybersecurity-policies>, accesat la 15.12.2025.
- ² Ordonanța de Urgență nr. 104 din 22 septembrie 2021; <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/246652>.
- ³ *** „Centrul european de competențe în materie de securitate cibernetică își inaugurează birourile permanente”, Europe Direct Râșnov; <https://www.europedirectrasnov.ro/centrul-european-de-competente-in-materie-de-securitate-cibernetica-isi-inaugureaza-birourile-permanente/>, accesat la 29.11.2025.
- ⁴ *** *Apărarea Cibernetică*, Delegația permanentă a României la NATO; <https://nato.mae.ro/node/435>.
- ⁵ *** ”Meet X-Road: Estonian official software platform for data exchange between public and private sector institutions”, Software Technology and Applications Competence Centre (STACC), Estonia, 11.12.2017; <https://stacc.ee/x-road-v6-data-exchange-anomalies-reports-open-data/>.
- ⁶ *** Edmo Hubs, European Digital Media Observatory (EDMO)/ European University Institute, Florence School of Transnational Governance; <https://edmo.eu/about-us/edmo-hubs/>.
- ⁷ *** *Protecția infrastructurilor critice și reziliența din perspectiva STS*; <https://sts.ro/ro/protectia-infrastructurilor-critice-si-reziliența-din-perspectiva-sts>.
- ⁸ *** „Regulament de organizare și funcționare”, Directoratul Național de Securitate Cibernetică; <https://dnsc.ro/vezi-document/rof-cert-ro>, p.8.
- ⁹ Tallinn University; <https://www.tlu.ee/en/tallinn-university>, accesat 19 noiembrie 2024.
- ¹⁰ *** “Cybersecurity: How the EU Tackles Cyber Threats”, Consiliul Uniunii Europene; <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cybersecurity/>.
- ¹¹ *** “Enhanced EU-Ukraine Cooperation in Cybersecurity”, European Cybersecurity Competence Centre and Network; https://cybersecurity-centre.europa.eu/news/enhanced-eu-ukraine-cooperation-cybersecurity-2023-12-08_en.
- ¹² *** NATO, Fact Sheet - NATO's practical support to Ukraine; https://www.nato.int/natostaticfl2014/assets/pdf/pdf201512/20151130_1512-factsheet-nato-ukraine-support_en.pdf.
- ¹³ *** EU-NATO cooperation, Consiliul Uniunii Europene; <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-nato-cooperation/>.
- ¹⁴ *** “About EUvsDisinfo”, EUvsDisinfo, Serviciul European de Acțiune Externă/ UE, 10 Septembrie 2024; <https://euvsdisinfo.eu/about/>.

EVOLUȚII ÎN DOMENIUL ISR (INTELLIGENCE, SURVEILLANCE AND RECONNAISSANCE) - FOLOSIREA JCHAT

*Alin DREPTATE**

Abstract

In the current economic situation, financial restrictions have become a norm, with every European country attempting to adjust the budgets, so that major public sectors and investments do not suffer significant changes. Within this context, this article argues that while the military's use of innovations such as Artificial Intelligence, autonomous systems and multi-domain integration should remain a long-term (and an expensive one) priority, a more realistic short-term approach would be to capitalise on the existing military capabilities. Such endeavour would be to focus on updating the current military centers of gravity with simple, low cost solutions, such as softwares like JChat, to exploit/upgrade two main technological cores of the Alliance: integration and synchronisation of ISR capabilities, through the use of interoperable and near realtime communication solutions, to achieve the force multiplier effect.

Keywords: *ISR; JChat; interoperability; integration; military operations.*

INTRODUCERE

Trei mari evoluții în domeniul ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance/ Informații, Supraveghere și Recunoaștere) sunt date de progresele înregistrate în domeniul inteligenței artificiale (AI), a sistemelor autonome și a integrării multi-domeniu¹. Intenția acestor evoluții este de a schimba paradigma în care omul este la baza sistemului cu cea în care sistemul devine punctul central, iar specialistul intervine atunci când se impun corecțiile necesare. Abordarea este una adecvată în contextul actualului mediu informațional, unde informația este omniprezentă, dorindu-se trecerea de la

un model cauzal, reactiv, la unul automatizat, cu evaluări realizate în timp aproape real și cu posibilități de a procesa cantități mari de date, pe baza unui algoritm predefinit.

Prin evoluția ISR în direcțiile menționate anterior se încearcă și o actualizare a procesului ciclului informațional, evaluat de unii specialiști ca mult prea lent și cu etape care în situații reale nu se aplică, generând întrebarea retorică dacă ciclul informațional încă mai există sau în versiunea britanică „ciclul informațional este mort, să trăiască ciclul informațional”, o trimitere către necesitatea de a se regândi acest proces².

Aceste direcții de dezvoltare prezintă mai multe avantaje, printre care și integrarea tuturor datelor de la diversitatea de senzori existenți

*Autorul este cercetător acreditat la Colegiul Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

(spre deosebire de situația în care dacă ar fi realizată de un operator uman ar necesita un timp mare de procesare, coroborat cu un subiectivism inerent). Adicional, fluxul mare de informații este puțin probabil să fie procesat într-un timp scurt pentru luarea unei decizii în timp real, aspect care, date fiind constrângerile temporale și evoluția evenimentului, ar face mai potrivită o analiză predictivă, realizată de un sistem pe bază de algoritmi. Erorile în interpretare realizate de sistem cu siguranță vor fi prezente, dar contrar acestui dezavantaj, acest tip de analiză va rezolva o problemă mai mare și anume întârzierea luării unei decizii informate (cauzată de timpul necesar procesării informațiilor). Totodată, se recomandă evitarea luării unei decizii doar pe baza datelor la care s-a avut acces inițial, deoarece acestea pot genera erori în lipsa contextului informației. Prin comparație, analiza predictivă a sistemului înregistrează toate informațiile și elaborează evaluări având toate datele, chiar dacă anumiți factori vor fi clasificați eronat de sistem (ca fiind mai puțin relevanți). În acest caz, sprijinul acordat operatorului de inteligența artificială și păstrarea deciziei la elementul uman ar fi un evident progres în gestionarea unei evenimente de securitate³.

În situațiile în care informațiile primite de la senzori sunt mai mult de natură tehnică, partea de inteligență artificială autonomă ar fi mult mai în măsură să proceseze aceste date pentru a evidenția către operator obiectele de interes și a clasifica potențialele amenințări după caracteristici tehnico-tactice sau după semnătura lor în spectrul electromagnetic. De asemenea, ar putea propune planuri de acțiune și, în lipsa unei decizii din partea umană din diverse motive, să lanseze un ansamblu de măsuri menite a reduce amenințarea (pe baza unor calcule probabilistice).

Adicional, lucrul în planul multi-domeniu, care, în mod tradițional, implică nu numai resurse umane specializate, dar și conlucrarea acestora pentru atingerea unui obiectiv comun, aspect care nu este tocmai ușor de realizat, ar prezenta o direcție de dezvoltat pentru inteligența artificială și pentru automatizarea procesului. Astfel, coroborarea informațiilor din domeniile terestre, aeriene, maritime, spațiale

și cibernetice, împreună cu folosirea unor spații virtuale/ *cloud-uri* de luptă integrate, va permite elementului de comandă și control accesul la un sistem de sisteme interconectat și în timp real la toate datele necesare⁴. O astfel de evoluție în domeniul ISR ar permite multiplicarea factorului de forță prin țintirea centrelor de greutate ale adversarului, obținerea efectului urmărit în plan tactic sau strategic și utilizarea capacităților existente pentru atingerea obiectivelor cu impact semnificativ asupra stării finale dorite.

Thales Nexium Combat Cloud
(<https://defense-update.com>)

Direcțiile de dezvoltare ale ISR se îndreaptă și către automatizarea etapelor de culegere, procesare și diseminare a informațiilor de la senzor, fără a mai fi nevoie de un număr mare de structuri de tip *reachback* și crearea platformelor ce operează cu senzori în sisteme deschise, de tip *plug&play*⁵. Dezvoltarea în această direcție ar mări viteza de reacție și înțelegerea mediului operațional într-un timp foarte scurt, ar asigura agilitate, flexibilitate și acces în medii contestate, precum și oportunitatea de completare a imaginii operaționale prin integrare, uneori chiar etapizată. Așa cum se observă la nivel mondial, aspectele financiare și de producție generează întârzieri în achiziționarea capacităților, iar evoluția situației de securitate sau transformarea misiunii, de la operații de luptă la cele de stabilitate, ar permite o mai bună adaptare a procesului de automatizare cu acest tip de platforme deschise.

Toate aceste evoluții, care sunt mai mult de natură tehnologică, comportă riscuri din perspectiva securității datelor, o necesitate devenind criptarea și autentificarea de tip

blockchain, respectiv protecția la bruiaj în contextul tranzitării datelor între senzor și platforma finală sau la stocarea și procesarea lor pentru a se evita falsificarea acestora⁶.

*Multi-domain concepts, advanced technologies and integrated designs—
One Joint NATO Force
(northropgrumman.com)*

Dezavantajul cel mai mare al acestor inovații în domeniul ISR este dat, în principal, de costurile ridicate, care la nivelul unor state mici sunt considerabile. Unele misiuni de luptă au o valoare de nivel tactic, care prin comparație cu costurile asociate dezvoltării, particularizării sau achiziționării unei platforme deschise sau a unui *cloud* de luptă nu se justifică. În contextul eficientizării costurilor și în baza unui principiu ISR, de analiză a costului/ beneficiului/ riscului la achiziționarea/ utilizarea unei capacități, interoperabilitatea și comunicarea prin integrarea și sincronizarea eforturilor (multiplicatoare de forță) trebuie obținute cu un efort financiar redus. Astfel, trebuie să fie luat în considerare ceea ce deja se deține (cum ar fi sistemele computerizate, conectivitatea pe fibră optică sau alte metode de transfer de date) și achiziții de valoare redusă, care să valorifice ceea ce se deține, cum ar fi un program software care să utilizeze resursele existente, încât să fie atinse obiectivele de interconectare, securitate și comunicare.

Spre exemplificare, un astfel de program care sprijină luarea deciziilor și permite comunicarea între senzori și elementul de comandă este JChat⁷. Promovat prin Centrul de Luptă Întrunit al NATO (NATO JWC), acesta are rolul de a ridica nivelul

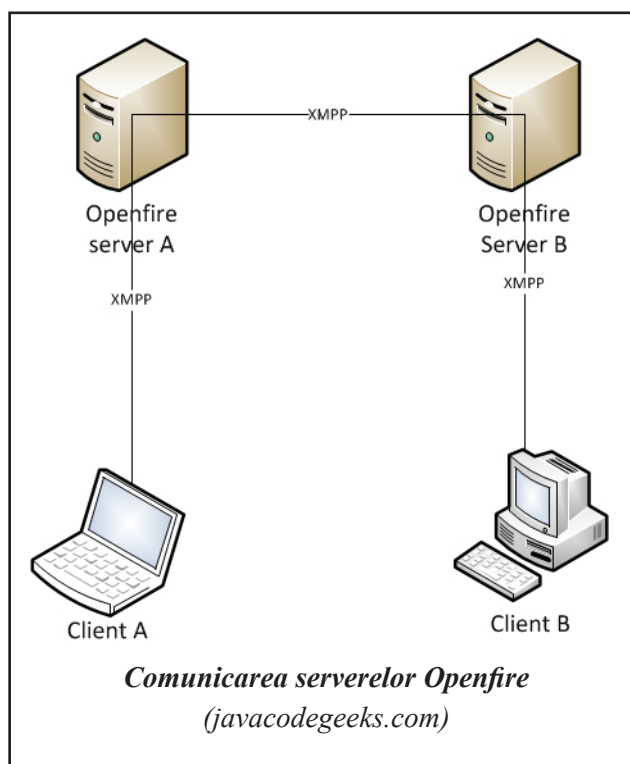
de pregătire al forțelor Alianței prin exerciții de comandament interconectate, dezvoltarea de noi concepte de luptă și doctrine, îmbunătățirea fluxurilor de informații și optimizarea proceselor de tip C4ISR (comandă, control, comunicații, computere, informații, supraveghere, cercetare)⁸.

JCHAT ȘI ISR

JChat este o aplicație de chat standardizată, dezvoltată de Agenția NATO pentru Informații și Comunicații (NCIS), bazată pe text și folosită pentru comunicarea aproape în timp real. Acest program reprezintă, în esență, o trecere de la vechea comunicare prin rețeaua radio la lucrul digitalizat, în format text, prin care se poate face schimbul de informații⁹. Creată în jurul anului 2009 pentru asigurarea conectivității între diverse structuri care acționează în mediul operațional, inclusiv între elementele de comandă și cele de execuție, ea a devenit esențială pentru transmiterea de informații de la senzori. Comunicarea devenise prioritară pentru a răspunde cerințelor Alianței de a desfășura operații prin integrarea eforturilor individuale ale națiunilor. Programul este interoperabil cu toate sistemele deținute la nivelul NATO, depășind barierele date de diversitatea standardelor tehnice sau procedurale naționale¹⁰. De asemenea, acesta beneficiază de o standardizare militară agreată la nivelul națiunilor NATO și este compatibil cu standardele schimburilor de informații pentru sistemele de comandă și control de la nivel strategic la cel tactic.

JChat oferă, în esență, funcții de bază de mesagerie instantanee pentru coordonarea unei persoane, a unei structuri (chat pentru mai mulți utilizatori), a unei singure capacități (anumiți utilizatori), cu posibilitatea de conferință între structuri, moderate de un utilizator responsabil de aceasta. Programul are calitatea de a fi configurabil, în funcție de cerințele operaționale ale misiunii, iar flexibilitatea acestuia îl face adaptabil la misiunile tuturor categoriilor de forțe. Totodată, este un instrument prin care se pot transmite rapid decizii, mesajele postate în interiorul acestuia putând echivala cu emiterea unui ordin scris, formal, dar actual, concis și ținând cont de schimbările din mediu.

Atractivitatea acestui program constă și în faptul că valorifică soluții comerciale deschise (platforme M-Link, server Openfire) și se bazează pe protocoale mature/ testate pe piață (XMPP/ XML), cu extensii multiple, pentru misiuni militare, oferind descentralizare (*federated*, neexistând dependența de un singur server), dar cu permiterea comunicării serverelor între ele¹¹. Absența dependenței de un punct central reduce întreruperea funcționării întregii rețele, întrerupere inerentă anumitor operații în medii dificile, în timp ce simultan se permite

continuarea funcționării acesteia, depășindu-se obstacolele de interconectare, precum viteză variabilă sau latență ridicată de răspuns.

Proiectat ca interoperabil tehnic cu toate sistemele națiunilor NATO, acest software este capabil de a lucra cu sisteme eterogene, într-un timp aproape real, transmițându-se ordine și sarcini și permițând coordonarea și coroborarea informațiilor, spre o evaluare cât mai reală a mediului operațional¹². Arhitectura descentralizată și interconectabilă, în același timp, protejează structura sa de erorile localizate și securizează rețeaua împotriva atacurilor care urmăresc reducerea/ restricționarea accesului utilizatorilor legitimi, prin supraîncărcarea rețelei cu cereri de servicii sau trafic (DOS/ DDOS - Distributed/ Denial of Service)¹³.

Din perspectiva minusurilor sale, două ar fi mai semnificative – cele cu privire la limitările tehnice și de securitate, dar care, cu un efort suplimentar, pot fi depășite. Un prim aspect este dat de securitatea privind criptarea de tip end-to-end (E2EE): deși ea există și este implicată la alte programe, pentru JChat este nevoie ca ea să fie activată, iar cunoștințele pentru activarea lor necesită o minimă pregătire de specialitate în domeniu, pe care o parte din personal nu o deține¹⁴. Adicional, în ciuda faptului că JChat și protocolul XMPP permite *federalizarea/ federated*, pentru gestionarea sincronizării datelor mai multor rețele este nevoie de o planificare riguroasă a interconectării, iar la erori de latență ridicate se impun măsuri suplimentare pentru remedierea lor.

Aplicativitatea JChat

JChat este un program indicat a fi folosit în mediile operaționale cu un grad ridicat de variație. Astfel, la misiuni în teren din zone de conflict sau la operațiuni de *targeting*, unde variabilele misiunii sunt dinamice, JChat permite coordonarea rapidă între participanți cu transmiterea coordonatelor traseelor țintelor și oferă contextul necesar interpretării unui eveniment prin facilitarea comunicării informale între operatori. Vizibilitatea comunicării pentru toți membrii rețelei elimină discuțiile redundante și permite elementului de comandă să înțeleagă

complexitatea mediului operațional, generată de particularități și evoluții din teren. În situații de urgență, JChat funcționează ca un sistem de mesagerie ce oferă comunicare aproape instant și transmite actualizări privind evoluția incidentului, amenințare, resurse, oferind componentei de evaluare spre analiză aceeași imagine operațională (COP) care există la nivelul operatorilor din teren. Prin configurare, un atribut important al său este că informațiile prezente în JChat nu pot fi șterse, devenind astfel un registru electronic de ordine și informații care poate fi exportat și auditat, similar unui jurnal oficial al unei operațiuni militare. Acest element permite o analiză post-acțiune obiectivă, în care toate faptele, informațiile și evoluțiile au fost înregistrate, favorizând identificarea erorilor, îmbunătățirea procedurilor și armonizarea modului de operare al diferitelor structuri multinaționale.

În cadrul exercițiilor și aplicațiilor de tip „joc de război“, JChat oferă mediul de comunicare în procesele de modelare și simulare¹⁶. Astfel, programul permite celor care dețin controlul exercițiului să urmărească emiterea sarcinilor, distribuirea lor, execuția și captează dificultățile de coordonare, similare unor operațiuni reale. Prin JChat pot fi introduse evenimente și incidente (MEL/ MIL) pentru a urmări răspunsul operatorilor (coordonare, raționamente folosite, soluții standard sau improvizate) la modificările mediului operațional, iar ulterior se poate face adjudecarea câștigării jocului de război prin evaluarea deciziilor luate¹⁷. Totodată, toate intervențiile din *chat* se păstrează în jurnalul programului, pentru evaluarea ulterioară a performanței (care poate fi realizată și în cadrul unei structuri de *reachback*, spre actualizarea lecțiilor învățate.)¹⁸

CONCLUZII

JChat a demonstrat în timp fiabilitatea sa, fiind o parte de bază a arhitecturii *federated* și un element esențial al infrastructurii NATO de comunicații, care a permis interoperabilitatea tehnică într-un mediu fragmentat (generat de numărul mare de națiuni din cadrul Alianței). Lipsa controlului centralizat a permis reziliența sistemului la acțiuni nefavorabile, generate de mediul operațional, sau la amenințări informatice, în timp ce simplitatea sa și consumul redus de resurse s-au dovedit critice pentru transmiterea la o viteză apropiată de evenimentul real a informațiilor curente. Proprietatea sa de a înregistra informațiile permite auditarea atât de către partea juridică, cât și analiza post-acțiune a evenimentului și identificarea celor mai bune practici în gestionarea unui eveniment.

Arhitectura sa simplă, trecerea probei timpului (folosit de la crearea lui), elementul de interoperabilitate și rapiditatea comunicării cu mai multe structuri simultan, la care se adaugă și posibilitatea de tranziție a programului către variante mai sofisticate (în lucru), hibride, cu care va fi interoperabil, face din JChat un instrument necesar structurilor militare, cu o eficiență ridicată din perspectiva raportului beneficiu/ cost/ risc. Folosirea sa în operațiile multi-domeniu, cu accent pe domeniul urban, cu un minim de resurse tehnice și cunoștințe pentru operator, creează oportunitatea de inovare în domeniul ISR prin augmentarea celor două trăsături specifice acestuia: integrare și sincronizare de capacități pentru a obține multiplicatorul de forță dorit prin AI, sisteme autonome și operații în multi-plan/ multi-domeniu.

BIBLIOGRAFIE

1. DAVIES H. J. Philip, Gustafson Kristian, Rigden Ian, *The Intelligence Cycle is Dead, Long Live the Intelligence Cycle: Rethinking Intelligence Fundamentals for a New Intelligence Doctrine* (draft), Brunel Centre for Intelligence and Security Studies, Brunel University, Londra, 2013; <https://www.bura.brunel.ac.uk>.
2. MARTIN J. Mathew, "Unifying our vision. Joint ISR coordination and the NATO Joint ISR initiative", *Joint Force Quarterly*, nr. 72, 2014, pp. 54-60; www.ndupress.ndu.edu.
3. *** Airbus, *Trans-Atlantic Team to Develop Technical Concept for NATO's Future Surveillance and Control Capabilities*, 2022; <https://www.airbus.com/en/newsroom/press-releases/2021-11-airbus-and-northrop-grumman-lead-team-seeking-to-shape-natos-future>.
4. *** Defence Update, *Thales' Nexium to Deliver Combat Cloud Services for NATO Armed Forces*, 2021; https://defense-update.com/20210125_nato-selects-nexium-combat-cloud.html,
5. *** DTIC, *Architecture Concerns of Time Sensitive Targeting (TST) and NATO TST Tool*; <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA588337.pdf>.
6. *** *Joint Publications 3-09, Joint Fire Support*, 2010, <https://api.army.mil/e2/c/downloads/361884.pdf>.
7. *** Lawrence Livermore National Laboratory, *Joint conflict and tactical simulation (JCATS)*; <https://computing.llnl.gov/projects/jcats>.
8. *** Linagora, *What is the difference between XMPP and Matrix protocol?*; <https://linagora.com/ro/topics/what-difference-between-xmpp-and-matrix-protocol>;
9. *** Marines Training Command, *Fire support planning student handout*; <https://www.trngcmd.marines.mil/Portals/207/Site%20Images/TBS/W280005XQDM%20Fire%20Support%20Planning.pdf?ver=2016-01-29-122203-997>.
10. *** Marines Training Command, *MCWP 3-23.1 Close Air Support*; <https://www.trngcmd.marines.mil/Portals/207/Docs/TBS/MCWP%203-23.1%20Close%20Air%20Support.pdf>.
11. *** NATO Allied Command Transformation, *What Is Interoperability — And Why It Matters to NATO*; <https://www.act.nato.int/article/what-is-interoperability/>
12. *** NATO COE, NATO Modelling & Simulation Centre of Excellence; https://www.mscoe.org/content/uploads/2022/09/Session-information-List-of-Abstracts-5_0.pdf.
13. *** NATO Joint Analysis & Lessons Learned Centre, *The NATO Lessons Learned Handbook*, 4th edition, 2022; https://www.jallc.nato.int/download_file/view/1616/466.
14. *** NATO Joint Warfare Center, *NATO Functional Area Services Course Held at the Joint Warfare Centre*, 12.05.2023; <https://www.jwc.nato.int/article/nato-functional-area-services-course-held-joint-warfare-centre/>
15. *** NATO Allied Command Transformation, *NATO Wargaming Handbook*, 2023; <https://paxsims.wordpress.com/wp-content/uploads/2023/09/nato-wargaming-handbook-202309.pdf>.
16. NCIA, "A stronger defence for NATO's skies", *Communicator*, vol. 3, 2015; https://www.ncia.nato.int/resources/site1/general/about-us/communicator/2015_03_nci_agency_communicator.pdf.
17. *** NCIA, JChat Server Resilient Architecture - Sapienza Consulting - Jobs & Careers; <https://www.space-defence-security-jobs.com/defence/17614/jchat-server-resilient-architecture-nato-ncia/>
18. *** Northrop Grumman, *Trans-Atlantic Team to Develop Technical Concept for NATO's Future Surveillance and Control Capabilities*, 2022, <https://news.northropgrumman.com/c2-command-and-control/trans-atlantic-team-to-develop-technical-concept-for-natos-future-surveillance-and-control-capabilities>.
19. *** NPS Publications, *Joint Terminal Attack Controller: Separating Fact from Fiction*; https://edocs.nps.edu/dodpubs/topic/jointpubs/JP3/JP3-09.3_951201.pdf.
20. *** Oracle, *What is blockchain?*, 2021; www.oracle.com/blockchain/what-is-blockchain.
21. *** RST Software, *XMPP vs Matrix vs MQTT: Which instant messaging-protocol is best for your chat application?*; <https://www.rst.software/blog/xmpp-vs-matrix-vs-mqtt-which-instant-messaging-protocol-is-best-for-your-chat-application>.
22. *** Space Defence, *Support to update JChat M-Link Training Package (NATO-NCIA) - Sapienza Consulting*; <https://www.space-defence-security-jobs.com/defence/26371/support-to-update-jchat-m-link-training-package-nato-ncia/>.
23. *** STISC, *Atacurile Dos și DDoS: diferențele și cum să le preveniți!*; <https://stisc.gov.md/en/constientizare>.
24. *** Wikipedia, *Joint terminal attack controller*; https://en.wikipedia.org/wiki/Joint_terminal_attack_controller.
25. *** Wikipedia, *XMPP*, <https://ro.wikipedia.org/wiki/XMPP>.

- ^{1***} Airbus, Trans-Atlantic Team to Develop Technical Concept for NATO's Future Surveillance and Control Capabilities, 2022; <https://www.airbus.com/en/newsroom/press-releases/2021-11-airbus-and-northrop-grumman-lead-team-seeking-to-shape-natos-future>.
- ² Philip H. J. Davies, Gustafson, Kristian, Rigden, Ian, *The Intelligence Cycle is Dead, Long Live the Intelligence Cycle: Rethinking Intelligence Fundamentals for a New Intelligence Doctrine* (draft), Brunel Centre for Intelligence and Security Studies, Brunel University, Londra, 2013.
- ³ NATO Allied Command Transformation, *What Is Interoperability — And Why It Matters to NATO*; <https://www.act.nato.int/article/what-is-interoperability/>.
- ⁴ Defense Update, *Thales' Nexium to Deliver Combat Cloud Services for NATO Armed Forces*; <https://defense-update.com/author/news-desk>.
- ⁵ *Ibidem*.
- ⁶ Oracle, *What is blockchain?*, 2021; www.oracle.com/blockchain/what-is-blockchain.
- ⁷ NATO Joint Warfare Center, NATO Functional Area Services Course Held at the Joint Warfare Centre, 12.05.2023; <https://www.jwc.nato.int/article/nato-functional-area-services-course-held-joint-warfare-centre/>
- ⁸ Mathew J. Martin, "Unifying our vision. Joint ISR coordination and the NATO Joint ISR initiative", *Joint Force Quarterly*, nr. 72, 2014; www.ndupress.ndu.edu.
- ⁹ NCIA, JChat Server Resilient Architecture - Sapienza Consulting - Jobs & Careers; <https://www.space-defence-security-jobs.com/defence/17614/jchat-server-resilient-architecture-nato-ncia/>
- ¹⁰ NCI, "A stronger defence for NATO's Skies", *Communicator*; vol. 3, 2015, p.17.
- ¹¹ Wikipedia, XMPP, <https://ro.wikipedia.org/wiki/XMPP>; RST Software, XMPP vs Matrix vs MQTT: Which instant messaging-protocol is best for your chat application?; <https://www.rst.software/blog/xmpp-vs-matrix-vs-mqtt-which-instant-messaging-protocol-is-best-for-your-chat-application>.
- ¹² NATO Allied Command Transformation, *What Is Interoperability — And Why It Matters to NATO*; <https://www.act.nato.int/article/what-is-interoperability/>
- ¹³ STISC, Atacurile Dos și DDoS: diferențele și cum să le preveniți!; <https://stisc.gov.md/en/constientizare>.
- ¹⁴ Linagora, *What is the difference between XMPP and Matrix protocol?*; <https://linagora.com/ro/topics/what-difference-between-xmpp-and-matrix-protocol/>.
- ¹⁵ Architecture Concerns of Time Sensitive Targeting (TST) and NATO TST Tool – DTIC; <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA588337.pdf>;
- ¹⁶ NATO Joint Analysis and Lessons Learned Centre, *The NATO Lessons Learned Handbook*, 4th edition, 2022, pp. 9-12.
- ¹⁷ NATO Allied Command Transformation, *NATO Wargaming Handbook*, 2023, pp. 8-13; <https://paxsims.wordpress.com/wp-content/uploads/2023/09/nato-wargaming-handbook-202309.pdf>.
- ¹⁸ *Ibidem.*, pp 15-20.

LEADERSHIP ȘI CULTURĂ ORGANIZAȚIONALĂ ÎN ORGANIZAȚIILE MILITARE.

Gestionarea diversității generaționale pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor

*Dorin Sebastian PANCHIOSU**

Abstract:

The effectiveness of modern military organizations depends on their ability to build cultures grounded in shared values, trust, and mutual respect. Leaders must act both as strategic decision-makers and as ethical role models, capable of coordinating diverse, multigenerational teams. In this context, adaptive leadership, personalized communication, and reciprocal intergenerational mentoring become essential tools for cohesion and performance. Organizational success relies not only on external operational readiness but also on the internal capacity to manage intergenerational diversity. In dynamic security environments, the adaptability of both leadership and organizational culture is essential for mission success.

Keywords: leadership; organizational culture; generational diversity; military organizations.

INTRODUCERE

Leadershipul constituie o forță fundamentală ce structurează complexitatea societății contemporane, exercitând o influență profundă asupra unui spectru extins de dinamici, de la arhitectura puterii politice globale până la nuanțele interacțiunilor interpersonale și la coeziunea grupurilor sociale. În contextul specific al organizațiilor militare contemporane, liderii

se confruntă cu un ansamblu de provocări de o profunzime și o complexitate fără precedent, amplificate de interacțiunea dintre o cultură organizațională adesea ierarhică și imperativul gestionării eficiente a unei forțe de muncă din ce în ce mai diversă din punct de vedere generațional. Deciziile luate de acești lideri militari au consecințe directe și un impact semnificativ asupra existenței personalului aflat în subordine, modelând totodată capacitatea

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

colectivă de a atinge obiectivele misiunilor în pofida diferențelor de valori, experiențe și așteptări inerente diversității generaționale.

În acest ecosistem militar aflat într-o metamorfoză continuă, caracterizat de o evoluție rapidă a spectrului amenințărilor și de o reconfigurare a metodelor de operare prin intermediul inovațiilor tehnologice, devine un imperativ strategic pentru liderii militari să cultive o înțelegere nuanțată a fundamentelor psihologice și sociologice care motivează personalul din diverse generații (Baby Boomers, Generația X, Millennials, Generația Z) să îi urmeze cu încredere necondiționată și loialitate. Această înțelegere trebuie să ia în considerare impactul culturii organizaționale asupra percepției leadershipului și a integrării noilor generații, precum și necesitatea adaptării stilurilor de leadership pentru a răspunde eficient nevoilor și valorilor specifice fiecărei generații.

Astfel, capacitatea organizațiilor militare de a-și îndeplini misiunile depinde, în mod esențial, de calitatea leadershipului și de soliditatea culturii organizaționale. Spre deosebire de alte tipuri de organizații, structurile militare funcționează într-un cadru rigid, ierarhic și adesea prescriptiv, în care valorile instituționale — precum loialitatea, disciplina, onoarea și angajamentul față de misiune — sunt profund înrădăcinate și nu sunt negociabile. În această ecuație, liderii militari nu coordonează doar acțiuni, ci și modelează comportamente, construiesc încredere și gestionează caractere diferite, într-un cadru de maximă responsabilitate.

Un fenomen emergent și din ce în ce mai relevant în analiza performanței organizaționale militare este diversitatea generațională. În prezent, în cadrul acelorași structuri coexistă până la patru generații distincte — Baby Boomers, Generația X, Millennials și Generația Z — fiecare aducând cu sine un set specific de valori, așteptări, atitudini față de autoritate și moduri de comunicare. Această realitate introduce noi provocări în gestionarea resurselor umane, punând la încercare atât eficiența sistemelor tradiționale de leadership, cât și coeziunea internă a echipelor militare.

Tendința prevalentă în structurile ierarhice, inclusiv cele militare, a fost de a privi diferențele generaționale mai degrabă ca pe un factor perturbator decât ca pe un potențial catalizator al progresului organizațional. Divergențele în atitudini față de muncă, tehnologie, autoritate sau feedback pot genera tensiuni și pot afecta performanța operațională dacă nu sunt gestionate în mod strategic. Cu toate acestea, cercetările psiho-sociologice argumentează convingător că, în loc să fie evitată sau minimalizată, diversitatea generațională poate fi valorificată ca sursă de inovație, flexibilitate, reziliență și transfer intergenerațional de cunoștințe¹.

Dinamica generațională și integrarea sa strategică printr-un leadership bazat pe valori, orientat spre oameni și rezultate, alături de o cultură organizațională adaptabilă și incluzivă, constituie o condiție esențială pentru succesul misiunii în organizațiile militare contemporane. Liderii care cultivă coerența între valorile personale și cele instituționale, care își adaptează stilul de conducere în funcție de profilul individual și generațional al subordonaților și care promovează comunicarea eficientă și recunoașterea personalizată a contribuției fiecărui membru, vor reuși nu doar să prevină conflictele, ci și să maximizeze potențialul colectiv.

LEADERSHIPUL ÎN CONTEXTUL DIVERSITĂȚII GENERAȚIONALE

Leadershipul militar, în esența sa, nu poate fi disociat de o responsabilitate morală profundă. Spre deosebire de leadershipul corporativ sau cel civic, care operează adesea în condiții de relativă stabilitate și predictibilitate, leadershipul militar se exercită într-un mediu complex, caracterizat

prin incertitudine, presiune temporală și risc operațional. În acest context, capacitatea liderului de a mobiliza și de a conferi sens devine esențială pentru menținerea coeziunii, disciplinei și eficienței. De aceea, modelele de conducere care pun în centru valorile devin tot mai relevante în literatura de specialitate și în practica instituțională.

Studiul Gallup cu titlul „Raportul global de leadership: ce doresc cei care urmează”²² oferă perspective valoroase asupra nevoilor și așteptărilor fundamentale ale indivizilor de la liderii lor, la nivel global. Bazată pe sondaje realizate în 52 de țări, cercetarea identifică patru calități cheie pe care subalternii le prioritizează: speranță, încredere, compasiune și stabilitate. „Exigențele leadershipului sunt complexe, însă fundamentul unui lider eficient constă în satisfacerea nevoilor celor care îl urmează”²³. Leadershipul modern presupune o paradigmă de conducere în care deciziile, relațiile și comportamentele sunt ghidate de un sistem coerent de valori personale și organizaționale. Nu este vorba doar despre afișarea unor principii etice, ci și despre trăirea lor într-un mod congruent, constant și verificabil.⁴ Într-o instituție militară unde simbolistica valorică este extrem de puternică, de la jurământul depus până la însemnele uniforme, această congruență între valorile exprimate și acțiunile concrete capătă semnificație operațională, generând încredere, loialitate și reziliență în fața adversității.

Mai mult, cercetări recente au evidențiat faptul că liderii autentici reușesc să creeze echipe mai implicate, să reducă stresul organizațional și să favorizeze luarea deciziilor etice, chiar și în condiții de ambiguitate.⁵ Acest model se distanțează de stereotipul liderului „distant și infailibil” și se apropie de figura liderului uman, vulnerabil, dar centrat pe principii ferme. Într-o eră a transparenței și a conectivității informaționale, unde orice incongruență poate fi rapid expusă, acest tip de conducere devine nu doar dezirabil, ci și necesar.

Aplicabilitatea sa în organizațiile militare trebuie, totuși, nuanțată. Nu orice context permite o flexibilitate interpretativă a valorilor. În fața unui ordin operațional, reflexul disciplinar

trebuie să prevaleze. Însă chiar și aici, cadrul valoric nu este exclus, ci internalizat: militarul ascultă ordinul nu doar din obligație, ci și pentru că are încredere în lider, în ethosul instituției și în misiunea care transcende individul⁶. Așadar, leadershipul bazat pe valori nu se opune ierarhiei sau disciplinei, ci oferă o fundație morală pe care acestea se pot construi sustenabil.

În acest context, liderul militar modern nu este doar un executant al doctrinei, ci un model viu de valori: acesta inspiră prin modul în care acționează în conformitate cu ceea ce declară. Într-o organizație în care loialitatea se câștigă, nu se impune, iar generozitatea și respectul pot coexista cu rigoarea și fermitatea, leadershipul oferă o cale de mijloc între autoritarism și populism, între rigiditate și ambiguitate.

CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ ÎN CONTEXT MILITAR

Cultura organizațională reprezintă ansamblul de valori, credințe, norme și practici împărtășite care modelează comportamentele și așteptările membrilor unei organizații⁷. În cazul organizațiilor militare, această cultură este profund marcată de specificul misiunii sale: apărarea națională, acțiunea în situații de criză și, mai recent, participarea la misiuni multinaționale în teatre de operații. Această misiune imprimă o amprentă distinctă asupra culturii instituționale, făcând-o mult mai rigidă, ierarhică și centrată pe loialitate și disciplină față de cum este aceasta înțeleasă în cadrul organizațiilor civile.

Totuși, cultura organizațiilor militare nu este statică. În ultimele decenii, aceasta a fost influențată semnificativ de factori precum profesionalizarea armatei, integrarea în structuri internaționale (NATO, UE), democratizarea societății și, mai recent, diversitatea generațională. Aceste influențe au determinat apariția unor tensiuni creative între tradiție și modernizare, între uniformitate și personalizare⁸. Astfel, în timp ce idealurile tradiționale de onoare, sacrificiu și camaraderie rămân în centrul ethosului militar, apar și unele noi precum libertatea de exprimare, dialogul, incluziunea, reflecția critică și dezvoltarea personală.

În analiza culturii organizaționale, Schein (2017) propune o perspectivă stratificată, care distinge între: artefacte (simboluri, ritualuri, arhitectura spațiilor), valori declarate (misiune, coduri etice) și presupuneri fundamentale (convingeri despre lume, om și autoritate). În cazul organizațiilor militare, aceste straturi pot fi observate cu ușurință: de la ritualul salutului și uniforma standardizată (artefacte) și codul onoarei sau „valoarea de luptă” (valori declarate) până la credințe adânc înrădăcinate despre loialitate absolută față de comandant sau ideea că „liderul nu greșește niciodată” (presupuneri de bază).

Această cultură este în mod intenționat modelată prin socializare instituțională, începând cu procesul de instruire militară inițială, unde accentul este pus pe conformare, coeziune de grup și internalizarea rolului. Din punct de vedere funcțional, cultura organizațională are rolul de a genera stabilitate, eficiență operațională și reziliență în condiții extreme. Însă, dintr-o perspectivă constructivistă, aceasta poate genera și rezistență la schimbare sau dificultăți în gestionarea diversității. Așadar, cultura organizațiilor militare nu este un monolit, ci o construcție stratificată, dinamică, în care valorile organizaționale pot intra în tensiune cu valorile individuale ale membrilor – mai ales atunci când aceștia provin din generații, contexte sociale sau etnii diferite.

Specific organizațiilor militare este integrarea mai multor subculturi profesionale și generaționale. Aceste subculturi, definite ca ansambluri de norme și practici, partajate de un grup restrâns, apar în funcție de arma de specialitate, experiența de luptă, genul, vârsta sau misiunile executate. Pentru o mai bună înțelegere a situației este suficient să facem o comparație între o unitate de infanterie care a operat în Afganistan și o structură logistică staționată în țară. Deși ambele unități sunt structuri militare, vom putea constata că există diferențe majore în ceea ce privește modul de comunicare, atitudinea față de risc, cât și raportarea la autoritate. La fel se întâmplă în momentul în care vom face comparație între militarii tineri (Generația Z),

care valorizează în principal flexibilitatea, sensul personal al misiunii și echilibrul viață-muncă, și militarii seniori (cei care se încadrează în generațiile X sau Baby Boomers) care manifestă o orientare mai puternică spre loialitate instituțională, ierarhie clară și devotament pe termen lung.

Această diferențiere valorică nu este, în sine, negativă, dimpotrivă, poate contribui la un stil de gândire flexibil, adaptabil și inovator. Problemele apar atunci când diferențele interculturale intră în conflict deschis sau când liderii nu reușesc să armonizeze diversitatea într-un cadru coerent. De aceea, una dintre competențele esențiale ale liderului militar contemporan este „alfabetizarea culturală internă”, adică abilitatea de a identifica, înțelege și valoriza diferențele culturale din interiorul propriei echipe. În acest context, leadershipul capătă un rol de integrare simbolică devenind purtătorul unei narațiuni comune care leagă trecutul (tradiția militară) de prezent (realitatea operațională curentă) și viitor (adaptabilitatea strategică). Liderul are misiunea de a construi punți, promovând o cultură comună a încrederii și a respectului, fără a anula particularitățile.

Dinamica generațională este una dintre provocările majore cu care se confruntă leadershipul militar contemporan. În prezent, în cadrul organizațiilor militare coexistența a cel puțin patru generații – Baby Boomers (născuți între 1946–1964), Generația X (1965–1980), Millennials sau Generația Y (1981–1996) și Generația Z (după 1997) – generează o paletă

largă de așteptări, comportamente și stiluri de relaționare, care influențează profund coeziunea, performanța și cultura instituțională.⁹

Baby Boomers, deși se apropie de ieșirea din sistem, reprezintă adesea nucleul valoric al tradiției militare. Aceștia pun accent pe ierarhie, loialitate instituțională, respect pentru autoritate și sacrificiu personal în slujba colectivului. Preferă comunicarea formală și directă, acordând o mare importanță protocolului și simbolurilor autorității (uniforma, gradul, decorațiile). Generația X introduce un element de pragmatism și scepticism în structurile militare. Membrii acestei generații, formați în perioada tranziției post-Război Rece, sunt orientați spre autonomie, echilibru între viața personală și cea profesională și o anumită doză de individualism. Aceștia acceptă autoritatea, dar o validează mai degrabă prin competență decât prin poziție. În comunicare, preferă dialogul rațional și concret, respingând retorica excesivă sau idealismul nefundamentat.

Generația Y (Millennials) aduce cu sine o cultură a sensului personal. Acești militari pun accent pe feedback constant, dezvoltare profesională continuă și un mediu de lucru colaborativ. Sunt mai puțin motivați de rigiditatea ierarhiei și mai mult de sentimentul de apartenență, de impactul social al misiunilor și de transparența proceselor decizionale. În plan comunicațional, preferă interacțiunile rapide, informale și digitale, fiind obișnuiți cu medii tehnologizate și cu un flux informațional accelerat. La rândul său, Generația Z, cea mai tânără și recent integrată în structurile armatei, manifestă o sensibilitate crescută la autenticitate, incluziune și adaptabilitate. Acești tineri militari nu mai intră în armată pentru cariere pe termen lung, ci văd instituția militară ca pe o oportunitate temporară de formare. Sunt „nativi digitali”, foarte vizuali, preferă interacțiunile personalizate și așteaptă ca liderii să le respecte individualitatea și să ofere un sens clar misiunii.

Această varietate generațională produce o distanță valorică care, neadresată, poate conduce la conflicte deschise, demotivare și scăderea coeziunii. De exemplu, un lider din generația X poate considera ca fiind neprofesionistă atitudinea unui subordonat Z care cere feedback frecvent și exprimă opinii personale în mod deschis; invers,

un tânăr militar din Generația Z poate interpreta stilul autoritar al unui superior din Generația Baby Boomers ca fiind opresiv și lipsit de empatie. Prin urmare, înțelegerea dinamicii generaționale și a diferențelor în valori, motivații și comunicare devine esențială pentru eficiența conducerii militare. Așa cum remarca Howe și Strauss, pionieri în teoria generațiilor, „leadershipul eficient nu presupune tratarea tuturor la fel, ci înțelegerea profundă a ceea ce motivează fiecare generație și adaptarea discursului și acțiunii la această motivație.”¹⁰

În acest cadru complex, liderul nu mai este doar un executant al doctrinei și un garant al disciplinei, ci un mediator al valorilor, un constructor de sens și un facilitator al coeziunii între generații. El trebuie să articuleze o viziune comună care transcende diferențele generaționale și să creeze un mediu în care fiecare militar, indiferent de vârstă sau experiență, se simte valorizat și integrat. În acest proces de mediere, instrumentele de dezvoltare personală, precum feedbackul constructiv, coachingul, recunoașterea diferențiată sau formularea de aprecieri¹¹, pot deveni pârgii esențiale de motivare și armonizare internă. Spre exemplu, liderul care recunoaște că un militar tânăr are nevoie de validare prin apreciere verbală sau oportunități de învățare, va reuși să-l integreze mai eficient într-un colectiv dominat de seniori, care pun accent pe formalism și procedură. Astfel, liderul acționează ca un translator cultural între generații și ca un model de integritate, menținând unitatea fără a uniformiza și inspirând respect prin congruența între ceea ce crede, spune și face.

**GESTIONAREA
GENERAȚIONALE
MISIUNII** **DIVERSITĂȚII
PENTRU
SUCESUL**

În organizațiile militare moderne o provocare constantă este reprezentată de „necesitatea de a construi punți între valorile personale ale militarilor și valorile organizaționale proclamate de instituție”¹². Această aliniere nu presupune o uniformizare ideologică, ci o armonizare funcțională care permite ca diversitatea internă a valorilor individuale să devină un catalizator al coeziunii și eficienței colective. Organizațiile

militare operează în baza unui set de valori formale precum onoarea, curajul, loialitatea, responsabilitatea și serviciul dezinteresat. Aceste valori constituie pilonii culturii instituționale și sunt transmise prin simboluri, ritualuri și documente doctrinare. În practică, însă, „membrii organizației vin cu propriile cadre axiologice, influențate de generația din care fac parte, de experiențele de viață, de formarea educațională și de contextul socio-cultural”¹³.

În acest sens, liderul militar devine un mediator axiologic – o figură-cheie în facilitarea dialogului dintre valorile personale și cele instituționale. Leadershipul militar modern presupune capacitatea de a identifica aceste puncte de convergență fără a compromite standardele profesionale, dar și fără a ignora diversitatea culturală generațională. Astfel, liderii eficienți comunică explicit și autentic valorile organizației, contextualizându-le în misiuni, acțiuni cotidiene și decizii operaționale. De exemplu, loialitatea – una dintre valorile fundamentale ale armatei – poate fi reinterpretată pentru un soldat din Generația Z ca „angajament față de echipă și față de impactul pozitiv al misiunii”, spre deosebire de viziunea mai tradiționalistă a unui Baby Boomer, pentru care loialitatea înseamnă „obediință instituțională și respect față de ierarhie”¹⁴.

Un instrument util în acest proces este construirea de spații de reflecție și dialog valoric – ateliere, sesiuni de feedback sau momente de tip „after action review” – unde se creează premisele pentru a identifica punctele comune dintre generații. Potrivit lui Edgar Schein, cultura organizațională devine un liant eficient doar atunci când este „interiorizată și transformată în acțiune prin lideri care creează sens”¹⁵. Aceasta înseamnă că valorile declarate ale unei structuri militare nu sunt suficiente pentru a genera angajament, dacă nu sunt resimțite ca relevante și autentice la nivel individual.

Valorile personale sunt expresia unui sistem de credințe profund înrădăcinate, modelate de familie, educație, experiențe de viață și contexte sociale. În opoziție cu acestea, valorile organizaționale sunt definite de instituție în mod formal și transmit o viziune colectivă despre ceea ce este dezirabil, acceptabil și necesar pentru funcționarea eficientă a misiunii. Așa cum

subliniază Edgar Schein, cultura organizațională este „setul de presupuneri comune învățate de un grup pe măsură ce își rezolvă problemele de adaptare externă și integrare internă” și aceste presupuneri sunt „suficient de valabile pentru a fi transmise noilor membri ca mod corect de a percepe, gândi și simți”¹⁶. Așadar, valorile instituționale nu sunt doar idealuri, ci și filtre de interpretare a realității.

Problema apare atunci când aceste filtre sunt incompatibile cu cele prin care indivizii privesc lumea. Într-un cadru militar modern această disonanță poate genera nu doar rezistență sau demotivare, ci și disfuncționalități de tip moral – o formă profundă de suferință etică rezultată din acțiuni sau inacțiuni care încalcă valorile proprii. Astfel, alinierea valorilor nu este un lux organizațional, ci o condiție a sănătății psihologice colective și a eficienței operaționale. După cum argumentează Amy Kristof-Brown și colegii săi, în meta-analiza lor despre „potrivirea individ-organizație”, congruența valorică contribuie decisiv la „angajamentul organizațional, intenția de a rămâne, performanța percepută și satisfacția profesională”¹⁷.

O provocare majoră este reprezentată de dinamica intergenerațională. Fiecare generație care pășește în sistem aduce cu sine un set distinct de valori dominante. De exemplu, pentru generația Baby Boomers, formată în paradigma postbelică a reconstrucției și a stabilității, valori precum „loialitatea față de instituție”, „respectul pentru autoritate” și „sacrificiul pentru binele comun” sunt centrale¹⁸. În schimb, Millennials, crescuți în era globalizării și a rețelelor sociale, valorizează „colaborarea”, „autenticitatea”, „echilibrul viață-muncă” și „semnificația

personală a muncii”¹⁹. Acest decalaj nu poate fi ignorat deoarece afectează percepțiile despre leadership, apartenență și eficiență.

În acest context, rolul liderului militar se transformă dintr-un executor de comandă într-un facilitator de sens. Liderii trebuie să înțeleagă că valorile instituționale nu pot fi, pur și simplu, impuse prin documente strategice sau campanii formale, ci trebuie „trăite și întrerupte zilnic prin comportamente coerente, comunicare autentică și capacitatea de a asculta cu empatie”²⁰. Spre exemplu, a cere „integritate” într-un mediu în care se tolerează inechitatea sau dublul standard va eroda rapid încrederea și implicarea. În schimb, promovarea transparenței decizionale, recunoașterea greșelilor și încurajarea exprimării opiniei constituie forme concrete de manifestare a integrității, care pot reconcilia așteptările valorice ale mai multor generații.

Un alt aspect important este integrarea valorilor emergente – cum ar fi grija pentru sănătatea mintală, sustenabilitatea sau incluziunea – în narațiunea instituțională. Aceste valori, deși inițial percepute ca extrinseci doctrinei militare tradiționale, pot deveni catalizatori ai transformării culturale. Jean M. Twenge, în studiul său despre iGen, subliniază faptul că tinerii de azi „sunt mai puțin interesați de ierarhie și mai preocupați de autenticitate și echitate, inclusiv în cadrul instituțiilor percepute ca rigide”²¹. Această tendință poate părea o amenințare pentru structurile militare, dar poate fi convertită într-un avantaj strategic dacă liderii creează spații sigure pentru dialog.

Procesele de mentorat și socializare organizațională sunt esențiale în acest sens. Introducerea unor programe de „mentorship intergenerațional bidirecțional” – în care mentorii nu doar instruiesc, ci și explorează împreună cu subordonații ce înseamnă, în termeni reali, să fii „onorabil”, „curajos” sau „dedicat misiunii” – poate crea punți de legătură între idealuri și experiențele concrete ale vieții militare. În aceste conversații, valorile nu sunt concepte abstracte, ci „instrumente vii de orientare în deciziile cotidiene”²². Mai mult, instituția trebuie să investească în mecanisme sistemice, care să valideze și să corecteze alinierea valorilor: evaluări periodice de cultură organizațională,

sisteme anonime de feedback, audituri etice și spații de reflecție colectivă. Fără aceste instrumente, valorile devin slogane lipsite de substanță, iar diferențele riscă să se transforme în cinism și alienare.

ADAPTAREA STILURILOR DE LEADERSHIP LA PREFERINȚELE GENERAȚIONALE ȘI INDIVIDUALE

Alinierea valorilor personale și organizaționale într-o structură militară contemporană nu este un proces de simplă supunere la standarde instituționale, ci un act complex de negociere identitară, mediat de leadership reflexiv, comunicare coerentă și mecanisme organizaționale mature. O cultură militară autentică nu neagă diversitatea valorică, ci o canalizează în direcția misiunii comune, construind o organizație care nu doar ordonă, ci inspiră.

Capacitatea liderilor de a-și adapta stilul de conducere în funcție de particularitățile generaționale și individuale este o necesitate strategică, nu doar un avantaj. Leadershipul bazat pe o înțelegere profundă a motivațiilor, așteptărilor și valorilor personale ale subordonaților are potențialul de a transforma interacțiunile ierarhice tradiționale într-un proces de colaborare dinamică și eficientă, care sporește coeziunea, moralul și performanța organizațională.

Un punct de plecare esențial în această direcție este recunoașterea faptului că fiecare generație vine cu propriul set de așteptări în ceea ce privește modul în care liderii ar trebui să se comporte, să comunice și să ia decizii. În timp ce generația Baby Boomers a fost formată într-un context marcat de autoritate clară, ierarhii stricte și respect față de rangul obținut prin experiență, generațiile mai tinere – în special Millennials și Generația Z – tind să valorizeze accesibilitatea liderului, transparența decizională și implicarea colaborativă în actul de conducere. De aceea, liderii eficienți în mediul militar actual trebuie să își cultive o capacitate sofisticată de ajustare a actului de comandă, care să le permită tranziții fluide între directive clare și autonomie acordată, între supraveghere atentă și delegare responsabilă.

Conceptul de leadership situațional, teoretizat inițial de Hersey și Blanchard, oferă un cadru util în acest sens deoarece subliniază necesitatea „adaptării stilului de conducere în funcție de nivelul de maturitate al subordonatului și de natura sarcinii”²³. Aplicat în mediul militar acest model sugerează că un lider nu poate adopta un stil unitar de conducere fără riscul de a compromite eficiența sau de a pierde încrederea echipei. De exemplu, un comandant care dă ordine detaliate și controlează fiecare pas al unui ofițer din Generația Z poate fi perceput ca intruziv și rigid, în timp ce același comportament ar putea fi apreciat drept claritate și rigoare de către un subordonat din generația Baby Boomers.

Mai mult, cercetările recente indică faptul că eficiența unui lider este strâns corelată cu abilitatea acestuia de a înțelege „nu doar cine sunt oamenii din echipa sa, ci și cum preferă să fie conduși”²⁴. În practică, acest lucru înseamnă că liderii militari trebuie să își dezvolte competențe nu doar de comunicare și empatie, ci și de observare și analiză a dinamicii relaționale din echipă. Spre exemplu, un lider care observă că un subordonat din Generația X preferă sarcini individuale, fără monitorizare excesivă, va ajusta stilul printr-o abordare bazată pe încredere și autonomie. În schimb, pentru un tânăr ofițer din Generația Z, care a fost format într-un ecosistem educațional marcat de feedback constant, conectivitate digitală și colaborare, același lider va adopta un stil mai deschis, cu feedback regulat și clarificări frecvente.

O dimensiune importantă a acestui proces de adaptare este legată de recunoașterea diferențelor în ceea ce privește preferințele privind autoritatea. Dacă pentru Baby Boomers autoritatea este adesea asociată cu poziția ierarhică și experiența acumulată, generațiile mai noi o validează prin competență, integritate și abilitatea de a relaționa. Această diferență creează un potențial de tensiune, dar și oportunități pentru liderii care știu să „echilibreze între a cere respect prin poziție și a câștiga respect prin comportament”²⁵.

Exemplul unui comandant care practică acest tip de echilibru este relevant: în interacțiunile cu personal din toate generațiile, el oferă structură și direcție clară acolo unde este nevoie, dar își asumă și vulnerabilitatea atunci când solicită feedback

sau admite erori. Astfel, devine un model de „leadership autentic”, capabil să inspire loialitate și performanță, chiar și în echipe eterogene²⁶.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că această adaptabilitate nu trebuie confundată cu lipsa de consistență sau cu cedarea în fața preferințelor individuale. Dimpotrivă, liderii eficienți în contexte militare știu să stabilească „un cadru de referință comun, ancorat în valorile organizației, dar suficient de flexibil pentru a permite diversitate în exprimare și colaborare”²⁷. Cu alte cuvinte, liderii reușesc să rămână fideli misiunii și normelor militare în timp ce creează spațiu pentru manifestarea autentică a fiecărei generații.

Adaptarea stilurilor de leadership la preferințele generaționale și individuale nu este un moft al leadershipului modern, ci o cerință funcțională, fundamentată pe date empirice și experiență organizațională. În organizațiile militare, unde coeziunea echipei și eficiența operațională pot face diferența între succesul și eșecul unei misiuni, abilitatea de a conduce în mod adaptiv, personalizat și respectuos față de diversitatea generațională devine un pilon esențial al culturii organizaționale sustenabile.

O ABORDARE INTEGRATĂ A LEADERSHIPULUI

Comunicarea eficientă între membrii diverselor generații nu reprezintă doar un element de optimizare a relațiilor interne, ci un catalizator esențial pentru coeziune, disciplină și îndeplinirea misiunilor. Diversitatea generațională impune o adaptare conștientă a canalelor, stilurilor și codurilor de comunicare, mai ales într-un mediu în care eficiența și claritatea sunt vitale. Modelele de comunicare, cum este modelul DISC, dezvoltat pe baza teoriilor lui William Moulton Marston și rafinat ulterior în contexte organizaționale, oferă un cadru extrem de util pentru înțelegerea preferințelor comportamentale și de comunicare ale indivizilor, indiferent de generația din care fac parte. Potrivit acestui model, comportamentele umane pot fi grupate în patru stiluri: dominant, influent, statornic și conștiincios (DISC). Aceste stiluri reflectă, la rândul lor, predispoziții către

anumite moduri de a comunica, de a gestiona conflicte sau de a reacționa la autoritate.

Această înțelegere nu trebuie limitată la superiorii ierarhici. Ea trebuie extinsă la nivelul întregii echipe, prin programe de sensibilizare și formare, care să stimuleze capacitatea fiecărui membru de a decodifica limbajele celorlalți: „Capacitatea de a recunoaște și adapta stilul de comunicare în funcție de interlocutor nu este doar un act de diplomație, ci o condiție de eficiență în cadrul militar”²⁸. Odată asumată această flexibilitate în comunicare, liderul poate construi poduri intergeneraționale solide pentru consolidarea competențelor colective și atenuarea tensiunilor legate de diferențele de stil și valori, utilizând instrumente de tipul mentoratului inter-generațional bidirecțional, în care seniorii contribuie cu expertiză și cultură organizațională, iar juniorii aduc perspective inovatoare și familiaritate cu noile tehnologii sau metode de lucru.

În această ecuație relațională, dimensiunea aprecierii capătă o importanță crescută. Modelul limbajelor de apreciere în context profesional, elaborat de Gary Chapman și Paul White, deși inspirat din domeniul relațiilor interpersonale, oferă repere concrete pentru motivarea și recunoașterea individualizată în echipe militare. Cele cinci limbaje identificate – cuvintele de încurajare, timpul de calitate, actele de ajutor, darurile simbolice și contactul fizic (limitat, desigur, în context militar) – pot fi traduse în comportamente specifice ce sporesc angajamentul și coeziunea echipelor. De exemplu, în cazul Baby Boomers, recunoașterea publică a meritelor într-un cadru formal poate avea un impact semnificativ. În schimb, un membru al Generației Y ar putea aprecia mai mult o sesiune individuală de feedback constructiv sau un gest de încredere, precum delegarea unui proiect. Generația Z, pe de altă parte, se simte adesea validată prin oportunități de exprimare autentică și printr-un mediu de lucru în care ideile sale sunt ascultate. „Aprecierea exprimată într-un limbaj relevant pentru destinatar nu doar că validează, ci și energizează implicarea acestuia”²⁹.

Această motivare diferențiată nu contravine uniformității militare, ci o îmbogățește strategic. Un leadership bazat pe observație atentă, empatie

organizațională și aplicare flexibilă a principiilor de comunicare și ale limbajelor de apreciere reușește să transforme diferențele generaționale în avantaje competitive. Mai mult, această formă de conducere devine sursa unei culturi organizaționale dinamice, în care comunicarea eficientă, recunoașterea valorii individuale și sinergia între generații contribuie la realizarea obiectivelor comune.

În contextul organizațiilor militare moderne, diversitatea generațională este un fenomen inevitabil, dar și o oportunitate strategică care impune o abordare funcțională a interacțiunilor interpersonale. Comunicarea între generații diferite nu este pur și simplu o chestiune de transmitere a informației, ci un proces complex de adaptare reciprocă, în care stilurile de comunicare, așteptările și valorile personale ale fiecărei generații joacă un rol crucial. Acest proces presupune înțelegerea profundă a diversității și o capacitate constantă de ajustare din partea liderilor, care trebuie să navigheze nu doar prin ierarhii și structuri de comandă, dar și prin particularitățile cognitive, emoționale și comportamentale ale subordonaților lor.

Comunicarea intergenerațională în cadrul armatei nu se limitează la simpla aliniere a unui mesaj la tehnicile eficiente de transmitere a acestuia, ci presupune o gestionare atentă a diverselor stiluri de interacțiune, care pot fi profund influențate de istoricul educativ și profesional al fiecărei generații. Astfel, liderii militari trebuie să adopte o abordare adaptivă, care să integreze în mod flexibil diversele modalități de comunicare caracteristice fiecărei generații, menținând în același timp coeziunea echipei și eficiența operațională.

Această adaptabilitate a stilului de comunicare nu poate fi realizată decât printr-o înțelegere aprofundată a diversității intergeneraționale, ceea ce presupune un efort continuu de instruire și de auto-reflecție din partea liderilor. Importanța unui lider, care să poată comunica în mod eficient cu diversele segmente de personal, nu poate fi subliniată îndeajuns, întrucât o comunicare deficitară între generații poate duce la riscuri semnificative, inclusiv neînțelegeri, conflicte și erori operaționale.

CONCLUZII

Ceea ce face diferența între organizațiile militare de succes și cele care se confruntă cu dificultăți majore este capacitatea acestora de a construi o cultură organizațională bazată pe valori comune, care promovează încrederea, colaborarea și respectul reciproc. Prin urmare, liderii joacă un rol esențial nu doar ca decidenți, ci și ca modele de comportament și direcție pentru subordonați.

În această eră a diversității, în care mai multe generații activează simultan în organizațiile militare, este imperativ ca stilurile de leadership să fie flexibile și adaptabile. Fiecare generație aduce cu sine perspective și nevoi distincte, iar liderii trebuie să fie capabili să înțeleagă și să răspundă la aceste diferențe. Astfel, leadershipul în armata modernă nu mai este un concept static, ci unul dinamic, care necesită o adaptabilitate constantă la diversitatea de valori și așteptări ale subordonaților.

Importanța unei comunicări eficiente între generații nu poate fi subestimată, iar liderii trebuie să adopte strategii de comunicare care să fie nu doar clare, dar și sensibile la diferențele comportamentale ale subordonaților lor. Comunicarea în cadrul relațiilor intergeneraționale poate facilita înțelegerea diferențelor de personalitate și poate ajuta la reducerea conflictelor și întărirea relațiilor de încredere. În acest sens, este extrem de necesar ca liderii să personalizeze abordarea, adaptându-se la nevoile fiecărei persoane în parte, și să implementeze tehnici de feedback și recunoaștere care sunt relevante și motivante pentru fiecare individ.

De asemenea, înțelegerea diferențelor intergeneraționale trebuie să fie completată de o apreciere autentică a diversității de valori care există în cadrul unei organizații. În organizațiile militare moderne, motivația nu este un proces uniform, iar ceea ce motivează un individ dintr-o anumită generație poate fi complet diferit față de ceea ce-l motivează pe altul. Liderii trebuie să fie capabili să-și adapteze stilurile de

leadership pentru a satisface nevoile emoționale și profesionale ale fiecărei generații.

Mentoratul intergenerațional bidirecțional, ca proces de învățare, joacă un rol central în dezvoltarea unei culturi organizaționale puternice. Astfel, în cadrul organizațiilor militare, mentorii din generațiile mai experimentate nu doar că transmit cunoștințele tehnice și valorile fundamentale ale instituției, dar devin și modele de comportament pentru cei mai tineri, în timp ce aceștia din urmă pot aduce perspective noi, bazate pe inovație și adaptabilitate, care pot contribui la întărirea instituției și la dezvoltarea unei culturi organizaționale mai flexibile și mai incluzive.

În această perioadă de tranziție și schimbare rapidă, este esențial ca organizațiile militare să înțeleagă că succesul depinde nu doar de capacitatea de a răspunde la provocările externe, dar și de modul în care își construiesc și își gestionează cultura internă. Armatele care reușesc să adopte un leadership centrat pe încredere, respect și adaptabilitate vor fi cele care vor fi capabile să reacționeze cu succes în fața provocărilor. Crearea unui mediu de lucru bazat pe aceste principii nu doar că va îmbunătăți performanța organizațională, dar va stimula și un sentiment de apartenență și de coeziune între membrii echipelor, esențial pentru succesul oricărei misiuni.

Leadershipul și cultura organizațională bazate pe încredere nu sunt doar esențiale pentru buna funcționare a organizațiilor militare, dar reprezintă și fundamentul pe care se clădește succesul pe termen lung al acesteia. Într-o lume în continuă schimbare, adaptabilitatea și integrarea valorilor fundamentale ale diversității vor reprezenta cheia succesului pentru orice organizație militară. Liderii care vor reuși să construiască culturi organizaționale sănătoase, centrate pe respect și încredere, vor avea nu doar echipe performante, ci și o armată capabilă să răspundă rapid și eficient în fața oricăror provocări, menținând în același timp un climat intern de coeziune și unitate.

BIBLIOGRAFIE

1. ALLEN D. Charles, „Ethics and Army Leadership. Climate Matters”, The US Army War College, *Parameters*, vol. 45, nr. 1, 2015, p. 69–83.
2. AVANT Deborah, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
3. BEAGLE H. Milford Jr., ”Pathways to Becoming a Transformational Leader”, *Military Review*, vol.105, nr. 3, p. 6.
4. CHAPMAN Gary, Paul White, *The 5 Languages of Appreciation in the Workplace: Empowering Organizations by Encouraging People*, Chicago, Northfield Publishing, 2012.
5. DEAL Jennifer J., *Retiring the Generation Gap: How Employees Young and Old Can Find Common Ground*, Center for Creative Leadership, Jossey-Bass, San Francisco, 2007.
6. DUMITRAȘCU Vadim, *Leadership și cultură organizațională*, Editura Universitară, București, 2013.
7. EGERTON David, ”Toward a Leadership Theory for Mission Command”, *Military Review*, vol.105, nr. 1, p. 61-67.
8. FREI X. Frances, Anne Morris, *Unleashed: The Unapologetic Leader’s Guide to Empowering Everyone Around You*, Harvard Business Review Press, Boston, 2020.
9. GEORGE Bill, *Authentic Leadership: Rediscovering the Secrets to Creating Lasting Value*, Jossey-Bass, San Francisco, 2004.
10. HERSEY Paul, Kenneth Blanchard, Johnson Dewey, *Management of Organizational Behavior: Leading Human Resources*, 10th ed., NJ, Prentice Hall, 2013.
11. HOFSTEDE Geert, *Culture’s Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations*, 2nd ed., Thousand Oaks, Sage Publications, 2001, 616 p.
12. JOHNSON Meagan, Larry Johnson, *Generations Inc.: From Boomers to Linksters – Managing the Friction Between Generations at Work*, HarperCollins, Focus LLC, 2010, 272 p.
13. LIPMAN-BLUMEN Jean, *The Connective Edge: Leading in an Interdependent World*, Jossey-Bass, San Francisco, 1996.
14. POPA Ștefan Cătălin, *Cultura organizațională*, Ed. Pro Universitaria, București, 170 p.
15. POPA Brîndușa Maria, „Cultura organizațională – factor modelator al leadershipului militar”, *Gândirea Militară Românească*, vol. XXXIII (serie nouă), nr.1, 2022, p. 196-209.
16. SCHLOSSBERG Nancy K., „A Model for Analyzing Human Adaptation to Transition”, SAGE Publications, *The Counseling Psychologist*, vol. 9, nr. 2, 1981, p. 2–18.
17. SCHEIN Edgar H., *Organizational Culture and Leadership*, 5th ed., John Wiley & Sons Inc., 2017.
18. SINEK Simon, *Leaders Eat Last: Why Some Teams Pull Together and Others Don’t*, Portfolio, New York, 2014, 368 p.
19. STILLMAN David, Jonah Stillman, *Gen Z @ Work: How the Next Generation Is Transforming the Workplace*, Harper Business, New York, 2017.
20. STRAUSS William, Neil Howe, *Generations: The History of America’s Future, 1584 to 2069*, William Morrow, New York, 1992, 538 p.
21. TWENGE Jean M., *Generation Me: Why Today’s Young Americans Are More Confident, Assertive, Entitled—and More Miserable Than Ever Before*, Atria Books, New York, 2014, 400 p.
22. ZIMMERMAN Ryan D., Kristof-Brown Amy, Erin C. Johnson, „Consequences of Individuals Fit at Work: A Meta-Analysis of Person–Job, Person–Organization, Person–Group, and Person–Supervisor Fit”, *Personnel Psychology*, vol. 58, nr. 2, 2005, p. 281–342.
23. *** GALLUP, „Leadership Needs of Followers”; <https://www.gallup.com/analytics/656315/leadership-needs-of-followers.aspx>, accesat la 18 aprilie 2025.

- ¹ Jennifer J. Deal, *Retiring the Generation Gap: How Employees Young and Old Can Find Common Ground*, Jossey-Bass, San Francisco, 2007; a se vedea și Lindsay Boccoardo, Johnson Meagan, *Generational Engagement: The Mindset Difference Between Generations and How to Lead Them*, Indianapolis Center for Generational Kinetics, 2021.
- ² <https://www.gallup.com/analytics/656315/leadership-needs-of-followers.aspx>, accesat la data de 18.04.2025.
- ³ *Ibidem*.
- ⁴ Edgar H. Schein, *Organizational Culture and Leadership*, 5th ed., N.J., John Wiley & Sons, 2017.
- ⁵ Hofstede Geert, *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations*, 2nd ed., Thousand Oaks, CA, Sage Publications, 2001.
- ⁶ Deborah Avant, *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*, Cambridge University Press, 2005.
- ⁷ Charles D. Allen, „Ethics and Army Leadership. Climate Matters”, The US Army War College, *Parameters*, vol. 45, nr. 1, 2015, p. 69–83.
- ⁸ Brîndușa Maria Popa, „Cultura organizațională – factor modelator al leadershipului militar”, *Gândirea Militară Românească*, vol. XXXIII (serie nouă), nr. 1, 2022, p. 196-209.
- ⁹ David Stillman, Jonah Stillman, *Gen Z @ Work: How the Next Generation Is Transforming the Workplace*, Harper Business, New York, Harper Business, 2017.
- ¹⁰ William Strauss, Neil Howe, *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*, William Morrow, New York, 1992.
- ¹¹ Gary Chapman, Paul White, *The 5 Languages of Appreciation in the Workplace: Empowering Organizations by Encouraging People*, Northfield Publishing, Chicago, 2012.
- ¹² Mihai Ionescu, *Cultura organizațională în instituțiile militare: tradiție și schimbare*, Editura Universitară București, p. 97, 2020.
- ¹³ *Ibidem*, p. 105.
- ¹⁴ William Strauss, Neil Howe, *Op. cit.*, p. 383.
- ¹⁵ *Ibidem.*, p. 237.
- ¹⁶ *Ibidem.*, p. 6.
- ¹⁷ Ryan D. Zimmerman, Amy Kristof-Brown, Erin C. Johnson, „Consequences of individuals' fit at work: A meta-analysis of person–job, person–organization, person–group, and person–supervisor fit”, *Personnel Psychology*, vol. 58, nr. 2, 2005, p. 281–342.
- ¹⁸ Meagan Johnson, Larry Johnson, *Generations, Inc.: From Boomers to Linksters—Managing the Friction Between Generations at Work*, HarperCollins, New York, 2010, 40–42.
- ¹⁹ Jean M. Twenge, *Generation Me: Why Today's Young Americans Are More Confident, Assertive, Entitled—and More Miserable Than Ever Before*, Atria Books, New York, 2006, p. 105.
- ²⁰ Simon Sinek, *Leaders Eat Last: Why Some Teams Pull Together and Others Don't*, Portfolio, New York, 2014, p. 69–73.
- ²¹ Jean M. Twenge, *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy—and Completely Unprepared for Adulthood*, Atria Books, New York, 2017, p. 127–130.
- ²² Nancy K. Schlossberg, „A Model for Analyzing Human Adaptation to Transition”, *The Counseling Psychologist*, vol. 9, nr. 2, 1981, p. 2–18.
- ²³ Paul Hersey, Kenneth Blanchard, Dewey Johnson, *Management of Organizational Behavior: Leading Human Resources*, 10th ed., NJ, Prentice Hall, 2013.
- ²⁴ Jean Lipman-Blumen, *The Connective Edge: Leading in an Interdependent World*, Jossey-Bass, San Francisco, 1996.
- ²⁵ Frances X. Frei, Anne Morriss, *Unleashed: The Unapologetic Leader's Guide to Empowering Everyone Around You*, Harvard Business Review Press, Boston, 2020.
- ²⁶ Bill George, *Authentic Leadership: Rediscovering the Secrets to Creating Lasting Value*, Jossey-Bass, San Francisco, 2003.
- ²⁷ Edgar H. Schein, *Op. cit.*
- ²⁸ Milford H. Beagle Jr., „Pathways to Becoming a Transformational Leader”, *Military Review*, vol.105, nr. 3, p. 6.
- ²⁹ Gary Chapman, Paul White, *Op. cit.*, p. 102.

SEMNAL EDITORIAL

„ROMÂNIA ÎN SISTEMUL DE SECURITATE AL EUROPEI CENTRALE ȘI DE SUD-EST. OBIECTIVE, EVOLUȚII, PROVOCĂRI (1919-2022)”

Spre finalul anului 2025, Editura Militară a publicat, cu sprijinul Centrului Tehnic Editorial al Armatei, lucrarea „România în sistemul de securitate al Europei Centrale și de Sud-Est. Obiective, evoluții, provocări (1919-2022)”, care cuprinde o sinteză a Conferinței internaționale

cu același titlu, organizată la Iași (23-24 Iunie 2022) de Statul Major al Apărării (prin Muzeul Militar „Ștefan cel Mare”, Filiala Moldova/ Iași a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”), în parteneriat cu Primăria Municipiului Iași și cu sprijinul operațional al Brigăzii 15 Mecanizată” Podu Înalt. Desfășurată sub egida Academiei Române și în colaborare cu Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” Iași, Comisia Română de Istorie Militară, Arhivele Militare Naționale Române, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, alte instituții științifice și culturale din țară, conferința a reunit specialiști din România, SUA, Marea Britanie, Finlanda, Polonia, Grecia, Bulgaria, Ucraina și R. Moldova.

Volumul a fost pregătit de colonel (r.) dr. Dan Prisăcaru (coordonator al Muzeului Militar „Ștefan cel Mare”), colonel (r.) prof. univ. dr. Petre Otu (președintele Comisiei Române de Istorie Militară) și dr. Marius Iorgulescu (directorul Editurii Militare) și cuprinde mesajele transmise participanților la conferință, textele a 22 de comunicări științifice, două anexe cu relevanță științifică, patru anexe cu date organizatorice și o colită foto cu aspecte din timpul acestei conferințe.

O privire de ansamblu asupra comunicărilor relevă aspecte de un real interes istoriografic și de analiză sintetică a evoluției situației de securitate din Europa, îndeosebi din perioada interbelică. Parte dintre comunicări, cum sunt cele prezentate de Petre Otu, Gheorghe Iacob, Constantin Hlihor și Kari Alenius, cuprind secvențe de geopolitică și istorie, amintind de revista coordonată de istoricul Gheorghe Brătianu în anii celui de-al Doilea Război Mondial - „*Geopolitica și Geoistoria*”.

Lucrarea debutează cu o interesantă și pertinentă analiză a profesorului Petre Otu asupra studiului din 1918 al generalului Dumitru Iliescu - „*O idee despre organizarea statelor din estul Europei*”, elaborat înainte de capitularea Germaniei și înfaptuirea Marii Uniri, și din care rezulta nevoia de securitate a statelor din această parte a continentului, sub umbrela Franței. Generalul Iliescu a previzionat construcția sistemului de alianțe politice și militare în Europa Centrală și de Est, unde cele mai puternice state urmau să fie Polonia și România. Realizarea a ceea ce mai târziu s-a numit sistemul de securitate colectivă în această parte a Europei era condiționat de crearea vecinătății teritoriale a României cu Polonia, Cehoslovacia și Regatul Sârbo-Croato-Sloven, țări de care Franța era interesată să facă parte dintr-o alianță politică și militară care să apere statu-quo-ul stabilit în urma Conferinței de Pace de la Paris din anii 1919-1920.

Pe aceeași linie de prezentare și analiză se înscrie articolul profesorului Gheorghe Iacob, cu referire la perioada 1933-1940, cea a ascensiunii Germaniei naziste, în care este detaliat impactul revizionismului Berlinului asupra securității Europei, în general, și a României, în particular, reiterând concluzia potrivit căreia „*Venirea lui Hitler la putere a însemnat un asalt brutal, agresiv, asupra democrației și ordinii europene și mondiale*”.

Studiul semnat de Dan Prisăcaru, dedicat ilustrului reprezentant al diplomației românești, Grigore Gafencu, are ca centru de greutate prezentarea și analiza conceptului de „*echilibru și neutralitate*” în politica externă a României în perioada în care acesta a deținut funcția de ministru

al Afacerilor Externe. Abordarea este complexă, bazată pe evenimentele din anii 1938-1940, când marele diplomat atrăgea atenția asupra precarității sistemului de securitate colectivă, conștientizând pericolul pe care îl constituia URSS, și pleda pentru menținerea relațiilor de echilibru și balans între Marile Puteri și a celor de bună vecinătate cu URSS, Ungaria și Bulgaria, state care aveau pretenții revizioniste asupra României.

Pe aceeași linie se înscrie și studiul lui Constantin Hlihor dedicat spațiului baltico-pontic, analizat din perspectiva ideilor geopolitice ale lui Harold J. Mackinder, cu referire la evenimentele politice și militare din Estul Europei în secolul al XX-lea, inclusiv cu evidențierea locului și rolului Ucrainei în crizele din această parte a continentului.

Majoritatea articolelor/ studiilor din volum sunt dedicate unor personalități politice și militare a căror activitate și-a pus amprenta asupra locului și rolului statelor pe care le reprezentau în realizarea securității naționale și colective, în special în perioada interbelică. Astfel, studiul lui Ion Varta referitor la mareșalul Józef Piłsudski, pe care N. Iorga l-a numit „*Eroul polon, întemeietor și conducător de stat*”, este interesant, cu aspecte inedite reieșite din studierea unor izvoare istorice de la Chișinău și nu numai. Sunt prezentate pe larg vizitele mareșalului Piłsudski în România, inclusiv în Basarabia, în pofida riscurilor la care se expunea având în vedere atentatele la viața sa instrumentate de serviciile secrete sovietice (prin utilizarea unor ucraineni din organizația „*Sel-Rob*”). Cu documente din arhivele de la Chișinău și articole din presa română și străină sunt prezentate dovezi incontestabile legate atât de încercările de atentat la viața mareșalului, cât și de cooperarea dintre serviciile secrete ale armatelor Poloniei și României.

La rândul său, Sorin Cristescu realizează, în articolul „*Personalitatea politică a lui Take Ionescu*”, o amplă prezentare a activității politice a celui considerat artizanul sistemului de securitate colectivă din Centrul și Estul Europei, inițiator al ideii de bloc politic și militar „*de la Marea Baltică la Marea Egee*”, care să se opună ferm oricăror tendințe revizioniste. Deși scurtă,

misiunea sa în politica externă a României a fost îndeplinită cu succes, autorul afirmând, poate prea ferm, că Take Ionescu nu a fost „*de nimeni contestat, pentru că totdeauna a fost gata să pună interesul național mai presus decât orgoliul personal*”.

De interes pentru cititori sunt și abordările în privința relațiilor politice și militare româno-polone din perioada interbelică, autorii Marcin Marynowski, Daniel Hrenciuc și Costin Scurtu prezentând elemente relevante ale evoluțiilor relațiilor dintre cele două state, fiind subliniate aspectele pozitive și negative din perioada 1919-1939, cu evidențierea locului și rolului diplomației politice și militare pentru apărarea comună în caz de atac din partea URSS. Studiul lui Marcin Marynowski aduce în atenție aspecte inedite, prin text și iconografie, cu privire la vizita regelului Carol al II-lea la Cracovia în anul 1937; sperăm ca acest studiu să fie extins în perioada următoare în vederea cunoașterii detaliilor acestui eveniment important din relațiile dintre cele două state. În textul semnat de Daniel Hrenciuc cititorul va găsi o prezentare succintă a evoluției cronologice a relațiilor româno-polone în perioada 1919-1939, cu evidențierea locului și rolului unor personalități politice și militare din cele două țări, precum și a unor aspecte care au tensionat relațiile dintre București și Varșovia.

Anca Otu a elaborat un articol inedit în care abordează relațiile româno-finlandeze din perspectiva unei declarații a președintelui Finlandei, din 14 aprilie 1934, potrivit căreia „*Suntem două națiuni vecine, România și Finlanda, întrucât avem o frontieră comună - frontiera rusească*”. Deși formula utilizată inducea ideea unui curs pozitiv al relațiilor dintre cele două state, realitatea era alta; interesul scăzut al autorităților de la Helsinki față de măsurile de securitate întreprinse de guvernele de la București a determinat, în final, ca reprezentanții României în capitala Finlandei să solicite închiderea misiunii diplomatice.

Interesant este și studiul lui Marin Alin Pârvu, o analiză a contextului și condițiilor în care a avut loc dezmembrarea României și Iugoslaviei, în perioada iulie 1940-aprilie 1941,

relațiile dintre cele două state intrând într-un con de umbră întrucât noua conducere de la Belgrad a adoptat o politică de apropiere față de Ungaria. Poziția oscilantă a guvernului de la Belgrad a fost falimentară, cei cu care coopera fiind adevărații adversari, în timp ce guvernul condus de Ion Antonescu a refuzat să se alăture agresorilor, cu toate insistențele și promisiunile Berlinului. Cosmina-Adela Lăzărescu a elaborat un consistent studiu cu referire la sistemul de recrutare și pregătire din armatele Cehoslovaciei și a României, având la bază situația concretă a apartenenței celor două state la alianța politică și militară numită Mica Înțelegere. Prezentarea și analiza problemei are la bază izvoare istorice inedite, fiind subliniate aspectele comune și specifice, rezultate și în urma întâlnirii delegațiilor militare, la diferite niveluri, când s-au stabilit aspecte de compatibilitate între structurile militare ale țărilor din Mica Înțelegere.

Câteva studii incluse în acest volum, având ca autori pe Adrian Stroea, Eugen Târcoveanu, Victor Bejan, Nicolae Uszkai, Daniel Niță-Danielescu, Narcis Dorin Ion, Dan Poinar și Gheorghe Vlase, evidențiază contribuția semnificativă a unor personalități românești (Nicolae Dumba, Emanoil Gojdu și alții) la afirmarea identității naționale a românilor transilvăneni și la dezvoltarea vieții științifice și culturale din Imperiul Habsburgic și Austro-Ungar (1867-1918), la crearea Societății de Medici și Naturaliști din Iași și a Serviciului Sanitar din Principatul Moldovei (Iacob Czihac) sau la promovarea valorilor păcii și securității colective (Nicolae Titulescu).

Apreciam că volumul consacrat conferinței din 23-24.06.2022 este valoros și necesar prin aspectele inedite aduse în atenție, util atât celor interesați de cunoașterea unor evenimente din această parte a spațiului european, atât de tensionat în ultimii ani, cât și celor cu responsabilități în domeniul analizei geopolitice, geostrategice și expertizei politico-militare. În acest sens, merită remarcat faptul că o radiografie a conținutului acestei lucrări poate fi realizată prin lectura textelor de pe coperta posterioară, în care sunt inspirat alese și înscrise o serie de evaluări-sinteză aparținând unor ilustre personalități diplomatice

„Un front comun româno-polon. Acesta este singurul mijloc de a ni se asigura existența noastră însăși în hotarele pe care cu atâta trudă și atâta jertfă ni le-am căpătat și căutăm a ni le preciza și garanta.”

N. IORGA, *Front româno-polon*, în „*Neamul românesc*”, nr. 117, 6 iunie 1919

„Alianța inimilor este reprezentată, de la Marea Baltică la Marea Neagră, de un singur popor cu două drapele.”

Mareșal Józef PILSUDSKI, Sinaia, 15 septembrie 1922

„Un război nu se termină cu semnarea tratatelor de pace. El se continuă chiar în sufletele popoarelor, iar datoria oamenilor de stat este de a crea și menține o stare a lucrurilor care să convingă pe cei ce ar năzui să răstoarne ordinea nou stabilită de lipsa de sens și chiar de pericolul unei asemenea încercări.” Take IONESCU, 1921

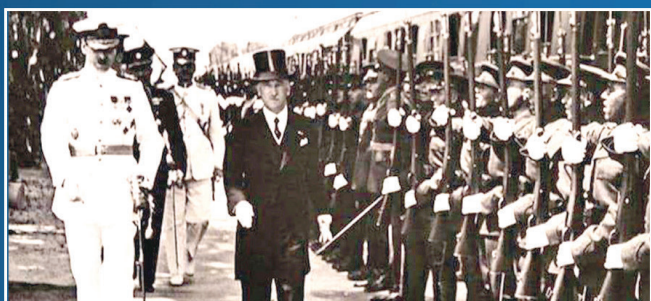
„Înțelegerea Balcanică este o asociere de state având ca scop menținerea păcii prin crearea unei forțe colective, impunătoare, pusă în slujba practicilor internaționale cele mai corecte și mai amiabile. Când războiul devine imposibil, popoarele sunt obligate să se înțeleagă.” Nicolae TITULESCU, 1934

„Punctul de cotitură între cele două războaie mondiale a fost reprezentat în mod precis de doi ani. Perioada post-război s-a încheiat atunci când Germania a reocupat zona Rinului pe 7 martie 1936; perioada pre-război începea când ea a anexat Austria, la 13 martie 1938. Din acel moment, schimbarea și răsturnările s-au petrecut aproape fără întrerupere până când reprezentanții puterilor victorioase în cel de-al Doilea Război Mondial s-au întâlnit la Potsdam în iulie 1945.”

A.J.P. TAYLOR, *The Origins of the Second World War*, Fawcett Premier Books, New York, 1961

„Evenimentele din ultimul timp (dezmembrarea Cehoslovaciei prin Acordul de la München din 30 septembrie 1938 – n.n.) au zdruncinat mult valoarea acestor alianțe [...]. Anglia și Franța nu s-au putut opune, iar Mica Înțelegere a avut o atitudine pasivă. Mica Înțelegere, deși formal nedislocată, este de fapt inexistentă prin amputarea Cehoslovaciei [...]; un învățământ sigur al evenimentelor din ultimul timp este că valoarea alianțelor și angajamentelor politico-militare din timp de pace este relativă.”

Raportul Marelui Stat Major din 27 octombrie 1938, A.M.N.R., fond Marele Stat Major, dosar nr. 493, f. 113-114

și militare (N. Iorga, Mareșal Józef Piłsudski, Take Ionescu, Nicolae Titulescu), istoricului britanic A.J.P. Taylor, precum și un extras din Raportul Marelui Stat Major din 27 octombrie 1938, elaborat după criza sudetă (încheiată prin Acordul de la Munchen/30 septembrie 1938), eveniment care, practic, a determinat prăbușirea Micii Înțelegeri și a constituit „un jalon către dezastru” – declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale.

Închei prin a evidenția și felicita neobosita preocupare și muncă a col. (r.) dr. Dan Prisăcaru, inițiator, începând cu anul 2019, al unei serii de conferințe internaționale (prin Filiala Iași a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”), în cooperare cu prestigioase instituții științifice din țară și din străinătate, dedicate unor evenimente semnificative din istoria națională și relațiilor de cooperare cu state aliene din perioada interbelică și din prezent pentru apărarea statu-

quo-ului, a valorilor democratice și de securitate ale Europei. Aceleași gânduri bune și aleasă apreciere pentru coordonatorii lucrării și autorii studiilor inserate în volum, pentru Editura Militară și Centrul Tehnic Editorial al Armatei, precum și pentru instituțiile și toți cei care sprijină desfășurarea anuală la Iași a acestor manifestări științifice deosebite, care reunesc istorici, cercetători și experți în studii de apărare și securitate din țară, din state NATO și din state partenere din vecinătate (R. Moldova, Ucraina). Tuturor, respect și prețuire !

Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ,

Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (1984-2022)

Decembrie 2025